Yıkmaya ve inşaya hazır olmak (Sy: 3)

Politika

SAVAŞSIZ SÖMÜRÜSÜZ BİR DÜNYA İÇİN

Kasım 2026 Yıl: 12 Sayı: 101 **MUSTAFA SUPHİ VAKFI MERKEZ YAYIN ORGANI** 15 Günlük Gazete Bağış Karşılığı: Maliyeti 100 TL Yurtdışı: 5 EUR/USD

Ülkenin Gündemini Değiştirmek

Ülke iki yıldan fazla zamandır acımasız bir iktidar mücadelesi ile kavruluyor. Siyasette durum bu iken ekonominin farklı olması beklenemez. Son yerel seçimlerde AKP'nin oy kaybı ve CHP'nin birinci parti durumuna gelmesi varolan iktidarı deliye çevirdi. Dünya siyaset tarihine en anti-demokratik uygulamalar olarak yansıyacak ve yazılacak senaryolar ile politikleşmiş bir hukuk sistemi eliyle önce CHP'nin Cumhurbaşkanı adayı Ekrem İmamoğlu görevinden alındı ve tutuklandı, yetmedi CHP'nin iç işlerine müdahale edildi, bölündü ve ayrıştı. Giderayak ne götürsek kârdır mantığı ile dünyada az görünür biçimde devlet kurumlarından onaylı fonlar, finans kurumları ve borsa soygun alanlarına çevrildi.

Diğer yandan bölge ateş altında. ABD ve İsrail ağırlığını koydu, etkisini artırdı, bölgeyi dizayn ediyor. İran ile savaş kademe kademe yükseliyor. Türkiye bu çıkmazda ABD'nin dümen suyunda yer alıyor. Ciddi bir savaş tehlikesi ile karşı karşıyayız. Bu koşullarda Kürt Özgürlük Hareketi'ni tarafsızlaştırmak ve karşısına almamak için bir barış ve demokratikleşme süreci başlatıldı. Türkiye'nin buna ihtiyacı vardı. Kürt Özgürlük Hareketi yıllardır bu öneriyi getiriyordu, adil, demokratik ve politik bir çözüm için masaya oturalım diyordu.

Bu koşullarda barıştan ve demokrasiden yana tüm güçlerin iktidar kavgasının bir tarafı olmak yerine, ülkede barıştan ve demokrasiden yana tüm güçlerin birlikteliği ile barış ve demokrasi sürecinin başarıyla gelişmesi yönünde mücadele etmeleri gerekmektedir. Yeni Parti ve çevresi "kent uzlaşısı" sayesinde yerel seçimlerde başarılı olduklarını anlamaları ve eğer bundan sonra ülke politikalarında etkilerinin olmasını istiyorlarsa "kent uzlaşısı" çerçevesinde birlikte davrandıkları ve desteklerini aldıkları devrimci demokratlar, Kürt demokrasi hareketi, sosyalistler ve komünistler ile birlikte davranmaya yönelmeleri gerekir. CHP destekli AKP-MHP rejimi ile ancak bu şekilde başa çıkılır, iktidarına son verilebilir.

İzmir Aliağa'da iş cinayetinde katledilen 19 işçinin kanlarının yerde kalmaması, arkalarında bıraktıkları eş ve çocuklarının yüzlerine bakabilmenin tek yolu Yeni Parti dahil tüm barış ve demokrasi güçlerinin ülke gündemini değiştirmesidir. HABAŞ iş cinayetinden sonra bu bileşim tüm bölge halkını seferber edebilir ve işçi sınıfının yanında fiili dayanışmasını kitlesel olarak gösterebilirdi. Türkiye siyasal ve ekonomik gündeminin buna ihtiyacı var.■

Politika

Büyük Ekim Devrimi'nin 109'uncu Yıldönümünde

Aynaya Bakmak

❑ **Kemal ATAKAN**

Dünyada yeni bir çağ açan Büyük Sosyalist Ekim Devrimi her yıl olduğu gibi bu yıl da değişik yönleri ile değerlendiriliyor. Kimi değerlendirmeler devrimin kendisi ile ilgiliyken, kimileri de devrimden sonra sosyalizm kuruculuğu sürecini kapsıyor. Bir de Sovyetler Birliği'nde karşı-devrimin nedenleri üzerine bir dizi görüş içeren incelemeler yayınlanıyor. Bunların hiçbirine itirazımız olamaz. Bu konu o kadar geniş kapsamlı ve ayrıntılar içeren bir konudur ki yapılan değerlendirmeler ve varılan sonuçlar temelinde artık bu konuya bir nokta koymak gerektiğini düşünüyoruz. Konu 34 yıldır tartışıldı, gerekli sonuçlar çıkarıldı. Mensubu olduğumuz çevre ve gelenek olarak da uzun bir tartışma süreci sonucunda tespitlerimizi yaptık. Önümüzdeki yakın dönemde, en kısa zamanda belki bir Sempozyum veya Konferans düzenleyerek bu değerlendirme ve görüşlerimizi belge haline getirmemiz çok yararlı olabilir. Bu belge o görüşlere katılanlar açısından da bağlayıcı olmalı ve buradan çıkardığımız sonuçlar ile artık kendi pratiğimize yoğunlaşmalıyız.

Türkiye devrimci sürecini akademik makaleler kaleme alarak değil, mücadele ederek yazacağız. Mücadele edenlerin ise masa başında akademik makaleler yazmaya ne zamanları ne de olanakları olur. Masa başına oturup "ben şimdi bu konuda yazı yazmak zorundayım" demek yerine, günlük devrimci mücadele içinde ihtiyaç için kaleme alınan konuşmalar, yazılması gereken mesajlar, mücadelenin gereği için basına yansıtılması gereken haber, yorum ve analizler, toplantılarda yapılan günlük mücadeleleri ve hedeflerimizi içeren sunumların tümü biriktikçe Türkiye devrimci sürecinin literatürünü oluşturacaklardır. Bu Rusya'da da farklı olmamıştır. Lenin'in Tüm Eserleri, "oturayım da ciltleri dolduracak yazı kaleme alayım" düşüncesiyle değil, gazete yazılarının, mektuplaşmaların, telgraf metinlerinin, konuşmaların, toplantı sunumlarının toplamı ile ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz ki, "Kapitalizmin en üst aşaması Emperyalizm" gibi eserler bilimsel ve akademik çalışmaların ürünüdür. Değilse diğer tüm yapıtları parti politikalarını geliştirmek için Merkez Komitesi ya da Kongrelere sunduğu kapsamlı raporlar, tezler, karar tasarısı önerileri dışında günlük çalışmaların doğal sürecinde kağıda aktarılan metinlerdir. Dolayısıyla Lenin'in Tüm Eserler'ini bir filozofun sistem kurucu külliyatı gibi değil, yaklaşık otuz yıllık bir devrimci mücadelenin teorik, siyasal ve örgütsel kayıtları olarak okumak daha doğru olur. Hatta denebilir ki Lenin'in kitapları bile aslında makale, polemik, rapor ve siyasal müdahalelerden oluşan büyük pratiğinin yoğunlaşmış biçimleridir. Lenin önce mücadele ediyor, mücadele içinde ortaya çıkan düğüm noktalarında yazıyor ve ardından yazdıklarını yeniden mücadelenin hizmetine sunuyordu. Onun eserlerinin ayırt edici özelliği tam da bu teori-pratik birliğidir.

Değinmek istediğimiz ilk konu buydu. İkinci konu Sosyalizm konusunda Ekim Devrimi'nden çıkardığımız dersler, yaşanan karşı-devrim süreci sonrasında Çin Halk Cumhuriyeti, Vietnam, Laos ve Küba'da izlediğimiz gelişmeler ile ilgilidir. Bugün Çin, Vietnam, Laos ve hatta Küba'da yaşananlar bizim öğrendiklerimiz ile hiç uyuşmuyor. Onun için kimi arkadaşlarımız "tekellerin olduğu yerde kapitalizm ve emperyalizm vardır" diyor, "devlet ve toplumsal mülkiyet dışında özel mülkiyete alan açılıyorsa buna artık sosyalizm denemez" diyor vs. Evet bunlar bizim okuduklarımız, öğrendiklerimiz ve yıllarca parti okullarında anlatılanlar. Bizim için bir ülkede Sosyalist bir devlet var demek için en önemli üç kriter şudur: 1. İşçi sınıfının politik erki yani proletarya diktatörlüğü. 2. Üretim araçlarında özel mülkiyete son verilmesi. 3. Merkezi planlı sosyalist ekonomi. Bugün yaşananlar bu kriterlere uymuyor. Ama diğer yandan adı geçen tüm bu ülkelerde Komünist Partileri iktidarda ve onlar ülkelerinin koşullarına göre sosyalizm kuruculuğunu yürüttüklerini ve gelişmiş sosyalizm aşamasına ulaşmayı hedeflediklerini tüm parti ve kongre belgelerinde ilan ediyorlar. "Sosyalist pazar ekonomisi" olarak nitelenen bir sistemin yaşanan tüm zorluklardan ve Sovyetler Birliği ile diğer sosyalist devletlerde yaşanan karşı-devrimden sonra zorunluluk haline geldiği, süreç içinde bunun aşılacağı ifade edilmektedir. Buradan anlaşılan şudur; salt iktidarı elde tutmak ekonomi ve sosyal politikaların sosyalist anlamda başarılı olması için yeterli olmuyor. Ya dönüp kapitalist piyasa mekanizmalarının kimilerini kullanmak zorunda kalıyorsun -ki bunun geçici olduğu ifade ediliyor- ya da ülkedeki ekonomik ve sosyal sorunları çözemiyorsun. Adı geçen devletlerde temennimiz kardeş partilerin amaçladıkları sonuca ulaşmaları ve gelişmiş sosyalizm kuruculuğunu tamamlamalarıdır. Sadece dünyada koşullar değiştiği için değil, dünyada koşulların değişmesine neden olan Reel Sosyalizmin dağılmasının nedenlerini sorgularken ve dağılmadan bir çözüm üretilemez miydi sorusuna yanıt ararken bugün bu deneylerin uygulanmasının bir anlamı olsa gerek diye düşünüyoruz. Deney kavramını bilerek kullanıyoruz, çünkü gerçekten bir deney süreci yaşıyoruz. Hiç bu deneylere baş vurmadan Sovyetler Birliği'nde gelişmiş sosyalist toplum sistemi kendi içinde önlemler alarak, mülkiyet ilişkileri değiştirilmeden, daha dinamik ve hem ekonominin hem de toplumun ihtiyaçlarına yanıt verecek bir planlı ekonomi yaratılabilinir miydi? Bu sorular için bugün Sovyetler Birliği ve diğer Sosyalist Devletler açısından biraz değil epey geç. Ama bizler açısından çok güncel ve yakıcı.

Dolayısıyla biz son sorduğumuz soru dahil Reel Sosyalizm pratiğinde yaşanan deneylerden yola çıkarak "Türkiye'de nasıl bir Sosyalizm" sorusuna yanıt olmak zorundayız. Türkiye'de derken Marksist-Leninist teori, onun bilimsel gerçekleri ve evrensel, yani uluslararası doğru ilkelerini dikkate alarak, ülkemiz koşullarında bunları nasıl uygularız? Bu sorunun yanıtını bizlerden başka kimse veremez. Biz de yazarak değil mücadele ederek ve çalışarak, uygulayarak vermek durumundayız. "Bizler" derken de yanlış anlaşılmasın, sadece bir siyasi oluşum çevresi olarak değil, ülkedeki tüm devrimci, sosyalist, komünist dinamikleri kastediyoruz.

Buradan üçüncü ve son konuya geçelim. Demokratik Devrim, Sosyalist Devrim tarzı aşamalı devrim teorisini aşamalar ile kısıtlayıp içine hapsetmeden kesintisiz bir sosyalist devrim süreci olarak tarif ettik. Sosyalist devrimi bir süreç olarak ele alarak, bugün koşulları oluşmamış bir sosyalist devrimi sadece propaganda etmek ve "en saf ve doğruyu" savunmak adına "namus meselesi" yapmak yerine gerçekçi ve yaşama geçirilebilir bir kesintisiz devrimci sürecini ön görüyoruz. Bırakın sosyalizmi, günümüzde dünyanın durumunda komünizm amacının tek çözüm olduğunu savunuyoruz. Fakat tüm bu gerçekler bize güncel olarak yapmamız gereken görevleri ve hedeflememiz gereken amaçları perdelememizi gerektirmez. Tam tersine bugün Demokratik Toplum mücadelesi için yaşama geçirilmesi gereken hedefler geleceğin Sosyalist Toplumu için bugünden yapılması gereken hazırlıkları, toplumsal değişiklikleri içermektedir. Kısacası Demokrasi Mücadelesi, Demokratik Toplum, Demokratik Halk İktidarı ve Sosyalist İktidar süreçleri biri birinin karşısına konmadan, gereksiz tartışmalara ve polemiklere yer vermeden ele alınmalıdır.

Toplumsal gelişmeler ve patlamalar ani ve plansız gelişen olgulardır. Bugün söylediklerimiz yarın geçersiz olabilir, aşılabilir. O nedenle kısır tartışmalar yerine günümüzün görevlerine yoğunlaşmak en doğru tavır olacaktır. Sadece burada çok önemli bir konu var. Her okuyucumuzun değerlendirmesi gereken en belirleyici olgu söylediklerimiz ile yaptıklarımız arasındaki uyumdur. Kaç kişiye gazete veriyoruz, yaşadığımız semtte ya da çalıştığımız yerde nasıl ilişkiler kuruyoruz, verdiğimiz gazete sayısı her yeni sayı yayınlandığında ne kadar artıyor, gazete verdiğimiz arkadaşların pratik faaliyetlere katılım ve görev alma oranı nedir? Ne tür okuma akşamları, seminerler, eğitimler düzenliyoruz. Bunlara kaç kişi katılıyor, sayıları nasıl artıyor? Burada dernek ya da sendikal çalışmalardan söz etmiyoruz. O çalışmalar genel siyasi faaliyetlerimizin sadece bir bölümüdür. Platform Grupları ve Platformların önce kendilerini örgütledikten sonra ana çalışma alanları olan Demokratik Halk Meclisleri oluşumlarına tüm diğer güçlerle birlikte sağlayacağımız katkıdan söz ediyoruz. Somut ve kalıcı olan budur. Ölçümüz de bu olmalıdır. Kısacası "iştir kişinin aynası" derdi bir veteran yoldaşımız. Ne kadar konuştuğumuz, yazdığımız veya koşuşturduğumuz değil, somut olarak pratikte örgütsel anlamda geliştirdiklerimiz temel ölçümüz olmalıdır.■

Yıkmaya ve inşaya hazır olmak

❑ **Veysi SARISÖZEN**

Ekim Devriminin 109'uncu yıl dönemindeyiz. Sovyetler Birliği'nin varlığına son veren 26 Aralık 1991 yılının lanetli 35'inci yıl dönümüne de şunun şurasında iki aydan az zaman kaldı.

Bu birbirine zıt iki yıldönümünü bir arada düşündüğümüz zaman artık Ekim Devrimi hakkında konuşurken, 1917 yılından 1991 yılına nasıl geldiğimizi de konuşmamız gerekiyor.

Elbette bu iki tarihin sonunda insanlığın neler kaybettiğini hatırlamak da önemlidir. Ama bunları uzun uzadıya anlatmanın anlamı yok: Bugünkü dünyaya kısaca bakmak nelerin kaybedildiğini görmemize yeter de artır bile.

Tek cümleyle "çok şey kaybettik."

Neden kaybettik? İşte bu soru cevap bekliyor.

Ben en yanlış cevabın "çünkü Stalin'le birlikte Leninizmden uzaklaşıldı" diyen Troçkist cevap ile, "çünkü Stalin'den sonra Leninizmden sapıldı" diyen cevap olduğunu düşünüyorum. Hiç kuşkusuz bir de "savunmacı cevap" var. Yani bu iki cevap arasındaki "ortalamacı cevap." Şöyle: "Çünkü emperyalist saldırılar, ablukalar, içteki karşı devrimciler üstün geldi." Böylece kimileri Stalin'i, kimileri Huruşçevi (en son olarak da Gorbaçov'u), kimileri de emperyalizmi ve karşı devrimcileri kaybedişimizin sebebi olarak görmekteler.

Bu tezlerin hepsinde hakikatin şu ya da bu ölçüde bir payı olduğu açıktır. Sverdlov'un erken ölümü, Lenin'in suikast sonucunda sağlığını kaybetmesi, Kirov'un parti kongresinde Stalin'den çok oy almasına karşı pasif davranması, hepsi "Stalinci" olan kadroların başında Huruşçov'un Stalin'i mahkum etmesi, emperyalist anti-komünist propagandanın içte karşı devrimcileri güçlendirmesi ve daha pek çok faktör yenilgide şu ya da ölçüde rol oynamıştır.

Ama bunların hiç birisi yenilginin esas sebebi değildir, yenilgide rolü olan sonuçlardır.

Bir zamanlar birçokları gibi benim de katıldığım "sosyalist demokrasi olsaydı yenilgi olmazdı" tezi akla en yakın gelen tez olmakla birlikte, "sosyalist demokrasinin" olmaması da yenilginin sebebi değil, yenilgiye yol açan sonuçlardan birisidir.

Kimileri de Çin Komünist Partisi'nin "çağımızın Marksizm-Leninizmi olan Mao Zedung Düşüncesine" bağlı kaldığı için yenilmediği kanısındadırlar. Evet parti iktidarı kaybetmemiştir ama, yeniden sosyalizme dönüleceği ne kadar iddia edilirse edilsin, bu aşamada Çin sosyalizmi yenilmiştir. Umarız Çin'deki tekeller ÇKP'yi de yenilgiye uğratmaz ve bu kardeş parti yeniden sosyalizme dönüş umutlarını boşa çıkarmaz.

Ekim Sosyalist Devriminin yenilgisinde asıl sebep nedir?

Benim cevabım şudur: Şubat ayında Çarlığı ve Ekim (yeni takvimle Kasım) ayında savaşa devam eden Kerenski'yi politik devrimle yıkmaya hazır olan işçi, asker kitlelerinin sosyalizmin inşası demek olan sosyal devrime hazır olmayışıdır. Politik ve sosyal devrime hazır olan devrimin öncüsü Bolşevik proletarya devrimi yapan ve destekleyen işçi-köylü denizinde küçük bir azınlıktı. Politik devrimi yapan ve destekleyen bu büyük çoğunluk Sovyet kurumlarında toplanmıştı ve Lenin Sovyetler'de örgütlü halk çoğunluğunun sosyalizmi inşa edecek olan devlet iktidarının başına geçmesi için "bütün iktidar Sovyetlere" diyerek devrimci süreci örgütlemişti.

Kışlık Saray'ın işgal edildiği gün bu çoğunluğun sosyalizme hazır olmadığı ortaya çıkmış, Bolşevikler Sovyetler'de azınlıkta kalmışlardı ve o anda sorun "devrimi savunmak" sorunu olmuş, Sovyetlerin yerine Bolşevik Partisi Lenin'in Başbakanlığında iktidarı almak zorunda kalmıştı. Lenin'e göre "proletarya diktatörlüğü Sovyetler'de örgütlü proletaryanın ve yoksul köylülüğün devlet biçiminde örgütlenmesi" olarak tanımlanmışken, sonuç Bolşevik Partisi'nin devlet biçiminde örgütlenmesi olmuştu.

Yenilgiye giden yola, devrimi Kolçaklardan, Vrangellerden, Denikinlerden ve onları destekleyen İngiliz emperyalistlerinden korumak gibi devrimci ve zorunlu olan yola işte bu adımla girilmişti. Bu yola giriş ne ideolojik bir hataydı ne de liderliğin yetersizliğinin sonucuydu: Politik devrimden sosyal devrime geçişe, devrimi gerçekleştiren proletaryanın ve müttefiklerinin büyük çoğunluğunun hazır olmayışının sonucuydu. Başlangıçta sosyalizm doğrultusunda atılacak adımlar halkın büyük fedakarlık yapmasını gerektiriyordu ve halk buna hazır değildi, nasıl olduğunu bildiği kapitalizmi yıkmıştı ama nasıl olduğunu bilmediği sosyalizm için fedakarlığa hazır değildi. Onu fedakarlığa ikna yoluyla razı etmenin mümkün olmadığı her durumda "partinin demir yumruğuyla" razı etmek, "her azınlıkta olan iktidarların" yaptığı gibi zorunlu hale gelmişti.

Gerisi hızla geldi. Önce yine karşıdevrimin Moskova kapılarına dayandığı iç savaş şartlarında zorunlu olan "savaş komünizminden", iç savaş şartlarında uygulanamayan "sosyalist sınırlı piyasa ekonomisine" NEP kararıyla geçildi. Geçilmesiyle birlikte kırlarda sınıf çelişkisi keskinleşti. Bu çelişkinin keskinleştiği şartlarda 1929 dünya kapitalist buhranı patladı ve buğday satarak endüstri malları satın alan Sovyet ekonomisi de endüstri malları buğdaya göre yükselince sarsıldı. Buhran yeni bir dünya savaşının şartlarını da hızla hazırlayınca, NEP'den kollektifleştirme ve sanayileşmeye geçiş zorunlu oldu. Bu özellikle Ukrayna'da yıkıcı sonuçlara yol açtı ve aynı zamanda tarım alanlarından sanayi alanına çekilen milyonlarca köylünün proletarya saflarına katılmasıyla denge, zaten iç savaşta ölümler nedeniyle zayıflayan sosyalist inşaya hazır olan öncü proletaryanın aleyhine gelişti. Azınlıkta olan parti daha keskin sorunlarla karşı karşıya kaldı.

İkinci Dünya Savaşı'nın eşiğinde ve daha Ekim'in ilk günlerinde Bolşevikler devlet iktidarını "kendi imtiyazları" adına değil, Ekim Devrimi'ni "savunma" adına ele aldılar ve attıkları her adımı bu "savunma" amacıyla attılar. Lenin ünlü makalesinde ağıt yaktığı Sverdlov kötü beslenme sonucunda İspanyol Gribi'nden ve ÇEKA'nın başındaki Djerjinski aşırı yoğun çalışma temposu sonucunda geçirdiği kalp krizinden dolayı öldüler, Lenin uğradığı suikast sonucunda Gorki Köyü'nde bir bakıma tecrit koşullarında hayata gözlerini yumdu. Kızıl Ordu generalleri bile gerek iç savaşta gerekse Büyük Anayurt Savaşı'nda hayatlarını kaybetti. Bizim arkadaşlar General Panfilov'u çok iyi hatırlarlar. Leningrad kuşatmasında Jdanovlar ve tüm parti yönetici ve çalışanları aylarca ölümle burun buruna Leningrad halkının kaderini paylaştı.

Yenilgiye yol açan sebep, Ekim Devrimi'ni savunmak ve sosyalizmi inşa etmek amacıyla "proletarya diktatörlüğü" yerine "parti diktatörlüğüne" geçme zaruretidir. Bu bir "azınlık diktatörlüğüydü" sonraki atılan bütün adımların, özellikle 1937-38 yıllarındaki dehşet verici tasfiyelerin, aşırı merkeziyetçi ekonomik planlamalardaki hataların ve ideolojik çizgide savunmacı dogmatizmin sebebi, devrimi ve sosyalizmi savunma yolu olarak Bolşevik iktidarını koruma zorunluğuydu. 10'uncu Kongre'de platformları geçici olarak yasaklamayla başlayan parti içi demokrasiye son verme adımının sonuçları "imtiyaz" elde etmek için değil anayurdu savunma amaçlıydı.

Ama bu "savunmacılık" Hitler rejimine karşı savaştan sonra, özellikle Sovyetler Birliği'nin savaşın yıkımını hızla aşması ve nükleer silaha sahip olmasıyla birlikte yerini adım adım devlet iktidarında "imtiyaz elde etme" pratiğine dönüştü. Parti safları, artık üye olmanın ağır fedakarlıklara gerek kalmayan ortamda adım adım kariyeristlerin hücumuna uğradı. ABD'nin silahlanma yarışını tırmandırmasına karşı barışçı üretimin silahlanma harcamaları yüzünden gereği gibi ihtiyaçlara cevap veremeyişi, önce "masum karaborsayı" ardından "yer altı ekonomisini" doğurdu ve bu ekonominin elemanları (Mesela Özbekistan KP Genel Sekreteri ve Brejnev'in damadı gibi) partiye sızdı.

Artık SBKP Sovyet Halkının partisi olmaktan uzaklaştı ve yıkıldığı gün küçük bir azınlık dışında halk bu yıkıma sessiz kaldı.

Ekim Devrimi'nin en büyük dersi, politik devrime devrimci durumun oluştuğu anda, kısa zamanda hazır hale gelen proletaryayı, politik devrimden önce sosyaliz-

☛

me hazırlama zorunluğunu gözler önüne sermesidir.

Bu sadece partinin propagandası, ajitasyonu ve örgütlenmesiyle başarılamaz, tüm devrimlerin tarihi bunu gösterdi. Bu üçlü faaliyet sadece kitleleri politik devrime hazırlar. Sosyalizme hazırlık, kollektif hayata politik devrimden önce hazır olmaktır. Kapitalizmin yarattığı tüm olumsuz alışkanlardan, bireycilik ve çıkarcılıktan arındıracak olan bir sosyo-politik ortam yaratmaktır.

TKP "semt ve mahalle Meclisleri" programıyla kitleleri kollektif mülkiyet ortamında eşitlikçi, dayanışmacı hayat tarzına hazırlamayı hedefleyerek işte bu sorunu çözmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla kapitalist devletin merkeziyetçiliği ile son tahlilde benzeşen "merkeziyetçi sosyalist devlet" teorisi yerine, yerellerin merkezden özerkliğini savunmaktadır.

Bunun anlamı, başarıldığı durumda, yerellerde işçi ve emekçilerin egemenliği demektir. Siyasi sonuç demokrasiyi genişleterek yerellerde halk egemenliğini gerçekleştirerek, merkezi devleti kuşatmak olacaktır. Mülkiyet açısından ise, elbette yerellerde sosyalizm kurulmayacaktır. Ama kooperatifleştirme yöntemiyle Meclislerde örgütlenen halk kollektif mülkiyet temelinde yeni bir hayat tarzıyla tanışacak gelecekteki sosyal devrime sosyal, kültürel ve psikolojik olarak hazırlanacaktır.

Bu hazırlık elbette merkezi devlete egemen oligarşik güçlerle keskin sınıf mücadelesi şartlarında gerçekleşecektir. Örneğin Belediyeleri kazanan halk, bu belediyelerin söz, karar ve icra yetkilerini mücadeleyle devralacak, buna karşı çıkanlarla her türlü yöntemle mücadele edecektir. Aklım gelen slogan, "iktidar önce yerellerde halka, sonra bütün iktidar meclislere."

Bitirirken ifade edeyim: Merkezi devlete karşı yerellerin özerkliğini elde etmek, bir tür "kurtarılmış bölgeler" yaratmaktır ve yerellerden merkezi kuşatmak da bir tür "askeri olmayan siyasi gerilla mücadelesine" benzeyen bir sınıf mücadelesi türü olacaktır.

Ekim Devrimi Sovyet türü Meclisleri politik devrimden önce örgütlemenin hayati önemini bize öğretmiş olmalıdır. Devrimci durumda doğan Meclisler sadece yıkar. İnşa edemez.

Lenin ne demişti? Rusya'da devrim kolay inşa zordur, Avrupa'da inşa kolay devrim zor olacaktır. Bu öngörü Türkiye için de geçerlidir.■

Ekim Devrimi'nin İzinde...

❑ **Mehmet TOSUN**

Şubat ayının öngünlerinin puslu, titreten soğuğunda Rusya'da bir işçi kentinin kenar mahallesinde bir evde, temkinli adımlarla insanlar toplanıyordu. Kapıya vurulan her ritmik vuruş çağrılı olanların işaretiydi. Salonun ortasındaki masada hararetli tartışmalar sürüyordu. Biriken soru yağmurları omuzları üzerine binen ağır bir yük gibiydi. Çekik gözlü, ince sakallı adam her soruya soğukkanlılık ve açık yüreklilikle yanıtlar veriyordu.

Her yanıt odayı aydınlatan gaz lambasının alevini büyütüyordu sanki. Ülkesinin sorunları ve ileriye doğru atılacak adımların belirsizliği kafalarının içinde dönen bir burgu gibi dönüyordu. Geldikleri bölgelerde yaşadıkları sorunları yanıt bulacakları düşüncesiyle bu toplantıya ertelemişlerdi.

Gülümsüyordu ince sakallı adam. Bin Dokuz Yüz On Yedi'nin soğuk kış akşamında güncel politika ve toplumsal sorunlar üzerine kurulan her sözcük, birkaç ay öncesi kaçan huzurlarını dingin bir rahatlamaya bırakıyordu. Eleştirinin çeşidinden söz ediliyordu. Dönemin sorunlarından, dünyanın alacağı yeni biçimlerden.

"Söz durur bazen, yerini önlenemez bir enerjiye bırakır, katar önüne her şeyi. Şimdi o günlerdeyiz."

Çekik gözleri yüzüne gömüldü, sonra gülüşü silindi birden. Sesindeki duru, kararlı ahenk bütün odayı kuşatmıştı. Ant içmeye hazırlanır gibi doğruldu, kaybedecek bir an bile zamanı yoktu sanki.

"Başarmaya cesaretiniz var mı? Yenmeye cesaretiniz…"

Pekişen bir disiplin ve kararlılıkla ayrıldılar evden. Titreten kış gecesinin karanlığında yeni görevlerine doğru kayboldular.

***

Dünyada gelişmeler adına yeniden yazılıyordu her şey. Yeni bir çağrıya gelip dayanmıştı durum. Ülkesi birinci paylaşım savaşı içindeydi. Ülkenin bozkırlarında insanlar açlıktan ölüyor, savaşta insanlar kırılıyordu. İşçiler on beş saati aşan çalışma koşullarında yoksulluk ve ölümle kol kolaydı. Savaştan bitkin düşen halk, bir isyan ateşinin beklentisindeyken tarihin çapakları II. Enternasyonalciler, korkak bir şövalye gibi teorinin belini büküyor, yaşananlara seyirci kalıyorlardı.

Dünya eski dünya değildi… Burjuvazi tekelciliğe yükselmiş, kapitalizm emperyalist dönemine adım atmıştı… Yeni koşullara ve egemenlerin ince yanıltmalarına rağmen çekik gözlü adam, koşulları doğru okumuş, işçi sınıfı, yoksul halkın sömürü, yoksulluk ve savaş karşıtlığı üzerinden güçlü bir ittifak öngörüsüyle, paylaşım savaşının ortası 1917 Şubatında çarlık alaşağı edilmişti.

Çar devrilmişti, ama işçi sınıfı ve yoksul halk iktidar gönderine henüz adını yazdıramamıştı. İkili bir iktidar ortaya çıkmıştı. Hükümet olan burjuvazi ile halkın Sovyet örgütlenmesi arasında mücadele yeni bir döneme girmişti. Sekiz ay süren bu mücadele süreci, burjuvaziyi temsil eden güçlerin halkın gözünden düşmesi; işçi sınıfı, yoksulların ve askerlerin güçlü bir örgütlenme dönemi oldu. Şubat devrimiyle açılan kapı, zorlu ve meşakkatli bir mücadele ile 1917 Eylül ayının son günlerine dayandı.

"Dün erkendi, yarın geç. Zaman tamam bugün." Çağrısı yakılandı sokaklara, işçilere, siperlere, ezilen halklara. Çarlık Rusya'sında Ekim Devrimi, işçi sınıfını iktidara taşımış, tüm dünya insanlığına aydınlık bir geleceğin yolunu göstermişti.

***

Güzel ve eşit bir dünya serüveninin ilk yılları emperyalist işgalcilere karşı savaş ve kanla geçmişti. Bütün dünyada insanlık yeni bir umuda yönünü dönmüş, sosyalist kuruculuk bu savaşta yenilmemişti. Devrim sonrası sosyalizmin kazanımları teknoloji, bilim, kültürel gelişim yanında eşitlik, halkın refah düzeyi kapitalizm ile kıyaslanamayacak bir gelişme sağlamıştı. Bugün sosyalist sistemdeki yıkıma rağmen, kapitalist-emperyalizmin insanlık düşmanı dünyasında, sosyalizmin maddi ve toplumsal koşulları dünden daha güçlüdür.

Yenginin coşkusu ve emeğin heyecanı arasında bir dünya sistemine dönüşen sosyalizm, yetmiş yılı aşkın deneyimle bugün de geçerliliğini koruyan önemli birikimi miras bıraktı. Geniş ve özgür ufuklara açılan bir yolculuğun en bıktırıcı yanı tekdüzeliğin biriktirdiği üretkensizlik, doğmakta olan bir dünyanın dramatik sonuçlarına varabiliyor. Feri tükenen, ışığı engellenen bir güneşin sonuçlarına direnç ve heyecan yaratamayan toleranslı yaklaşım, mezar taşlarına kazınan bir nostaljiye dönüşebiliyor. Bugün geçmişin bıraktığı unutulmayan aydınlık miras, kapkara bir dünyanın arasında inatla filizlenen özgürlük özlemi, daha da derinden dünün bıraktıklarından güçlüdür. Bakmayın günümüzün derin sessizliğine. Hiçbir sessizlik inatla işleyen yaratıcı düşünüşlerin öreceği mücadelelerin önüne kalıcı engeller çıkaramamıştır.

***

Ekim Devrimi dönemi 1800'lü yılların dünyası değilse, günümüz dünyası da 1900'lerin ilk yarısı değil. Sömürü, yağma, açlık, salgın hastalıklar, işsizlik, doğanın yıkımı, ırkçılık, faşizm, soykırım vb. bu günkü dünya düzeninin insanlığa armağanı. Emperyalist saldırganlık bölgesel paylaşım savaşlarını top yekun yeni bir yok oluş savaşına taşıyor. Bu yakıcı sorunlar bugün işçi ve emekçiler kadar demokratları, ezgi ve ayrımcılığa uğrayan bütün dünya insanlığını tehdit ediyor. Tarihin hiçbir dönemi işçi sınıfının kurtuluşu ile insanlığın varoluşunu böylesine özdeştirmedi. Sosyalist kuruculukta Ekim Devrimiyle başlayan başarı, 1990 yılında yaşanan kırılma ve çöküşüne rağmen, işçi ve ezilenlerin sosyalizm özlemini en derinden ve kapsayıcı olarak koşullarını hazırlıyor.

Sosyalist mücadele tarihinin günümüze bıraktığı miras sadece yanılgıların farkındalığı değil, daha 1848 yılında başlayan, pratik yaşamda sınanan, bilim düzeyine yükselen evrensel temel prensiplerdir aynı zamanda. Sınıfın politik örgüt ihtiyacı, enternasyonalizm, sınıf mücadelesinin süreçlerinin tanımlanması vb. değerler bu mücadele geleneğinin bıraktığı mirastır.

Ekim Devrimi, açtığı sağlam zemini üzerinden günümüze de ışık tutuyor. ■

Büyük Ekim Devrimi'nden Çıkarmamız Gereken Olumlu ve Olumsuz Dersler

❑ **Nevzat KEÇECİ**

Büyük Ekim Devrimi (1917) modern tarih için sadece bir rejim değişikliği değil, yığın hareketleri, iktidar ilişkileri ve toplumsal dönüşümler açısından devasa bir laboratuvardır.

Tarihin en büyük kırılma noktalarından biri olan bu olay, üzerinden geçen bir asırdan fazla süreye rağmen bugün hem siyaset yapıcılar hem de toplumsal hareketler için hayati dersler barındırmaktadır.

Birincisi; Ekim Devrimi'nden günümüze kalan en temel derslerin başında örgütlenmenin gücü ve kararlılık vardır.

Sosyalist Ekim Devrimi'nin başarısı, tesadüfi bir patlamayla değil Bolşevik Parti'nin disiplinli örgüt yapısı ve net bir siyasi programı sayesinde mümkün olmuştur.

Geçici Hükümet ve diğer siyasi aktörler kararsızlık içindeyken, Bolşeviklerin net ve kararlı duruşu yığınların güvenini kazanmıştır.

Kaos ve istikrarsızlık anlarında, iyi organize olmuş ve ne istediğini bilen yapıların süreci yönlendirme gücü büyüktür.

İkinci temel ders, yığınların taleplerine verilen doğru yanıt "Ekmek, Barış, Toprak" olmuştur.

Bir toplumsal hareketin kalıcı olabilmesi, halkın en temel ve yakıcı ihtiyaçlarına tercüman olabilmesinden geçer. Lenin ve yoldaşları, o dönem Rus halkının en çok ihtiyaç duyduğu üç şeyi bir slogan halinde birleştirmiştir: "Ekmek, Barış, Toprak".

Soyut ideolojik söylemler yerine; halkın savaştan bıkmışlığı (barış), açlığı (ekmek) ve köylünün mülkiyet talebi (toprak) doğru analiz edilmiştir.

Bir devrimin ya da büyük değişimin başarısı, toplumun en geniş kesimlerinin maddi ve manevi çıkarlarıyla örtüşebilmesine bağlıdır.

Üçüncü bir temel ders, Ekim Devrimi'nin sonraki yıllarda geçirdiği dönüşüm ve SSCB'nin kuruluşu, madalyonun diğer yüzünü ve belki de en büyük uyarıcı dersi gösterir.-

"Tüm İktidar Sovyetlere (Meclislere)" sloganıyla başlayan süreç, zamanla gücün tek bir parti bürokrasisinde toplanmasıyla sonuçlanmıştır.

Eleştiri-özeleştiri mekanizmalarının ortadan kalkması, sistemin içten içe çürümesine ve esnekliğini kaybetmesine yol açmıştır.

Buradan çıkarılacak en büyük ders; toplumsal dönüşüm hedeflenirken, emekçi halkların demokratik katılımının ve denetiminin asla göz ardı edilmemesi gerektiğidir.

Özet olarak, Ekim Devrimi bizlere yığınların haklı taleplerinin örgütlü bir güçle birleştiğinde dünyayı değiştirebileceğini göstermiştir. Ancak aynı zamanda, kazanılan gücün demokratik ve katılımcı bir yapıyla korunmadığı takdirde kendi ideallerine yabancılaşabileceğini de acı bir tecrübeyle kanıtlamıştır.

Büyük Ekim Devrimi'nden çıkarılan olumlu ve olumsuz dersleri, tarihten somut tarihsel gelişmeler ve pratik sonuçlar üzerinden şu şekilde örneklendirebiliriz:

Olumlu Dersler ve Örnekleri

Olumlu dersler, yığınların nasıl harekete geçirilebileceği, kriz anlarında nasıl doğru adımlar atılabileceği ve toplumsal dönüşümün nasıl tetiklenebileceği ile ilgilidir.

Toplumsal talepleri doğru okuma (Örnek: Ekmek, Barış, Toprak)

Bolşevikler, halkın o dönemki en büyük dramı olan I. Dünya Savaşı'ndan çekilme talebini gördü. İktidara gelir gelmez Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak Rusya'yı savaştan çektiler ve köylülere toprak dağıttılar.

Bu pratik adım, halkın desteğinin kalıcı olmasını sağladı.

Kadın hakları ve toplumsal eşitlik (Örnek: İlerici-devrimci Yasalar):

Devrimin hemen ardından, dönemin Avrupa devletlerinde hayal bile edilemeyen haklar tanındı. Rusya, dünyada kürtajı yasallaştıran, boşanmayı kolaylaştıran ve kadına tam hukuki, ekonomik eşitlik veren ilk ülkelerden biri oldu. Toplumsal dönüşümün yasal öncülükle hızlandırılabileceğinin kanıtıdır.

Eğitim ve cehaletle mücadele (Örnek: Likbez Kampanyası)

Çarlık Rusyası'nda nüfusun büyük kısmı okuma yazma bilmiyordu. Devrimden sonra başlatılan "Likbez" (Okuryazarlığın Tasfiyesi) kampanyası ile fabrikalar, köyler ve kışlalar okula dönüştürüldü. Birkaç on yıl içinde okuryazarlık oranı %20'lerden %90'ların üzerine çıktı. Bu, yığınların kalkınmanın eğitimle mümkün olduğunu göstermiştir.

Olumsuz Dersler ve Örnekleri

Olumsuz dersler ise, proletaryanın, emekçi halkın Sovyetlerdeki devrimci gücünün, Leninci komünist partinin bürokratik bir güce dönüşmesi sonucunda tek elde toplanmasının, demokratik kanalların tıkanmasının ve ideolojik mücadele ihmalinin bir sosyalist toplumu neye dönüştürebileceğini gösteren uyarıcı niteliktedir.

Bürokratikleşme ve gücün merkezîleşmesi (Örnek: Sovyetlerin İşlevsizleşmesi): Devrim "Tüm iktidar Sovyetlere (işçi-halk meclislerine)" sloganıyla yapılmıştı.

Ancak iç savaş bahanesiyle tüm karar alma yetkisi yerel meclislerden alınarak Komünist Parti Genel Sekreterliğine ve Politbüro'ya devredildi. Bu durum, halkın yönetimden tamamen dışlandığı bir bürokratik yapı doğurdu.

Muhalefetin ve farklı seslerin eğitilmesi yerine, yok edilmesi (Örnek: Kronstadt İsyanı)

1921 yılında, devrimi destekleyen Kronstadt denizcileri "Sovyetler var olsun parti Sovyetler'in yerine geçmesin, ifade özgürlüğü olsun" diyerek isyan etti. Bürokratik güce dönüşen Bolşevik yönetim, bu isyanı sertçe bastırdı. Bu örnek, partiyi eleştiren sesleri yok eden bir sistemin, zamanla kendi öz evlatlarını da yutacağını göstermiştir.

Ekonomide zorlama ve insan unsurunun göz ardı edilmesi (Örnek: Kolektifleştirme): 1920'lerin sonunda tarımda zorunlu kolektifleştirmeye (mülksüzleştirme) geçildi. Köylülerin ürünlerine zorla el konulması ve direnenlerin sürgün edilmesi, Ukrayna başta olmak üzere büyük kıtlıklara (Holodomor) yol açtı ve milyonlarca insan öldü. Böylesi uygulamaların topluma zorla dayatılmasının insani felaketlere yol açabileceğinin en acı örneğidir.

Özetle; Ekim Devrimi'nin olumlu yönleri planlı ekonomi, eğitim seferberliği ve sosyal haklar konusunda insanlığa bir vizyon sunarken; olumsuz yönleri, özgürlüklerin feda edildiği bir adalet arayışının kaçınılmaz olarak karşı devrime alan açacağını kanıtlamıştır.■

Ekim Devrimi: Geçmişin Dersleri, Geleceğin Arayışları

❑ Mehmet TAŞ

Bir devrimin 109 yıllık mirası

1917 Ekim Devrimi'nin üzerinden 109 yıl geçti. İnsanlık tarihinin en büyük toplumsal dönüşümlerinden biri olan bu devrim, Rusya'da siyasal iktidarı değiştirmekle kalmadı; kapitalizmin alternatifsiz olmadığını göstererek dünyanın siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişimini derinden etkiledi.

Ekim Devrimi, milyonlarca işçi ve köylünün kendi kaderini belirleyebileceği umudunu somut bir siyasal güce dönüştürdü. Toprağın yeniden dağıtılması, üretim araçlarının devletleştirilmesi, kadınların eşitliği, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve emperyalist savaşa karşı barış çağrısı, devrimin tarihsel kazanımları arasındaydı. Bu kazanımlar, yalnızca Rusya'yı değil, dünyanın dört bir yanındaki emekçi ve ezilen halkların mücadelelerini de etkiledi.

Ancak devrim, eşitlik ve özgürlük idealleriyle çelişen bir siyasal sistemin de önünü açtı. İşçi ve köylü Sovyetlerinin giderek etkisizleşmesi, siyasal çoğulculuğun ortadan kalkması ve devlet bürokrasisinin toplum üzerinde egemenlik kurması, sosyalizmin geleceğine ilişkin temel soruları gündeme getirdi. Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması bu tartışmaları sona erdirmedi. Tersine, sosyalist dönüşümün mülkiyet ilişkilerini değiştirmekle sınırlı kalamayacağını; demokrasi, özgürlük, toplumsal katılım ve iktidarın denetimini de içermesi gerektiğini gösterdi.

Bugün Ekim Devrimi'ni koşulsuz savunmak ya da bütünüyle reddetmek yerine, tarihsel kazanımlarını sahiplenirken başarısızlıklarının nedenlerini de açıklamak zorundayız. Geçmişin deneyimi, ancak bugünün koşullarını anlamamıza ve geleceğe ilişkin yeni yollar aramamıza yardımcı olduğunda canlı bir mirasa dönüşür.

Ekim Devrimi'nden çıkarılabilecek iki temel sonuç

Ekim Devrimi'nin deneyiminden iki temel sonuç çıkarıyorum. Birincisi, siyasal iktidarın alınması tek başına toplumsal özgürleşmeyi güvence altına almaz. İkincisi, sosyalist toplum önceden hazırlanmış tek bir modele göre kurulamaz; kuruluş süreci, ülkenin koşullarına ve toplumun demokratik katılımına dayanmalıdır.

Lenin'in Marx'tan ayrıldığı iki önemli alan, siyasal devrimin nasıl gerçekleştirileceği ve sosyalist kuruluşun hangi koşullarda başlayabileceğiydi. Burjuva devletini yıkıp iktidarı almak, Marx'ın düşüncesinde de devrimci dönüşümün temel unsurlarındandır. Lenin ise bu görüşü öncü parti ve onun önderliğindeki işçi-köylü gücü anlayışıyla geliştirerek 1917'de pratiğe geçirdi. Ayrıca sosyalizmin ancak gelişmiş kapitalist ülkelerde kurulabileceği görüşünü reddetti; devrimin, köylü nüfusun çoğunlukta olduğu ve kapitalist gelişmenin sınırlı kaldığı Rusya'da başlayabileceğini savundu.

Bu tercih, devrimin uluslararası etkisini genişletti; aynı zamanda sosyalist kuruluşun ağır sorunlarla karşılaşmasına yol açtı. İç savaş, ekonomik gerilik ve dış kuşatma merkezileşmeyi hızlandırdı. Devletleştirmeler ve siyasal alandaki kısıtlamalarla birlikte, işçi ve köylü Sovyetlerinin karar süreçlerindeki etkisi azaldı. Lenin sorunların bir bölümünü fark ederek Yeni Ekonomi Politikası'nı (NEP) uygulamaya koydu ve piyasa ilişkilerine sınırlı alan açtı. Ancak bu yönelim Lenin'in ölümünden sonra Stalin döneminde tasfiye edildi; bürokratik yönetim kalıcılaştı.

Bu tarih, siyasal iktidarın emekçiler adına kullanılmasıyla emekçilerin iktidarı doğrudan denetlemesi arasındaki farkı açıkça ortaya koyuyor. Devrimci bir parti, eski düzeni yıkıp yeni bir başlangıç sağlayabilir; fakat parti-devlet aygıtı toplumdan bağımsızlaştığında eşitlik hedefi zayıflar. Bu nedenle demokrasi, sosyalizme ulaşıldıktan sonra sunulacak bir ödül değil, dönüşümün başından itibaren kurucu ilkesi olmalıdır.

İkinci sonuç, sosyalist kuruluşun tarihsel koşullardan ayrı düşünülemeyeceğidir. Rusya'daki devrim, Avrupa'da beklenen işçi devrimlerinin yayılmasını sağlayamadı; buna karşılık sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki bağımsızlık mücadelelerine güçlü bir esin kaynağı oldu. Sovyetlerin Türkiye'deki Kemalist harekete yaptığı yardımın yanı sıra İran, Çin ve başka ülkelerde emperyalist egemenliğe karşı gelişen süreçlere de katkısı vardı. Ekim Devrimi böylece farklı coğrafyalarda farklı siyasal deneyimlerin önünü açtı.

Bu deneyimlerin hiçbiri tek başına evrensel bir reçeteye dönüştürülemez. Sosyalist dönüşüm, toplumsal yapıyı, üretim ilişkilerini ve demokratik katılım olanaklarını gözetmek zorundadır. Geçmişin başarı ve yenilgileri, bugünün koşullarında yeniden düşünülmeli; değişen dünyayı anlamak için Marksist teori de geliştirilmelidir.

Marksizm'i yenilemek: Dünyayı anlama ve değiştirme çabası

Ekim Devrimi'yle başlayan dönüşümlerin ardından yaşanan çöküşler, yapay zekânın sınıf yapısında yarattığı değişim ve yaklaşan ekolojik felaket, Marksist düşüncenin önünde yeni sorular oluşturuyor. Buna rağmen Marksizm'i yenileme girişimleri kimi zaman Marksizme saldırı sayılarak baştan reddediliyor.

Oysa Marksizm'i yenilemek, Marx'ın temel tezlerini inkâr etmek ya da Kautsky ve Bernstein'ın eleştirilerini yinelemek değildir. İçinde yaşadığımız dönem, ne 19. yüzyılın kapitalist büyümesine ne de 20. yüzyılın tekelci kapitalizmine benziyor. Yeni toplumsal koşulları kavramak, Marksist düşüncenin gelişmesi için zorunludur.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa rejimleri çöktü; Çin, Vietnam ve Küba'da ise sosyalist deneyimler önemli değişimler geçirerek varlığını sürdürüyor. Bu farklı yollar, sosyalist dönüşümün nasıl kurulacağına ilişkin tartışmayı daha da gerekli kılıyor. Bir yandan Sovyet planlı ekonomi deneyimine bağlı kimi Marksistler, yeni algoritmaların merkezi planlamayı bürokratik engellere takılmadan mümkün kılabileceğini savunuyor. Diğer yandan yenilikçi Marksistler, yapay zekâyla güçlendirilmiş piyasa sosyalizmini olası bir kuruluş modeli olarak tartışı-

yor. Bu görüş ayrılığı, teknolojiye ilişkin bir tercih olmanın ötesinde, mülkiyetin, karar gücünün ve toplumsal ihtiyaçların nasıl belirleneceği sorularını içeriyor.

Ekolojik yıkım da sosyalist düşüncenin üretim ve refah anlayışını yeniden ele almasını gerektiriyor. "Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" ilkesi, sınırsız üretim ve tüketimle özdeşleştirildiğinde doğal sınırları göz ardı edebilir. Ekososyalistlerin küçülme yaklaşımı, eşitlik fikrini insan toplumunun ötesine taşıyor: Emekçi insanların yaşam koşullarını iyileştirirken bütün canlıların korunmasını ve doğayla sürdürülebilir ilişkiler kurulmasını da düşünmeliyiz.

Yapay zekâ ve dijital teknolojiler işçi sınıfını ortadan kaldırmıyor; sınıfın bileşimini ve emek biçimlerini değiştiriyor. Platform çalışanları, güvencesiz hizmet emekçileri, göçmen işçiler ve dijital üretimde çalışanlar bu dönüşümün parçaları. Sömürü sürüyor, yeni biçimler alıyor. Dolayısıyla üretimin nasıl düzenleneceği, çalışma zamanının nasıl paylaşılacağı ve merkezi planlamanın yerel katılımla nasıl bağdaştırılacağı yeniden tartışılmalı.

Örgütlü mücadele ve çoğulcu demokrasi

Ekim Devrimi'ni değerlendiren geleneksel Marksistler, devrimin kapitalizme karşı tarihsel bir zafer olduğunu; sanayileşme, eğitim, bilim, kadın hakları ve anti-emperyalist mücadele üzerindeki etkisini vurguluyor. Sovyetler Birliği'nin başarısızlığını çoğunlukla sonraki siyasal ve ekonomik sapmalarla açıklıyorlar. Yenilikçi ve özgürlükçü sosyalistler ise sorunların yalnızca sonraki dönemlerde değil, parti-devlet ilişkisinin kuruluşunda da bulunduğunu savunuyor. İşçi sınıfı adına iktidar kullanan partinin zamanla sınıfın üzerinde ayrıcalıklı bir konuma yükselmesi, onlara göre sosyalist demokrasiyi zayıflattı.

İç savaş, ekonomik gerilik ve uluslararası kuşatma merkezileşmeyi hızlandırdı. Ancak olağanüstü koşullarda başvurulan yöntemlerin kalıcı yönetim biçimlerine dönüşmesi, emekçilerin iktidar üzerindeki denetimini azalttı ve devlet mülkiyetiyle toplumsal mülkiyet arasındaki mesafeyi açtı. Her iki yaklaşım da tarihsel deneyimin önemli bir yanını açıklıyor; bunlardan birini mutlak doğru saymak ise bütünlüklü bir değerlendirmeyi engelliyor.

Devrimci örgütlenmenin gerekliliğini savunmak, parti bürokrasisinin sınırsız yetkilerini savunmak değildir. Doğrudan demokrasi talebi de örgütlü siyasal mücadeleyi gereksiz kılmaz. Occupy, Gezi ve Sarı Yelekliler gibi hareketler geniş kitleleri harekete geçirdi; ancak kalıcı siyasal ve kurumsal dönüşümler yaratmakta zorlandı. Bu deneyimler, toplumsal hareketlerle örgütlü siyasetin birbirinin alternatifi değil, birbirini tamamlayan güçler olarak düşünülmesi gerektiğini gösteriyor.

Lenin'in Marx'tan ayrıldığı iki önemli alan, siyasal devrimin nasıl gerçekleştirileceği ve sosyalist kuruluşun hangi koşullarda başlayabileceğiydi. Burjuva devletini yıkıp iktidarı almak, Marx'ın düşüncesinde de devrimci dönüşümün temel unsurlarındandır. Lenin ise bu görüşü öncü parti ve onun önderliğindeki işçi-köylü gücü anlayışıyla geliştirerek 1917'de pratiğe geçirdi. Ayrıca sosyalizmin ancak gelişmiş kapitalist ülkelerde kurulabileceği görüşünü reddetti; devrimin, köylü nüfusun çoğunlukta olduğu ve kapitalist gelişmenin sınırlı kaldığı Rusya'da başlayabileceğini savundu.

Geleneksel ve yenilikçi Marksistlerin görevi, geçmiş polemikleri tekrarlamak değil; örgütlü mücadeleyle çoğulcu demokrasiyi birlikte geliştirecek yollar bulmaktır. Bu, farklı görüşlerin özgürce örgütlenmesini, yöneticilerin hesap vermesini ve iktidarın denetlenebilmesini gerektirir.

Kapitalizm değişirken sosyalizm aynı kalabilir mi?

Ekim Devrimi döneminde fabrikalar, sanayi işçileri ve büyük üretim merkezleri kapitalist ekonominin temelini oluşturuyordu. Bugün dijital teknolojiler, yapay zekâ, otomasyon, küresel üretim zincirleri ve finans kapital sermaye birikiminin yapısını dönüştürüyor. Bu dönüşüm, sınıf çözümlemesini geçersiz kılmıyor; yeni sömürü biçimlerini ve sosyalist dönüşümün araçlarını yeniden değerlendirmeyi gerektiriyor.

Üretim araçlarının toplumsallaştırılması artık yalnızca fabrikaların devletleştirilmesiyle sınırlı düşünülemez. Büyük teknoloji şirketlerinin denetlenmesi, dijital altyapıların kamusal yarara göre düzenlenmesi, veriler üzerindeki toplumsal hakların güvence altına alınması ve yapay zekânın yarattığı üretkenlik artışının toplumca paylaşılması da bu dönüşümün parçasıdır.

Gelişmiş hesaplama sistemleri üretim ve tüketim ihtiyaçlarını belirlemeye, demokratik planlamanın bilgi ve koordinasyon sorunlarını azaltmaya yardımcı olabilir. Ancak teknoloji kendi başına sosyalist bir ekonomi yaratmaz. Aynı araçlar sermayenin denetimini güçlendirmek, çalışanları gözetlemek ve kararları dar bir yönetici grubunun elinde toplamak için de kullanılabilir. Belirleyici olan, teknolojinin kimin mülkiyetinde ve denetiminde bulunduğu, hangi toplumsal amaçlara hizmet ettiğidir.

Demokratik sosyalizmin kurumları

Geçmiş deneyimler, geleceğin sosyalizminin ne sınırsız piyasa egemenliğine ne de bütün ekonomik kararları merkezden belirleyen bürokratik devlet modeline dayanabileceğini gösteriyor. Yeni bir sosyalist dönüşüm; kamusal mülkiyeti, kooperatifleri, işçi özyönetimini, demokratik planlamayı ve belirli alanlarda düzenlenmiş piyasa mekanizmalarını birlikte değerlendiren çoğulcu bir ekonomik yapı kurmalıdır.

Enerji, sağlık, eğitim, ulaşım ve stratejik altyapı gibi temel alanlarda kamusal mülkiyet ve toplumsal denetim güçlendirilebilir. Yerel üretim ve hizmetlerde kooperatifler, belediye işletmeleri ve kolektif girişimler geliştirilebilir. Çalışanların seçilmiş temsilcileri işletme yönetiminde söz sahibi olmalı; yatırım, üretim ve bölüşüm kararları demokratik denetime açılmalıdır.

Planlama, ihtiyaçları kapalı bir bürokratik mekanizmanın belirlediği bir süreç olmamalı. Yerel yönetimler, sendikalar, üretici ve tüketici örgütleri, meslek kuruluşları ve yurttaş meclisleri karar süreçlerine katılabilmeli. Çok partili yaşam, düşünce ve ifade özgürlüğü, bağımsız yargı, özgür basın, sendikal haklar ve yöneticilerin hesap verebilirliği de vazgeçilmez güvencelerdir. İktidarın denetlenmesi ve farklı sosyalist görüşlerin özgürce örgütlenebilmesi, toplumsal dönüşümü güçlendirir.

Yeni bir sosyalist ufuk

Dünya kapitalizmi eşitsizliklerin, savaşların, ekolojik yıkımın, kitlesel göçlerin ve aşırı sağın yükselişinin iç içe geçtiği çok yönlü bir kriz yaşıyor. Sosyalizmin yeniden güçlü bir seçenek hâline gelmesi, kapitalizmi eleştirmenin yanı sıra insanların gündelik sorunlarına inandırıcı çözümler sunmasına bağlı. Barınma hakkı, güvenceli çalışma, nitelikli kamusal eğitim ve sağlık, ekolojik dönüşüm, kadınların eşitliği, halkların demokratik hakları ve refahın adil paylaşımı yeni bir sosyalist programın merkezinde yer almalı.

Sınıf mücadelesini feminist, ekolojik ve demokratik hak mücadelelerinden koparmayan; uluslararası dayanışmayı büyüten bir siyasal hareket, sosyalizmin toplumsal dayanaklarını genişletebilir. Devrim ile reformu birbirine karşıt iki mutlak seçenek olarak görmemek gerekir. Demokratik kazanımlar ve toplumsal reformlar, sermayenin egemenliğini sınırlayan ve daha köklü dönüşümlerin koşullarını hazırlayan mücadele alanlarıdır. Kapitalizmin aşılması, siyasal iktidarın ele geçirilmesinin yanı sıra toplumun ekonomik ve siyasal yaşamını birlikte yönetme kapasitesinin geliştirilmesine bağlıdır.

Geleneksel Marksizmin sınıf mücadelesi, örgütlenme ve kapitalist mülkiyet eleştirisine ilişkin birikimiyle yenilikçi sosyalizmin demokrasi, özgürlük, çoğulculuk ve özyönetim vurgusu birbirini dışlamak zorunda değil. Bu iki birikimin eleştirel bir sentezi, 21. yüzyıl sosyalizminin teorik ve siyasal temellerini güçlendirebilir. Bunun için farklı örgüt ve akımların birbirine saldırmak yerine ortak mücadeleler yürütmesi, deneyimlerini paylaşması ve yeni sorunları birlikte tartışması gerekiyor.

Ekim Devrimi'ni yaşatmak, 1917'nin kurum ve yöntemlerini bugüne taşımak değil; eşitlik ve özgürlük idealini değişen koşullarda yeniden geliştirmektir. 21. yüzyıl sosyalizmi, sermayenin egemenliğini sona erdirirken devletin ve bürokrasinin toplum üzerindeki egemenliğini de sınırlayan demokratik bir düzen kurmalıdır. Ekim'in geleceğe bıraktığı en değerli miras, hazır reçeteler değil, insanların kendi yaşamlarını özgür ve eşit biçimde yönetebilecekleri başka bir dünyanın mümkün olduğu düşüncesidir.■

Dünyayı Sarsan Büyük Ekim Devrimi'nin Yıldönümünde:

Barış, Demokratik Toplum ve Komünal Yaşamın İnşası

❑ **Mehmet Ali ALÇINKAYA**

Dünyanın ezilen halklarına, işçi sınıfına ve emekçilere umut olan Büyük Ekim Devrimi'nin yıldönümünü, tarihsel mücadele deneyimlerini, kazanımlarını ve hatalarından çıkarılması gereken dersleri yeniden değerlendirerek karşılıyoruz.

Büyük Ekim Devrimi, yalnızca bir iktidar değişikliği değil; işçi sınıfının, emekçilerin ve ezilen halkların kendi kaderlerini belirleme iradesinin tarihsel ifadesiydi. 1917'de Rusya'da gerçekleşen devrim, kapitalist sömürü düzeninin değiştirilemez olmadığını göstererek eşitlik, özgürlük, dayanışma ve sömürüsüz bir dünya arayışına evrensel bir mücadele perspektifi kazandırdı.

Ekim Devrimi, üretim ilişkilerinin ve mülkiyet düzeninin dönüştürülmesinin yanı sıra kadınların toplumsal yaşama katılımı, halkların kendi kaderini tayin hakkı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin toplumsallaştırılması açısından da önemli tarihsel kazanımlar yarattı. Dünya işçi sınıfının, emekçilerin ve ezilen halkların mücadelelerine büyük bir ivme kazandırdı.

Ancak devrimlerin tarihsel değeri yalnızca kazanımlarıyla ölçülemez. Reel sosyalizmin deneyimi, ekonomik ve toplumsal kazanımların demokratik katılım, çoğulculuk, özgürlükler ve toplumun kendi kendisini yönetme iradesiyle tamamlanmadığı koşullarda ciddi çelişkiler doğabileceğini gösterdi.

Bugün Ekim Devrimi'nin tarihsel mirasını, Rojava'da ortaya çıkan Kadın Devrimi ve demokratik toplum deneyimiyle birlikte değerlendirmek, sosyalizmin geleceğini yeniden düşünmek açısından önemli bir sorumluluktur.

Tarihsel miras, yeni bir toplumsal dönüşüm

Büyük Ekim Devrimi ile Rojava Devrimi, farklı tarihsel ve toplumsal koşullarda ortaya çıkmış iki önemli devrimci deneyimdir. Ekim Devrimi, işçi sınıfının ve emekçilerin kapitalist sömürüye karşı örgütlü mücadelesini dünya tarihinin merkezine taşırken Rojava Devrimi, kadınların, halkların ve farklı toplumsal kesimlerin demokratik öz yönetim temelinde ortak yaşamı inşa etme iradesini ortaya koydu.

Rojava Devrimi'nin en özgün yönü, kadınların yalnızca devrime katılan bir güç değil, devrimin kurucu öznesi hâline gelmesidir. Kadın meclisleri, öz örgütlenmeler, eş başkanlık sistemi ve toplumsal yaşama doğrudan katılım, erkek egemenliğine karşı özgürlük mücadelesinin somut kazanımlarıdır.

Bu nedenle Rojava Devrimi, aynı zamanda bir Kadın Devrimi'dir.

Ekim Devrimi'nin kadınların hukuki ve toplumsal eşitliği alanında açtığı tarihsel yol ile Rojava'da kadınların kendi örgütlü iradeleriyle toplumsal yönetimin kurucu gücü hâline gelmesi arasında önemli bir deneyim farkı bulunmaktadır. Bugün çıkarılması gereken temel ders, kadın özgürlüğünü devrim sonrasına bırakmamak; onu sosyalizmin, demokrasinin ve toplumsal kurtuluşun kurucu ilkesi olarak kabul etmektir.

Çünkü kadınların özgür olmadığı bir toplumda gerçek eşitlikten, demokrasiden ve sosyalizmden söz edilemez.

Reel Sosyalizmin deneyimleri ve dersler

Reel sosyalizm; eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik ve kadınların toplumsal yaşama katılımı alanlarında önemli kazanımlar elde etti. Emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı dünya halklarının mücadelelerine destek sundu.

Ancak devlet ve parti merkezli yönetimin zamanla bürokratikleşmesi, siyasal çoğulculuğun daralması ve toplumun karar süreçlerinden uzaklaşması, sosyalizmin özgürleştirici iddiasıyla çelişti. Sovyetler Birliği'nin çözülüşü, yalnızca dış müdahalelerle değil, bu iç sorunlar ve demokratik yenilenme eksikliğiyle birlikte değerlendirilmelidir.

Rojava deneyimi, bu tarihsel tartışmaya toplumun komünler, meclisler ve kadın örgütlenmeleri aracılığıyla kendisini yönetebileceği farklı bir perspektif sunmaktadır.

Buradan çıkarılması gereken sonuç açıktır: Sosyalizm, yalnızca mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesi değildir. Bürokratikleşmenin, erkek egemenliğinin, toplumsal hiyerarşilerin ve doğa üzerindeki tahakkümün de aşılmasıdır. Hiçbir devrim tamamlanmış değildir; devrim, toplumun kendisini örgütlemesi ve özgürleştirmesiyle gelişir.

Komünal yaşamın inşası ve demokratik meclisler örgütlenmesi

Komünal yaşam ile demokratik meclisler örgütlenmesi, demokratik toplumun birbirini tamamlayan iki temel ayağıdır. Komünler ortak üretimin, paylaşımın ve dayanışmanın toplumsal zeminini oluştururken meclisler, bu yaşamın demokratik karar, temsil ve denetim mekanizmalarını geliştirir.

Mahallelerden köylere, işyerlerinden kentlere kadar halkın doğrudan söz ve karar sahibi olması; kadınların, gençlerin, işçilerin, emekçilerin ve farklı inançların eşit katılımı demokratik öz yönetimin temelidir.

Komünal yaşam olmadan meclisler biçimsel yapılara dönüşebilir; demokratik meclisler olmadan da komünal yaşamın ortak iradesi eksik kalır. Bu nedenle üretim, paylaşım, dayanışma ve demokratik yönetim birlikte örgütlenmelidir.

Rojava'da gelişen komünler, halk meclisleri ve kadın örgütlenmeleri, toplumun kendi kendisini yönetme iradesinin önemli deneyimleridir. Bu deneyim, demokrasinin yalnızca seçimlerden ibaret olmadığını; yaşamın her alanında halkın örgütlü katılımıyla inşa edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sosyalizmde ısrar insanlıkta ısrardır

Büyük Ekim Devrimi'nin yıldönümünde tarihsel sorumluluğumuz, geçmişin mücadele mirasını bugünün ihtiyaçlarıyla buluşturmaktır. Ekim Devrimi'nin kazanımlarını sahiplenirken reel sosyalizmin eksiklerinden öğrenmeli; Rojava Kadın Devrimi'nin özgürlük, eşitlik ve demokratik öz yönetim deneyimini geliştirmeliyiz.

Bugünün devrimci görevi; sınıf mücadelesini kadın özgürlüğüyle, halkların eşitlik mücadelesini ekolojik yaşamla, barışı demokratik toplumun inşasıyla buluşturmaktır.

Komünal yaşamı ve demokratik meclisleri büyütmek, toplumun kendi kendisini yönetme iradesini güçlendirmek ve kadınların özgür iradesini toplumsal yaşamın merkezine yerleştirmek zorundayız.

Bizim mücadelemiz, geçmişin devrimlerini tekrarlamak değil; onların kazanımlarından ve eksiklerinden öğrenerek yeni, eşitlikçi, özgür ve demokratik bir toplumsal yaşam kurmaktır.

Çünkü devrim yalnızca iktidarın el değiştirmesi değil, insanın ve toplumun özgürleşmesidir. Sosyalizm yalnızca ekonomik ilişkilerin değişmesi değil, yaşamın bütün alanlarında eşitliğin, özgürlüğün ve dayanışmanın inşa edilmesidir.■

Ekim Devrimi ve Günümüz

❑ **Kemal SEZER**

1917 Ekim Devrimi bir günde doğmadı. Onu hazırlayan tarih, açlığın, savaşın, yenilgilerin, örgütlenmenin ve halkın kendi yönetim organlarını yaratmasının tarihidir.

1898'de kurulan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP), Çarlığın baskısı altında çalışıyordu. Lenin, 1902'de "Ne Yapmalı?" ile dağınık mücadelelerin siyasal örgütlenmeyle ilişkisini tartıştı. 1903'te Bolşevik ve Menşevik eğilimler ayrıştı. 1905 Devrimi'nde genel grevler, asker isyanları ve işçi Sovyetleri ortaya çıktı. Devrim yenildi, örgütlenme deneyimi kaldı. Çar Duma'yı kabul etmek zorunda kaldı; fakat seçimler eşitsiz, yetkiler sınırlıydı. 1912'de seçilen IV. Duma'nın 442 sandalyesinin yalnız 14'ü sosyal demokratlara, bunların altısı Bolşeviklere aitti.[1] Parlamento sayıları toplumsal gücün tamamını göstermez.

Birinci Dünya Savaşı'nın kayıpları, açlık ve toprak sorunu Çarlığı sarstı. Şubat 1917'de Petrograd'da kadın işçilerin gösterileri grevlere dönüştü; askerlerin bir bölümünün katılımıyla Çarlık çöktü. Duma çevresinden Geçici Hükümet kuruldu. İşyerlerinden ve askerî birliklerden seçilen temsilciler de Petrograd Sovyetini oluşturdu. Sovyetler, Çarlık hukukunun kurumları değil, mücadele içinde doğan temsil konseyleriydi. Geçici Hükümet yönetimi üstlenirken Sovyetler, özellikle askerler üzerinde fiilî otorite kazandı. İki ayrı iktidar odağı oluştu.[2]

Geçici Hükümet savaşı sürdürdü. Bolşevikler "Barış, toprak, ekmek!" ve "Bütün iktidar Sovyetlere!" talepleriyle güç kazandı. İkinci slogan, yönetimin Sovyetlere devredilmesini savunuyordu.[3] Petrograd Sovyetinin Askerî Devrimci Komitesi, Bolşeviklerin öncülüğünde askerler, denizciler ve silahlı işçilerle başkentin önemli kurumlarını ele geçirdi. Eski takvimle 25–26 Ekim, yeni takvimle 7–8 Kasım 1917'de Geçici Hükümet devrildi. Ardından II. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, Lenin başkanlığındaki Halk Komiserleri Konseyini kurdu.[4]

Bu, parlamentoda yapılan sıradan bir hükümet değişikliği değildi. Silahlı ayaklanmayla iktidar alındı; yeni yönetim Sovyetler Kongresinin kararıyla kuruldu. Petrograd'daki çatışmalar sınırlıydı, Moskova'da daha ağırdı; iç savaş 1918'den itibaren genişledi.[5] Kurucu Meclis seçimlerinde Bolşevikler oy çoğunluğunu sağlayamadı; Meclis Ocak 1918'de dağıtıldı.[6] Devrimci iktidar ile demokratik çoğulculuk arasındaki gerilim de bu tarihin parçasıdır. Kazanımları anlamak, eleştiriye açık yönleri görmeyi gerektirir.

1871 Paris Komünü de savaş, devlet otoritesinin sarsılması ve Paris halkının örgütlenmesi içinde doğmuştu; 72 gün sonra kanlı biçimde bastırıldı.[7] Komün ile Ekim Devrimi özdeş değildir. İkisi de toplumsal dönüşümü birkaç kişinin iradesine indirgeyen anlayışlara karşı uyarıdır. Birkaç kişinin örgüt ilan etmesi, hele toplumsal dayanak oluşturmadan silahlı eyleme girişmesi, kendiliğinden devrimci bir hareket yaratmaz. İktidarın ele geçirilmesi, halkın katılımını ve özgürlüklerini tek başına güvenceye almaz.

Osmanlı coğrafyasının sosyalist tarihi bu tartışmadan ayrı tutulamaz. 1887'de kurulan Sosyal Demokrat Hınçak Partisi, Ermeni ulusal kurtuluşuyla sosyalizmi birleştirmeye çalışıyordu. 1908 Meşrutiyeti anayasal haklar ve grevler için alan açtı; baskılar da sürdü. Paramaz ve 19 Hınçak sosyalisti 15 Haziran 1915'te Beyazıt'ta idam edildi.[8] Bu geçmiş, sosyalizmin Osmanlı topraklarındaki çok halklı tarihini hatırlatır.

1920'de Büyük Millet Meclisi açıldı; aynı yıl Bakü'de Türkiye Komünist Partisi kuruldu. Mustafa Suphi ve arkadaşları Ocak 1921'de Karadeniz'de öldürüldü.[9] Cumhuriyetin kuruluşuyla ulusal egemenlik anlayışı değişti; siyasal çoğulculuğa getirilen sınırlar da yeni rejimin tarihine damgasını vurdu. 1960, 1971 ve 1980 askerî müdahaleleri örgütlenmelerin sürekliliğini kesti. Buna karşılık 15–16 Haziran direnişi, Bahar Eylemleri, kadınların, gençlerin ve ekoloji hareketlerinin mücadeleleri toplumun yeniden örgütlenebildiğini gösterdi.

Türkiye'de bugün geçinemeyen işçiler, geleceğinden kaygılı gençler, eşitlik mücadelesi veren kadınlar, ayrımcılığa uğrayanlar ve yaşam alanlarını savunanlar var. Bu mücadelelerin ortak karar alabilen, uygulayabilen ve hesap verebilen bir iradeye dönüşmesi hâlâ temel bir ihtiyaç. Partinin, kongrenin veya meclisin adı çözüm değildir. Önemli olan, farklılıkları silmeden ortak amaç ve eylem yaratabilmektir.

Türkiye'nin ihtiyacı, işyerlerinden mahallelere, üniversitelerden yaşam alanlarına uzanan, ortak karar alabilen demokratik meclislerdir.[10] Halkların Demokratik Kongresi, farklı kesimleri ortak zeminde buluşturmayı amaçlayan önemli bir girişimdi. Gezi Direnişi ise farklılıklarını koruyan insanların ortak bir talep çevresinde geniş ölçekte buluşabildiğini gösterdi.[11] HDK'nin temsil ve süreklilik sorunlarıyla Gezi'nin kalıcı örgütlenmeye dönüşemeyişi de tartışılmalıdır.

Herkesin aynı düşüncede olmasını bekleyemeyiz. İşçiler, emekliler, öğrenciler, kadınlar, farklı inanç ve kimliklerden insanlar ortak yaşamsal taleplerde buluşabilir. Bunun koşulu, bir örgütün kendi dar çevresinde hazırladığı kusursuz saydığı tasarımı halka kabul ettirmeye çalışması değil, insanların talepleri ve kararlarıyla sürece katılmasıdır. Halkın yerine konuşan öncülük ile halkın birlikte oluşturduğu irade aynı şey değildir.

Birbirini tüketen, her ayrılığı düşmanlığa dönüştüren "otoimmün siyaset", toplumsal enerjiyi içeride harcar. Dayanışma eleştiriden vazgeçmek değil, eleştiriyi ortak sorumluluk içinde sürdürebilmektir. Cemil Aksu'nun "Parti-olarak-Hareket" tartışmasındaki eşgüdüm ve kurumsal beceri arayışı bu açıdan önemlidir.[12] Örgüt, halkın yerine geçen bir irade değil, halkın katılımıyla yenilenen bir ilişki olmalıdır.

Fransa'daki itirazlar, Sırbistan'daki öğrenci hareketi, New York'ta Mamdani'nin ve Berlin'de Die Linke'nin seçim deneyimleri aynı programın parçaları değildir.[13] Somut taleplerin kolektif hareket yaratabildiğini gösterirler; fakat ne seçim başarısı devrimdir ne de tek başına sokak eylemi geleceğin güvencesidir. Süreklilik, taleplerin demokratik örgütlenmeyle kurduğu bağa dayanır.

1917'nin bugüne bıraktığı değer, geçmişin örgüt biçimini kopyalamak değildir. Tarihsel koşulları kavramak, yenilgilerden öğrenmek, halkın katılımını iktidar arayışının önüne ve içine yerleştirmektir. Türkiye'nin ihtiyacı, birbirini dışlayan küçük siyasal adacıklar değil, ortak talepleri ortak karara dönüştürebilen demokratik bir iradedir. Umut, tarihin sonucu değil, insanların birlikte yapabildiklerinde yaşar. ■

Kaynaklar ve Dipnotlar:

[1] *V. İ. Lenin, Ne Yapmalı? (1902); A. Badayev, The Bolsheviks in the Tsarist Duma (1929), III. Bölüm.*

[2] *M. Melancon, "From the Head of Zeus", The Carl Beck Papers, 2009; Petrograd Sovyeti, 1 Numaralı Emir (1917).*

[3] *V. İ. Lenin, "Nisan Tezleri", 1917.*

[4] *II. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, "İşçi ve Köylü Hükümetinin Kurulması Kararı", 26 Ekim/8 Kasım 1917.*

[5] *T. H. Rigby, Lenin's Government: Sovnarkom 1917–1922, Cambridge UP, 1979; E. Mawdsley, The Russian Civil War, 2007.*

[6] *O. H. Radkey, The Election to the Russian Constituent Assembly of 1917, Harvard UP, 1950; Russia Goes to the Polls, Cornell UP, 1989.*

[7] *K. Marx, Fransa'da İç Savaş (1871); R. Tombs, The Paris Commune 1871, 1999.*

[8] *Kadir Akın, Ermeni Devrimci Paramaz, Dipnot Yayınları, 2016; "20'leri ve Paramaz'ı Unutmayalım!", bianet.*

[9] *İsmail Duygulu, "Karadeniz'de Yarım Kalan Bir Yol: Mustafa Suphi, Yoldaşları ve Türkiye'de Kurucu Şiddetin İzlekleri (Demokratik Cumhuriyet İçin Çözülmesi Gereken Kodlar)", Mustafa Suphi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2026; Yavuz Aslan, "Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi (1918–1921)", TTK, 1997.*

[10] *İsmail Duygulu, "Meclisle Büyüyecek Siyaset", Politika Gazetesi, s. 36–37.*

[11] *Halkların Demokratik Kongresi, "Halkların Demokratik Kongresi Yola Çıktı…", https://www.halklarindemokratikkongresi.net/halklarin-demokratik-kongresi-yola-cikti/84; İHD, "Gezi Parkı Direnişi ve Sonrasında Yaşananlara İlişkin Değerlendirme Raporu", 27.06.2013.*

[12] *Cemil Aksu, "Direniş Fraksiyonu ve Parti-olarak-Hareket", Politika Haber, 1.11.2026.*

[13] *Politika Haber, "Fransa'da liseliler ve kamu çalışanları sokakta: Eğitim ve ücret talepleri birleşti", 30.09.2026; "Sırbistan'da protestolar: 60 sivil ve 16 polis yaralandı", 15.08.2025; İsmail Duygulu, "New York'tan Berlin'e: Sol Kapı Kapı", Politika Haber, 19.10.2026.*

Ekim Devriminin Dünya İşçi Sınıfı Hareketi Açısından Önemi ve Çıkarılacak Dersler

❑ **Cemil AKSU**

O "yaşlı köstebek", dünya halkları, ne zaman isyan ettiğinde, meydanlar "orak-çekiç"li kızıl bayraklar boy veriyor. Yine öyle oldu. Enternasyonal Marşı, Katyuşa söylendi hep bir ağızdan. Burjuvazinin simgeleri makadamın çamuruna bulandı. Aristokrasinin mabetleri, "mülkiyet özgürlüğü"nün kaleleri mağazalar yağmalandı, tarumar edildi, ateşe verildi! Yaşasın isyan!

"Eşitlik, özgürlük, kardeşlik" sloganlarının peşinde burjuvazi ile işbirliği yaparak, krallara, çarlara, padişahlara karşı hareket içinde kendi bilincine erişen proletarya, ancak 1917'de kendi bayrağını sancaklara çekebilmişti. 1830'lardaki Çartistleri baz alırsak, neredeyse bir yüzyıl sonra ütopya gerçekleşmişti. O yüzyıl içinde fabrikalarda, barikat başlarında nice zaferler ve yenilgiler yaşamıştı, "yaşlı köstebek" yara bere içinde kalmıştı. 1917'de de yeniden toprağın derinliklerinden çıkıp sokaklarda yürümeye başladığında da durumu pek iyi değildi. Kendisine bel bağladığı Avrupa'daki sosyal demokrat partiler, kendi burjuvalarının siperlerinde hizaya geçmeyi kabul etmişti. En büyük ustalarını (Kautsky, Bernstein, ve diğerleri) kaybetmişti. Yine de tarihin önüne çıkardığı fırsatı gerçeğe çevirmek için var gücüyle harekete geçti, "tarihin yasalarına aykırı" devrimi gerçekleştirdi.

Ekim Devrimi, "emperyalizm ve proleter devrimler" çağını başlatmıştı. 20. Yüzyıl, böyle devrimler silsilesi ile geçti. Çin, D. Almanya, Polonya, Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya, D. Kore, Laos, Kamboçya, Vietnam, Küba… Bir yüzyıl insanlığın gördüğü en ağır muarızlarla geçti. Milyonlarca insanın can verdiği "Dünya Savaşları", "atom bombası", "soykırım", "etnik temizlik", "ırkçılık", "Soğuk Savaş". Şanlı günlerden sonra Yüzyıl biterken, "yaşlı köstebek" yine yara içindeydi. Ve neredeyse yarım asırdır, dünya isyan dalgaları ile sarsılmaya devam etse de hala o "yara bereleri" iyileşmiş değil.

Bugün de her isyanda her fırsatta "orak-çekiçli bayraklar"ın dalgalanması, hala "emperyalizm ve proleter devrimler çağı"nda olduğumuzun bir göstergesidir. İnsanlığın komünizmden başka bir kurtuluş umudu yoktur. İki yüzyıldır ne bir peygamber geldi ne de yeni bir din doğdu. Öyle görülüyor ki, gelmeyecek de. Bu yüzden de, insanlığın yani işçi sınıfının içinde bulunduğu çağda ne zaman ve nasıl zafere eriştiğini ve ne zaman ve nasıl zirveden yuvarlandığının derslerini çalışmak zorundadır.

Ekim Devrimi'nin işçi sınıfı mücadelesinin önüne koyduğu belli başlı konular vardır ki bunlar da bu günkü işçi sınıfı hareketinin de önünde duran konulardır:

Birinci olarak, kendiliğindenci hareket ve partinin yaratılması sorunudur. Genel kanının aksine, kendiliğindenci hareket komünist parti açısından son derece önemlidir, çünkü komünist partinin varlık nedeni ve görevleri, bu hareketin varlığına bağlıdır. Marx-Engels'in, Parti Manifestosu'nda, komünistlerin halihazırda süregiden işçi sınıfı hareketinin çıkarlarından başka bir çıkarı yoktur, belgisi bu anlama gelir. Kendiliğindenci hareket vardır, komünist hareket ondan varolur. Komünistler, işçilerin siyasal ve örgütlenme kapasitelerine sonuna kadar güvenir. Lenin'in meşhur Ne Yapmalı? eseri, nimeti kendinden menkul aydınlardan oluşan bir komplocu örgütün ilmihali değildir. Bilakis, Lenin'e göre, yetersiz olan işçiler değil, sosyalistlerdir. İşçi hareketi ile sosyalist hareketin kaynaşması için sosyalistler, Ne Yapmalı sorusunu sormuştur.

Lenin, Ne Yapmalı?'yı 1901-1902 yıllarında yazmış ve Mart 1902'de yayımlamıştır. RSDİP, 1898'de Minsk'te kurulmuştu ama ülkedeki çalışmalar oldukça dağınık, küçük gruplar halinde sürdürülüyordu. Oysa aynı dönemde işçi sınıfı büyük grevlere, direnişlere girişiyordu. Lenin'in verdiği bilgilere göre, 1895-1904 arasında 1765 grev gerçekleşti ve ortalama kırk bin kişinin katıldığı bu grevlere toplamda yaklaşık 450 bin işçi katıldı.

İşte ahval ve şerait dahilinde Lenin işçilere değil, sosyalistlere "Ne Yapmalı?" sorusunu sordu. Lenin'in bu soruya kendi cevabının halihazırda süregiden işçi sınıfı hareketini son haddine kadar ilerletecek bir şekilde konumlanmaktır. "Bu sınıfın ileri temsilcileri, bilimsel sosyalizm fikrini ve Rus işçisinin tarihsel rolü görüşünü özümsediklerinde -bu fikirler yaygınlık kazandığında- ve işçiler arasında hâlihazırda yürüttükleri eşgüdümsüz iktisadî mücadeleyi ne yaptığını bilen bir sınıf mücadelesine dönüştürecek kalıcı örgütler kurulduğunda, tüm demokratik unsurların lideri konumuna yükselecek olan Rus işçisi, mutlakıyeti yıkacak ve açık siyasî mücadeleden dosdoğru komünist devrimin zaferine giden yolda, (bütün ülkelerin proletaryalarıyla beraber) Rus proletaryasına liderlik edecektir." (Lars T. Lih, Lenin: Farklı Bir Yol 2017, s. 54). Yerine getirilmesi gereken bu üç görev için her biri ayrı telden çalan Marksistlerin bir program etrafında birleşerek, "birleşik devrimci önderlik" yeteneğini göstermeleri gerekir. Lih'in verdiği bilgilere göre, Ne Yapmalı?'nın yazıldığı dönemde, 1903 yılında Rusya'da meslekten devrimcilerin sayısı ancak 200 kadar ve bunların yarısı işçi kökenli (2018, s. 486). Arşivlerden ve polis kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla, 1898'de 54, 1903'te 312 yerleşim yerinde örgütlenme var. Yahudi Bund örgütü de dâhil olmak üzere, örgütlerin çok büyük bir çoğunluğu (yüzde 85'i) sosyal demokrat ve tüm yeraltı örgütlerinin kabaca üçte biri İskra'ya bağlı. 1903'ten önce üye sayısı 3500 kadar bunların içinde işçilerin oranı 1880'lerde yüzde 40'lardan, 1905-1907 yıllarında yüzde 70'lere çıkmış (2018, s. 463-464). Ezcümle, onbinlerce işçinin grevlerde buluştuğu bir dönemde sosyalist gruplar oldukça az sayıda kadro ile mücadele görevlerini yerine getirmeye çalışıyorlar (2018, s. 467). Lenin'in Bolşevik Partisi, "birleşik devrimci önderlik"i sağlayarak, bu üç görevi yerine getirmiştir.

Ekim Devrimi'nin çözdüğü –ve yine bugünkü sınıf hareketinin çözemediği- ikinci sorun iktidar sorunudur.

İktidar sorunu görece zor bir konudur. Marksist literatürde devlet ve iktidar hatta bazen de hükümet ile genellikle eş anlamda kullanılmıştır. Ama her halükarda, Marksizm içinde, Devlet'in ve iktidarın ne'liği konusunda üzerine uzlaşılmış bir teori yoktur. Bu alandaki bir diğer güçlük de, kitapta yazıldığı gibi, hayatta "devletin parçalanması" ya da "devletin sönümlenmesi" durumunun yaşanmamasıdır. Bu soru(n)lara, Lenin'in meşhur sloganı "tüm iktidar Sovyetlere" dediği Sovyetlerin ne menem bir iktidar organı olduğu ve neden bir iktidar olarak rolünü oynamadığıdır.

Peki, o zaman Ekim Devrimi'nin ya da Lenin'in çözdüğü nedir? Kendiliğinden olarak ekonomik taleplerle gelişen işçi sınıfı hareketinin başarıya ulaşması için toplumdaki "tüm demokratik unsurların lideri konumuna" yükselmesi ve siyasi iktidarı ele geçirmesi. Buradaki birbirine dolaysız bağlı iki konu var. Hegemonya ve iktidarı ele geçirme. Hegemonya, sadece ittifaklar sorunu ile sınırlı değildir. Toplumdaki "tüm demokratik unsurların lideri konumuna" gelmek için, işçi sınıfının sadece emek-sermaye çelişkisinin bir boyutuyla sınırlı ekonomik taleplerle kendini sınırlamaması yani sadece kendini kurtarmak peşinde koşmaması, bir bütün olarak toplumsal sistemi değiştirmeye yönelmesidir. Burada da, kendiliğindenci hareketin yanlış anlaşıldığı gibi, ekonomik mücadelenin reddi söz konusu değildir. Ekonomik mücadele ve siyasal mücadele ayrımı arasında Çin Seddi yoktur ve fiiliyatta ekonomik talepler için yapılan birçok eylem doğrudan siyasidir. Fakat burada ifade edilmeye çalışılan "iktidar sorunu", "tüm demokratik unsurların lideri konumuna" gelmek için onların taleplerini de içerecek, onlarla ittifak kuracak bir yetenek göstermek ve ikinci olarak da siyasal iktidarın fethedilmesi hedefine uygun şekilde vaziyet almaktır.

Bunlar kaçınılamaz görevlerdir, çünkü sermaye egemenliğinde, "kurtarılmış bölgeler" ya da "çatlaklarda" yeni toplumsal ilişkiler geliştirme imkanı yoktur. Bu tür denemeler geçici, lokaldir, genelleşme eğilimi gösterdikleri anda da sermayenin mitralyözleri karşısında nasıl direneceklerini keşfetmiş olmaları gerekir. Yani burjuvazi gibi, feodalizmin içinde gelişerek ekonomik ve siyasal güç olma imkanı yoktur. Bu yüzden bütün sömürü, tahakküm, ezme-ezilme ilişkilerini ortadan temelli kaldırmak, yeni

bir toplumsal yapı kurmak için burjuva toplumu yasal zor tekeli sayesinde bir arada tutan devlet iktidarını ele geçirmek, onu parçalamak zorundadır.

İşçi sınıfı birçok hakkı için mücadele etmek zorundadır, eğitim, sağlık, konut, çevre, ücret, beslenme vb. Ama bir hakkı daha vardır ki o da devrim hakkıdır. Bu hakkı gerçekleştirmek için yapması gerekenler diğerleri için yapması gerekenlerden tamamen farklıdır. Diğer hakları elde etmek ve genişletmek için geliştirdiği örgütlerle devrim hakkını kullanması için gerekli örgüt aynı olamaz. Devrim hakkı, iktidarı ele geçirme, parçalama hakkıdır. Bu hakkın ifası için de gerçekten Leninist deneyime dayalı, "tüm demokratik unsurların" üzerinde hegemonya kurmasını sağlayacak bir programa ve bu programı pratiğe geçirecek bir partiye ihtiyacı vardır.

Bu konuda, günümüz açısından, söylenmesi gereken bir nokta daha var. Günümüzde kendisine "komünist", "sosyalist" diyen birçok parti ve örgüt var. Bunların her birinin işçi sınıfının biricik komünist örgütünün kendileri olduğunu iddia etmeleri eşyanın tabiatı gereğidir. Bununla birlikte özellikle son yirmi yılda bu parti ve örgütler arasında, geçmişe nazaran, çok önemli ittifaklar gerçekleştirilerek "birleşik devrimci önderlik" sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Bu açıdan tartışması en önemli adım Halkların Demokratik Kongresi ve Halkların Demokratik Partisi'dir. Fakat bu ittifakta liderliği komünistler değil, Kürt ulusal hareketi üstlenmiştir. Tam olarak söylersek Kürt ulusal özgürlük hareketinin devrimci basıncı bu ittifakın doğmasını sağlamıştır. Bu ittifakın bugün de gerekli ve kaçınılmaz olduğu söz götürmez bir konudur. Fakat dün olduğu kadar, bugün bir de komünistlerin "birleşik devrimci önderliği"nin sağlanması görevi vardır.

Kürt ulusal özgürlük hareketinin "demokratik sosyalizm" programı ile ulusal bir hareketten toplumsal özgürlük hareketine evrilmeye meyletmesi, bunun oluş biçiminin esas olarak dış faktörlerin (Ortadoğu'da emperyalist dengelerin ve savaş teknolojisindeki değişimlerin) baskısı altında gerçekleşiyor olmasının bütün sancılarına rağmen, 40-50 yıllık demokratik mücadele geleneğine sahip geniş Kürt işçi ve emekçilerinin (yeniden) sosyalizm ile tanışmasını sağlama olasılığı bakımından çok önemli bir süreçtir. Henüz "demokratik sosyalizm" anlayışının teorik ve politik bir olgunluğa erişememiş olması, sürecin daha çok "silahların tasfiyesi" ve "demokratik entegrasyon" biçiminde iktidar ile müzakerelere odaklı ilerleme(me) sine rağmen "bardağın dolu tarafı" işçi sınıfının toplumsal kurtuluş mücadelesi bakımından olumludur.

Dolayısıyla komünistlerin birliği ile onlarla demokratik sosyalistlerin ittifakı hala güncel bir görevdir. Bu ikili görevin başarılması, hali hazırdaki işçi sınıfı hareketinin burjuvazinin değişik kliklerinin hegemonyasından kurtularak kendi tarihsel rolü doğrultusunda ilerlemesinin de temelidir.

Ekim Devrimi'nin dersleri ve soru(n)ları elbette bunlarla sınırlı değildir. Başarmak istediğimiz görevleri layıkıyla yapabilmemiz için başarılı-başarısız deneyimlerin derslerinden öğrenmek zorundayız. Sınıf bilinci tarih bilincidir. Dünya devrim tarihi işçi sınıfının kendisi için sınıf olmasını sağlayacak derslerle doludur. Bugünkü güncel görevlerimizi aydınlatmak ve çözümler geliştirmek için de.■

Ekim Devrimi ve Sovyet Edebiyatı

❑ **Armağan BARIŞGÜL**

Büyük Ekim Devrimi, 7 Kasım 1917'de (eski jülyen takvimine göre 25 Ekim 1917) **Vladimir İlyiç Lenin** önderliğinde Bolşevikler tarafından yapılan ilk sosyalist devrimdir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kuruldu. Devrim ile kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı başladı.

1917'de Ekim Devrimi gerçekleştiğinde Rus edebiyatı büyük bir birikime, çok çeşitliliğe ve canlı bir yapıya sahipti. Dünyaca tanınan **Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski, Nikolay Gogol, Nikolay Çernişevski, Anton Çehov, Aleksandr Puşkin, İvan Turgenyev, Mihail Lermontov, İvan Gonçarov** gibi değerli ve ünlü yazarlar devrim öncesinde büyük eserler vermişti. Sovyet edebiyatı işte o devasa birikimin, çeşitliliğin ve dinamizmin üzerinde gelişerek boy attı.

Sovyetler Birliği'nde eğitimden sorumlu olan **Anatoli Lunaçarski** devletin imkânlarını yazar ve şairlere açtı ve bunun üzerine bütün edebi akımlar sosyalist gerçekçilik anlayışı içinde gelişmeye başladı. Devrim, iç savaş, antifaşist mücadele, hümanizm, sosyalizm ve enternasyonalizm temalı ürünler verildi. **Dimitri Furmanov**'un *"Çimento"*, **Mihail Şolokhov**'un *"Durgun Akardı Don"*, *"Don Kıyısında Hasad"*, *"Bir İnsanın Kaderi"*, **Nikolay Ostrovski**'nin *"Ve Çeliğe Su Verildi"*, **İlya Ehrenburg**'un *"Paris Düşerken," "Fırtına"* ve *"Dipten Gelen Dalga"* yapıtları yazıldı. **Maksim Gorki**, devrim öncesi üretkenliğini devrimden sonra da sürdürdü. **Vladimir Mayakovski** şiirleriyle edebiyata, insanların eğitimine ve yeni yaşamın kurulmasına katkı yaptı.

Karl Marks, *"Sanat ve edebiyat toplumu yalnız açıklamamalı, toplumun dönüştürülerek değiştirilmesi mücadelesinde yer almalıdır. Önemli olan insanın sanatsal gelişmesi ile estetik eğitiminin yeni bir toplumsal sistemin kurulması ile uyumlu ve tutarlı olmasıdır."* **Lenin**, *"... Edebiyat, proletaryanın genel davasından bağımsız, bireysel bir girişim olamaz. Edebiyat genel proletarya davasının parçası olmalıdır."*

Mihail Şolohov, *"Sanat insanların zihin ve yüreklerini etkileme gücüne sahiptir. Bence 'sanatçı' olarak niteleme hakkı, bu etkiyi insanlığın yararına ve insanların ruhlarında bir güzellik dünyası yaratmak için kullanan yazarlara aittir. ...Edebiyatın, yazarın görevi okuruna karşı dürüst olmak, insanlara gerçeği söylemektir, insanların yüreklerinde geleceğe ve bu geleceği kurmak için yeteneklerine olan inancı güçlendirmektir."*

Sovyet Yazarlar Birliği sanatta sosyalist gerçekçilik ilkesini benimseyerek çalıştı. Edebiyat, devrimin ve sosyalizmin ideolojik amacına hizmet eden işçi ve emekçileri odağa koyan bir yapı kazandı. Eserlerde sosyalizmin temsilcisi olumlu devrimci tip ile eski düzenin/feodalizmin temsilcisi olumsuz tip zıtlığı sık işlendi.

Sosyalist gerçekçiliğin kurucusu ve Sovyet Yazarlar Birliği'nin ilk başkanı **Maksim Gorki**, *"Sovyet Edebiyatı"* başlıklı Sovyet Yazarlar Birliği'nin 1934 yılındaki Birinci Kongresi'ne sunduğu tebliğde, *"insanlığın bütün bilgilerinin kaynağı olan emeğin, kitlelerin emeğinin, uygarlığın en büyük örgütleyicisi ve bütün fikirlerin yaratıcısı olduğunu iyice anlamamız gerekir. ...Emeği kitaplarımızın başkişisi yapmalıyız. Yani emek süreçleri içinde örgütlenen insanı, ülkemizde çağdaş teknolojinin sağladığı olanaklarla donanmış ve emeği, daha kolay ve üretken yaparak onu bir sanat düzeyine çıkarmakta olan örgütlü insanları anlatmalıyız kitaplarımızda. Emeği bir yaratıcılık olarak görmeyi öğrenmeliyiz..."*

Kızıl Ordu saflarında iç savaşa katılan ve yaralanmanın ardından felç olan **Nikolay Ostrovski**, bütün enerjisini yazmaya vererek ünlü *"Ve Çeliğe Su Verildi"* eserini yazdı. Yazar sosyalizm idealini, komünist ahlakı ve çalışma disiplinini eserin başkahramanı olan Pavel Korçagin kişiliğinde somutlaştırdı. Yazarın otobiyografik özelliklerini taşıyan Ve Çeliğe Su Verildi kitabı komünistlerin başucu kitaplarından biridir. Pavel Korçagin karakteri çok popüler olup sosyalist emeğin ve çalışma disiplininin sembollerinden birisi oldu. Nikolay Ostrovski, 1935 yılında Lenin Nişanı aldı.

Sovyet edebiyatı Rus klasik geleneğiyle bağını koparmadan, içinde farklı üslup ve farklı ulus edebiyatını barındırarak milyonlarca okura ulaştı. Ülke içinde konuşulan 88 dilden de eserler verildi. Sovyet edebiyatı dünyada derin yankılar uyandırdı. **İvan Bunin** (1933), **Boris Pasternak** (1958), **Mihail Şolohov** (1965) ve **Aleksandr Soljenitsin** (1970) Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. **Maksim Gorki, Şolohov, Aleksi Tolstoy, Gladkov, Mayakovski, Leonov, Fedin, Fadeyev, Serafimoviç, Furmanov** gibi yazarlar yeni dönemin öncüleri oldular.

Mayakovski fütürist şiirlerinin yanı sıra toplumcu ve ajitasyon propaganda içerikli eserler de vererek yazarlar ve nesiller üzerinde büyük etki yarattı.

"Yüreği Ekim sağanağıyla
yıkananlar
Ne gün ışığı ister,
ne okyanuslar.
İklimlere,
doğal güzelliklere
ihtiyaç duymaz onlar.
Onlara yalnız sen gereklisin
Ey Devrim!"

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi aradan 109 yıl geçmesine rağmen uluslararası işçi sınıfının, ezilen halkların yolunu aydınlatmaya devam ediyor. Yazarların, şairlerin ve edebiyatseverlerin bu büyük mirastan öğreneceği çok şey var. ■

1917 Ekim Devrimi ve Almanya İşçi Hareketi:
Devrim Neden Rusya'da Gerçekleşti?

❑ **Metin KAYA**

1917 Ekim Devrimi Bolşeviklerin Rusya'da yalnızca iktidarı ele geçirmesi değildi. Aynı zamanda, 19. yüzyıl sonundan itibaren Avrupa sosyalist hareketi içinde gelişen devrim anlayışının, savaş, kriz ve devrim koşulları altında sınandığı bir dönüm noktasıydı.

Sorunun merkezinde önemli bir tarihsel paradoks vardır: Klasik Marksist beklentiye göre sosyalist devrimin önce kapitalizmin en gelişmiş ülkelerinde, özellikle Almanya'da ortaya çıkması bekleniyordu. Oysa devrim, sanayileşmesi daha sınırlı, köylü nüfusun ağırlıkta olduğu ve Çarlık otokrasisinin egemen olduğu Rusya'da gerçekleşti. Bu durum, devrimin yalnızca ekonomik gelişmişlik düzeyiyle açıklanamayacağını; devlet krizinin, sınıf ilişkilerinin, savaşın etkisinin ve devrimci örgütlenmenin de belirleyici olduğunu gösterdi.

Almanya'da devrim neden bekleniyordu?

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya, Avrupa'nın en hızlı sanayileşen ülkelerinden biri hâline geldi. Özellikle 1871'de ulusal birliğin kurulmasından sonra ağır sanayi, makine üretimi ve büyük ölçekli fabrika üretimi hızla gelişti.

Bu süreçte yoğunlaşmış bir sanayi proletaryası ortaya çıktı. İşçiler sendikalarda ve partilerde güçlü bir biçimde örgütlendi; sosyalist fikirler geniş kitlelere yayıldı. Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD), Avrupa'nın en büyük ve en etkili sosyalist partilerinden biri hâline geldi.

Marx ve **Engels**'in tarihsel materyalist yaklaşımında kapitalizmin gelişmesi, üretici güçlerin toplumsallaşması ve proletaryanın büyümesi, sosyalizmin maddi koşullarını oluşturuyordu. Bu nedenle Almanya, devrimci dönüşümün en olası merkezlerinden biri olarak görülüyordu.

Ancak burada önemli bir ayrım yapmak gerekir: Marx ve Engels'in görüşünde, devrimin kesin olarak önce Almanya'da gerçekleşeceğine dair mekanik bir tarih çizelgesi yoktu. "Devrimin Almanya'da başlaması gerektiği" beklentisi, daha çok İkinci Enternasyonal döneminde güçlenen siyasal ve teorik bir yorumdu.

SPD'nin çelişkisi

Alman işçi hareketinin en önemli sorunlarından biri, güçlü örgütlenme ile devrimci dönüşüm hedefi arasındaki ilişkinin zamanla zayıflamasıydı. SPD milyonlarca seçmene ulaşmış, sendikalar geniş bir örgütlenme ağı kurmuştu. Ancak bu başarı, partinin ağırlığını giderek parlamenter mücadeleye (parlamentarizme) ve mevcut düzen içinde kazanılabilecek reformlara kaydırmasına yol açtı.

Eduard Bernstein'ın revizyonizmi bu eğilimin en önemli teorik ifadelerinden biriydi. Bernstein, kapitalizmin yakın bir çöküşe mahkûm olmadığını; sosyalizme reformlar yoluyla adım adım ulaşılabileceğini savunuyordu.

Rosa Luxemburg ise *"Sosyal Reform mu, Devrim mi?"* adlı eserinde bu yaklaşımı eleştirdi. Ona göre reform mücadelesi önemliydi, ancak sosyalizmin kendisi değildi. İşçi sınıfının nihai kurtuluşu, kapitalist üretim ve iktidar ilişkilerinin devrimci biçimde aşılmasına bağlıydı.

Bu nedenle Almanya'da devrim beklentisinin önünde yalnızca ekonomik koşullar değil, işçi hareketinin siyasal yönelimi de vardı. Güçlü bir sosyal demokrasi, kendiliğinden devrimci bir iktidar stratejisi üretmiyordu.

'Rusya'da devrim neden gerçekleşti?

Rusya, Almanya'dan köklü biçimde farklı bir toplumsal ve ekonomik yapıya sahipti. Nüfusun büyük bölümü köylülerden oluşuyor, tarımda büyük toprak sahipliği ve feodal ilişkilerin kalıntıları güçlüydü. Çarlık rejimi ise otokratik, baskıcı ve siyasal temsiliyetten yoksun bir yapıydı.

Sanayileşme Almanya'ya göre daha geç gelişmişti. Ancak **Petrograd** ve **Moskova** gibi merkezlerde sanayi son derece yoğunlaşmıştı. Bu durum, nüfus içinde azınlıkta kalan işçi sınıfının, büyük fabrikalarda toplanması sayesinde güçlü kolektif mücadele imkânlarına sahip olmasını sağladı.

Rusya'da devrimin koşullarını hazırlayan temel dinamikler şunlardı:

- Köylülerin toprak talebi
- İşçilerin ekonomik ve siyasal talepleri
- Ordudaki askerlerin savaştan ve Çarlık yönetiminden uzaklaşması
- Devlet aygıtının savaş koşulları altında çözülmesi
- Bolşeviklerin Sovyetler üzerinden örgütlenme ve iktidar alternatifi geliştirebilmesi

'Birinci Dünya Savaşı'nın kırıcı etkisi

1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı, Rusya'yı derin bir ekonomik, siyasal ve toplumsal krize sürükledi. Cephede milyonlarca insan hayatını kaybetti; orduda disiplin çözüldü, kentlerde gıda kıtlığı büyüdü, enflasyon ve yoksulluk arttı. Çarlık yönetiminin meşruiyeti hızla çöktü.

Şubat 1917'de Petrograd'da başlayan grevler ve gösteriler, askerlerin de ayaklanmaya katılmasıyla devrime dönüştü. Çarlık rejimi yıkıldı. **Ancak Şubat Devrimi, savaş, toprak ve işçi talepleri gibi temel sorunları çözmedi.**

Böylece **"ikili iktidar"** dönemi başladı: Bir yanda Geçici Hükümet öte yanda işçi, asker ve köylü temsilcilerinden oluşan Sovyetler

Lenin, Nisan Tezleri'nde bu ikiliğin sürdürülemez olduğunu savundu. Bolşevikler, bütün iktidarın Sovyetlere verilmesini, savaşın derhâl sona erdirilmesini, toprağın köylülere verilmesini ve işçi kontrolünün sağlanmasını öne çıkardı. Ekim 1917'de Geçici Hükümet devrildi ve Sovyet iktidarı kuruldu.

Rusya'da devrimin başarısı yalnızca ekonomik geri kalmışlıkla açıklanamaz. Savaşın yarattığı devlet krizi, köylülerin toprak talebi, işçi sınıfının örgütlülüğü, ordunun çözülmesi ve Bolşeviklerin siyasal stratejisi birlikte belirleyici oldu.

'Teorik sınav: Neden önce Rusya?

Yaygın Marksist yorum, devrim sürecini kabaca şu şekilde ele alıyordu:

1. Kapitalizm gelişir, üretici güçler de gelişir ve büyür.
2. Sanayi proletaryası nicelik ve nitelik bakımından güçlenir.
3. Burjuvazi feodal ilişkileri tasfiye eder ve siyasal iktidarını kurar.
4. Kapitalist üretim ilişkileri ile toplumsallaşan üretici güçler arasındaki çelişki derinleşir.
5. Proletarya iktidarı ele geçirerek sosyalist dönüşümü başlatır.

Bu anlayış, özellikle **İkinci Enternasyonal** döneminde aşamalı bir tarih görüşüne dönüştü. Buna göre Rusya gibi ekonomik olarak geri bir ülkede önce burjuva demokratik devrim gerçekleşmeli, kapitalizm gelişmeli ve ancak ardından sosyalist devrim gündeme gelmeliydi.

Lenin ise bu yaklaşımı reddetti. Ona göre Rusya'daki devrim, işçi sınıfının yalnızca sayısal ağırlığıyla değil; sanayi merkezlerinde yoğunlaşması, köylülerle ittifak kurabilmesi, savaş karşıtlığının merkezinde yer alması ve Sovyetler aracılığıyla alternatif iktidar örgütleyebilmesiyle açıklanmalıydı.

Lenin'in **Nisan Tezleri**, burjuva demokratik devrimin tamamlanmasını bekleyerek sosyalist devrimi geleceğe ertelemeyi reddetti. İşçi sınıfının yoksul köylülükle ittifak içinde iktidar mücadelesini ileriye taşıması gerektiğini savundu.

Bu yaklaşım, devrimin yalnızca ekonomik gelişmişlikle değil; sınıf ilişkileri, devlet krizi, uluslararası koşullar ve devrimci öznenin siyasal kapasitesiyle belirlendiğini gösterdi. Rusya örneği, *"en ge-*

lişmiş kapitalist ülke önce devrim yapar" biçimindeki beklentiyi sorgulattı.

Eşitsiz gelişme ve devrimci bileşim

Rusya'nın durumu, kapitalist gelişmenin ülkeler arasında eşitsiz gerçekleşmesinin devrimci süreçleri de farklılaştırdığını ortaya koydu. Rusya'da geri tarım ilişkileri ile modern sanayi bir arada bulunuyordu. Bu tablo, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki toplumsal çelişkilerden farklı bir devrimci bileşim yarattı.

Ancak burada şu nokta önemlidir: Rusya'da devrimin gerçekleşmesi, kapitalizmin geri olmasının kendiliğinden devrim yarattığı anlamına gelmez. Tam tersine, geri toplumsal yapı, savaş, devlet krizi, köylü hareketi, işçi örgütlenmesi ve Bolşeviklerin devrimci siyaseti özgün bir tarihsel bileşim oluşturdu.

Bu nedenle 1917, devrim teorisinde ekonomik gelişmişlik ile devrimci siyasal olanaklar arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesini zorunlu kıldı.

Ekim Devrimi'nin Almanya'daki etkisi

Ekim Devrimi, Almanya'da zaten var olan savaş karşıtı ve devrimci eğilimleri güçlendirdi. Ancak bu etki yalnızca Bolşevik propagandasının yayılması olarak görülemez. 1917 Ekim Devrimi, Alman işçilerine savaşın sona erdirilebileceğini, monarşinin devrilebileceğini ve işçi-asker konseylerinin iktidar alternatifi olabileceğini gösteren somut bir örnek sundu.

Sosyal demokraside bölünme

1914'te SPD yönetimi, Alman hükümetinin savaş kredilerini destekledi. Bu karar, uluslararası proletarya dayanışması ilkesinden önemli bir kopuş anlamına geliyordu. **Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht** ve **Clara Zetkin** gibi sosyalistler savaşa karşı muhalefeti örgütledi.

1916'da **Spartakus Grubu** kuruldu. 1917'de ise SPD'den ayrılanlar **Bağımsız Almanya Sosyal Demokrat Partisi (USPD)** içinde faaliyet göstermeye başladı. SPD'nin bölünmesinde yalnızca Ekim Devrimi değil; savaş politikası, parlamentarizm özlemi, reformizm ve devrim konusundaki uzun süredir var olan ayrılıklar da etkiliydi. Ekim Devrimi bu ayrışmayı derinleştirdi.

Ocak 1918 grevleri

Ekim Devrimi'nin Almanya'daki en somut etkilerinden biri Ocak 1918 grevleriydi. Berlin'de silah ve metal sanayisinde çalışan yaklaşık 400 bin işçi greve katıldı. Grevler Kiel, Hamburg, Mannheim ve Augsburg gibi sanayi merkezlerine de yayıldı.

İşçilerin temel talepleri şunlardı:

- Savaşın derhâl sona erdirilmesi
- Demokratik hakların genişletilmesi
- Halkın siyasal karar süreçlerine katılması
- Barış görüşmelerinin başlatılmas

Bu grevler, Alman işçi sınıfının savaş koşullarında yeniden kitlesel mücadeleye yöneldiğini gösterdi. Ancak devlet, grev önderlerini tutuklayarak ve bazılarını cepheye göndererek hareketi bastırdı.

Kasım 1918 Alman Devrimi

1918 sonbaharında Almanya'nın savaşı kaybettiği kesinleşti. Kiel'de denizcilerin ayaklanması kısa sürede diğer kentlere yayıldı. İşçiler ve askerler konseyler kurdu; monarşi yıkıldı ve 9 Kasım 1918'de cumhuriyet ilan edildi.

Bu gelişme, Ekim Devrimi'nin Almanya'daki en önemli tarihsel yansımalarından biriydi. **Ancak Rusya'daki süreç ile Almanya'daki süreç arasında önemli farklar vardı.**

Rusya, 1917	Almanya, 1918
Bolşevikler Sovyetlerde çoğunluğu kazandı.	Konseylerin çoğunluğu SPD ve USPD çizgisindeydi.
Geçici Hükümet devrildi.	SPD önderliği yeni cumhuriyetin yönetimini üstlendi.
Sovyetler devlet iktidarının temeli haline geldi.	Konseyler giderek parlamenter sisteme geçişin aracına dönüştü.
Burjuva devlet aygıtının yerine Sovyet iktidarı kuruldu.	Kapitalist mülkiyet ilişkileri ve devlet aygıtının önemli bölümünü korudu.

Almanya'da işçi ve asker konseylerinin varlığı, otomatik olarak Bolşevik tarzda bir iktidar kurulacağı anlamına gelmiyordu. Konseylerin önemli bir bölümü parlamenter cumhuriyet yönelimindeydi; Sovyet iktidarını savunan kesim ise görece sınırlıydı.

Almanya Devrimi neden gerçekleşmedi?

Almanya'da devrimci fırsatın neden sosyalist bir iktidara dönüşmediğini anlamak için işçi sınıfının örgütsel gücünün neden iktidar mücadelesine dönüşmediğini incelemek gerekir.

SPD'nin tercihi

SPD, Alman işçi sınıfının en güçlü örgütüydü. Ancak **Friedrich Ebert** önderliğindeki SPD yönetimi, Kasım 1918'deki devrimci durumu sosyalist bir iktidar dönüşümüne çevirmek yerine parlamenter burjuva cumhuriyeti kurmayı ve devletin sürekliliğini sağlamayı tercih etti.

Friedrich Ebert ile **General Wilhelm Groener** arasında kurulan anlaşma, eski ordu aygıtının yeni hükümeti desteklemesini sağladı. Böylece devrimci hareketin karşısında eski devletin askerî ve bürokratik güçleri büyük ölçüde yerini korudu.

İşçi sınıfının bölünmüşlüğü

Alman işçi sınıfı 1918'de örgütlüydü, fakat siyasal olarak parçalanmıştı. Üç temel eğilim öne çıkıyordu:

- **SPD:** Parlamenter cumhuriyet ve reformcu dönüşüm
- **USPD:** Savaş karşıtı, farklı eğilimleri bünyesinde barındıran bağımsız sosyalist hareket
- **Spartakus Grubu:** Devrimci sosyalist iktidar ve işçi konseyleri

Bu farklılıklar, ortak bir devrimci iktidar stratejisinin geliştirilmesini zorlaştırdı.

Devrimci örgütlenmenin gecikmesi

Rusya'da Bolşevikler, 1917 öncesinde uzun yıllar boyunca bağımsız bir siyasal örgütlenme, kadro ağı ve program geliştirmişti. **Devrimci kriz ortaya çıktığında bunu yönlendirebilecek bir partiye sahiptiler.**

Almanya'da ise Spartakus Grubu savaş koşullarında illegal ve sınırlı olanaklarla çalışıyordu. Almanya Komünist Partisi (KPD), ancak 30 Aralık 1918 – 1 Ocak 1919 tarihlerinde kuruldu. Dolayısıyla Almanya'da devrimci süreç başladığında, Rusya'daki Bolşeviklere benzer şekilde köklü biçimde örgütlenmiş bir komünist parti henüz yoktu.

Toplumsal taleplerin farklılığı

Alman işçilerinin önemli bir bölümü savaşın bitmesini, cumhuriyetin kurulmasını, demokratik hakların genişletilmesini ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini istiyordu. Ancak bu taleplerin tümü, doğrudan ve kitlesel biçimde sosyalist iktidar talebine dönüşmedi.

Bu durum, Rusya'daki 1917 süreci ile Almanya'daki 1918 süreci arasındaki önemli farklardan biriydi. Rusya'da savaş, toprak ve iktidar sorunu birbirine sıkı biçimde bağlıydı; Almanya'da ise burjuva cumhuriyet ve demokratik reform talepleri daha geniş bir ağırlığa sahipti.

Devrimin bastırılması

Ocak 1919'da Berlin'de Spartakist ayaklanması yaşandı. **Rosa Luxemburg** ve **Karl Liebknecht**'in önderlik ettiği hareket, hükümetin görevlendirdiği **Freikorps** birliklerince kanlı biçimde bastırıldı. **Luxemburg ve Liebknecht 15 Ocak 1919'da öldürüldü.**

Sonraki yıllarda Almanya'nın farklı bölgelerinde işçi mücadeleleri ve devrimci ayaklanmalar sürdü. Ancak Kasım 1918'de açılan devrimci fırsat bir daha aynı ölçüde yeniden yaratılamadı.

Sonuç

1917 Ekim Devrimi, uluslararası işçi hareketinde üç temel değişime yol açtı.

- Devrimci süreçlerin coğrafyası değişti. Sosyalist devrimin yalnızca en gelişmiş kapitalist ülkelerde başlayabileceği yönündeki beklenti sorgulandı.
- Sovyetler ve işçi konseyleri, uluslararası işçi hareketinin gündemine girdi. İşçi sınıfının yalnızca sendikalar ve parlamentolar üzerinden değil, doğrudan temsil ve iktidar organları aracılığıyla da örgütlenbileceği düşüncesi güç kazandı.
- Uluslararası sosyalist hareket içindeki ayrışma derinleşti. Reformcu sosyal demokrasi ile devrimci komünist hareket arasındaki kopuşlar kurumsallaştı.

Ekim Devrimi'nin tarihsel önemi, yalnızca Rusya'da iktidarın el değiştirmesinden ibaret değildir. Daha derin anlamı, kapitalizmin eşitsiz geliştiği bir dünyada devrimci dönüşümün hangi koşullarda mümkün olabileceği, işçi sınıfının siyasal iktidarı nasıl örgütleyebileceği ve devrimin uluslararası boyutunun ne kadar belirleyici olduğu sorularını dünya sosyalist hareketinin gündemine taşımasıdır.

Almanya örneği ise devrimci bir krizin yalnızca ekonomik koşullarla değil, siyasal örgütlenme, parti stratejisi, devlet aygıtının tutumu ve işçi sınıfının iç dengeleriyle belirlendiğini gösterir. **Bu nedenle 1917 Ekim Devrimi ile 1918 Almanya'daki Devrim arasındaki fark, yalnızca iki ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyindeki fark değildir; aynı zamanda devrimci iktidarın kurulmasına giden siyasal yolun da farklı olmasıdır.** ■

Ekim Devrimi'nden Bugüne: İşçi Sınıfı Nasıl Ayağa Kalkacak?

❑ **Süleyman HACIBEKTAŞOĞLU**

1917 Ekim Devrimi'nin üzerinden 109 yıl geçti. Sovyetler Birliği artık yok. Ama o devrimi ortaya çıkaran sömürü, eşitsizlik, yoksulluk ve savaşlar hâlâ var. Kapitalizm bugün de dünyanın her köşesinde bunları yeniden üretiyor.

Öyleyse Ekim Devrimi tarihte kalmış, yıldönümlerinde anacağımız büyük bir olay mıdır? Yoksa bugünün işçi sınıfına hâlâ söyleyecek sözleri var mıdır?

Bence var. Ama 1917'yi tekrarlayarak değil, o devrimi mümkün kılan koşulları, işçi sınıfının örgütlenmesini, devrimci partinin rolünü, kazanımları ve sonrasında yaşanan sorunları birlikte değerlendirerek öğrenebiliriz.

Marx, Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i adlı eserinde insanların kendi tarihlerini yaptıklarını, ancak bunu kendi seçtikleri koşullar altında yapmadıklarını söyler. Biz de bugünün mücadelesine istediğimiz tarihsel koşullardan başlayamayız.

Geçen sayıda komünistlerin platformunun bildirgesine olan eleştirilerimi ve değerlendirmemi yazmıştım. Bugün yine o bildirgeye bir çeşit bağlı kalarak günümüzde nasıl mücadele etmeliyizin yollarını tartışmaya devam edeceğim. Çünkü artık buzu kırmanın yolunu komünistler bulmalı ve kapitalizmin zulmüne 109 yıl öncesinde olduğu gibi son vermeli. Bu yolu yeniden açmak boynumuza asılan borçtur.

Ekim Devrimi bize ne öğretti?

1917 Rusya'sında savaş, açlık ve yoksulluk vardı. Toprak isteyen köylüler, insanca yaşamak isteyen işçiler, savaştan bıkmış askerler vardı. Çarlık yıkılmıştı ama emekçilerin temel sorunları çözülmemişti. Bolşevikler barış, ekmek ve toprak taleplerini siyasal iktidar mücadelesiyle birleştirdiler.

Ancak Ekim Devrimi yalnızca Bolşevik Parti'nin yaptığı bir devrim değildi. İşçiler, köylüler ve askerler kendi örgütlenmelerini yaratmıştı. Sovyetler bu mücadelelerin içinden doğmuştu. Bolşevik Parti ise bu toplumsal gücün siyasal iktidara yönelmesinde belirleyici rol oynadı. Buradan çıkaracağımız ilk ders açık: İşçi sınıfının kendi örgütlü gücüyle devrimci siyasal öncülüğün buluşması gerekir.

Devrim sonrasında üretim araçlarının toplumsallaştırılması yönünde önemli adımlar atıldı. Eğitim, sağlık, kadınların toplumsal konumu ve çalışma yaşamında büyük dönüşümler yaşandı. Kapitalizmin değişmez bir düzen olmadığı gösterildi.

Ama sonraki tarih yalnızca kazanımlardan oluşmadı. İç savaş, emperyalist müdahaleler, ekonomik yıkım ve geri üretim koşulları sosyalist kuruluşu ağır biçimde etkiledi. Zamanla parti ve devlet bürokrasisi güçlendi, Sovyetlerin demokratik canlılığı zayıfladı. İşçi sınıfının siyasal karar süreçlerindeki doğrudan etkisi daraldı.

Peki, buradan sosyalizmin olanaksız olduğu sonucunu mu çıkaracağız? Hayır. Ama hiçbir şey olmamış gibi de davranamayız. Bir fabrikanın özel mülkiyetten devlet mülkiyetine geçirilmesi, o fabrikanın işçiler tarafından yönetildiği anlamına gelmez. Devletin adına işçi devleti demek de işçilerin gerçekten iktidarda olduğunu kanıtlamaz.

O fabrikada ne üretileceğine, nasıl üretileceğine, elde edilen toplumsal zenginliğin nasıl paylaşılacağına kim karar veriyor? İşçiler mi, toplum mu, yoksa onların adına karar veren yöneticiler mi? Sosyalizmin tarihsel deneyimini bu soruları sormadan değerlendiremeyiz.

İşçi sınıfı değişti, sömürü değişmedi

Marx'ın yaşadığı dönemin işçi sınıfıyla bugünün işçi sınıfı aynı değil. Ama değişmeyen bir ilişki var: Üretim araçlarını elinde bulunduran sermaye ile yaşamak için emek gücünü satmak zorunda olan işçi arasındaki ilişki.

Bugün işçi sınıfını yalnızca fabrika kapılarında arayamayız. Organize sanayi bölgelerinde, tersanelerde, depolarda, hastanelerde, okullarda, marketlerde, çağrı merkezlerinde çalışan milyonlar var. Motokuryeler, yazılım emekçileri, mevsimlik tarım işçileri, göçmen işçiler var.

Kapitalizm çalışma biçimlerini değiştirdi. Taşeronlaştırma, güvencesizlik, esnek çalışma ve dijital denetim emekçilerin yaşamına yerleşti. Teknoloji gelişiyor. Yapay zekâ üretimde kullanılmaya başlanıyor. İnsanlığın daha az çalışarak daha iyi yaşamasını sağlayabilecek olanaklar ortaya çıkıyor.

Peki, ne oluyor?

Teknolojik gelişmenin sağladığı kazançların önemli bölümü sermayenin elinde birikiyor. İşçiler daha yoğun çalıştırılabiliyor, işsizlik korkusu büyüyor. Sorun teknoloji değil, teknolojinin kimin mülkiyetinde olduğu ve kimin çıkarına kullanıldığıdır. Üstelik işçi yalnızca işyerinde sömürülmüyor. Akşam evine gidiyor, kirayı düşünüyor. Bankaya borcu var. Çocuğunu okutmakta zorlanıyor. Emekli olduğunda aylığıyla geçinemiyor.

Sermaye onun karşısına yalnızca patron olarak çıkmıyor. Ev sahibi, banka, özel hastane, eğitim şirketi olarak da çıkıyor. O hâlde sınıf mücadelesini neden yalnızca işyerine hapsedelim?

Kadınların karşılıksız ev içi emeği, gençlerin barınma sorunu, Kürt halkının eşitlik talepleri, göçmen işçilerin uğradığı ayrımcılık, köylülerin toprak ve su mücadeleleri sınıf siyasetinin dışında bırakılamaz.

Her sorunu yalnızca ekonomik sömürüye indirgemek doğru değildir. Ama bu mücadelelerin sermaye düzeniyle ilişkisini kurmadan da bütünlüklü bir sınıf siyaseti oluşturamayız.

Örgütsüz işçiler, örgütlü sermaye

Türkiye'de işçi sınıfının en büyük sorunlarından biri örgütsüzlüktür. Milyonlarca emekçi sendikasız çalışıyor. Sendikalı işçilerin önemli bir bölümü de kendi sendikasının karar süreçlerinde yeterince söz sahibi olamıyor.

Oysa sermaye örgütlüdür. İşveren örgütleri, bankaları, medyası ve siyasal ilişkileri vardır. Devletin ekonomi politikaları üzerinde etkili olabilecek araçlara sahiptir.

İşçi sınıfı ise çoğu zaman kendi işyerinin sınırlarını aşamıyor. Bu eşitsizliği nasıl gidereceğiz? Yalnızca sendika üyesi sayısını artırarak mı? Sendikalaşma gereklidir ama yeterli değildir. İşçinin sendikaya üye olmasıyla sınıf bilinci kazanması aynı şey değildir.

Sınıf sendikacılığı burada önem kazanıyor. Sendika yalnızca ücret pazarlığı yapan bir kurum olmamalıdır. İşçinin üretimden gelen gücünü gördüğü, birlikte karar almayı öğrendiği, başka işyerlerindeki emekçilerle dayanışma geliştirdiği bir mücadele örgütü olmalıdır. İşyeri komiteleri, seçilmiş temsilciler, düzenli işçi toplantıları ve ortak dayanışma ağları bu nedenle gereklidir.

15-16 Haziran 1970 direnişini bugün hâlâ anıyorsak bunun nedeni yalnızca büyük bir işçi hareketi olması değildir. İşçilerin sendikal haklarına yönelen saldırıyı ortak bir sınıf sorunu olarak görmesidir. Bugün de böyle bir ortak iradeyi yeniden yaratmak zorundayız. Ancak geçmişin örgütlenme biçimlerini aynen tekrarlayarak değil, bugünün çalışma koşullarına uygun araçlar geliştirerek.

Devrimci parti neden gereklidir?

İşçiler grev yapabilir. Köylüler maden şirketlerine karşı direnebilir. Kadınlar eşitlik ve özgürlük için mücadele edebilir. Emekliler insanca yaşayacak bir aylık isteyebilir. Bütün bunlar gereklidir. Ama bu mücadeleler kendiliğinden kapitalizmin ortadan kaldırılması sonucunu doğurmaz.

Çünkü kapitalizm yalnızca tek tek patronlardan oluşmaz. Devlet, hukuk, eğitim, medya ve ideolojik kurumlarla desteklenen bir sınıf egemenliği düzenidir. Bu egemenliğe karşı mücadelenin ortak bir programa, örgütlü siyasal iradeye ve devrimci partiye ihtiyacı vardır.

Lenin, Ne Yapmalı? adlı eserinde devrimci teori ile devrimci hareket arasındaki ilişkinin önemini vurgular. Ancak teoriyi ezberlemekle devrimci hareket yaratılmıyor. Bir parti kendisine Marksist-Leninist diyebilir. Programına sosyalizmi yazabilir.

Peki, işçi sınıfıyla ilişkisi nerede? Fabrikada, grevde, mahallede, köyde var mı? İşçiler onun siyasetini kendi mücadelelerinin bir parçası olarak görüyor mu? Devrimci öncülük kendisini ilan etmekle kazanılmaz. Mücadele içinde kazanılır. Burada başka bir tehlikeyi de görmeliyiz. Partinin gerekliliğini savunmak, partinin işçi sınıfının yerine geçmesini savunmak değildir.

Ekim Devrimi'nin sonraki tarihinde yaşanan bürokratikleşme bunun önemini gösterdi. Sendikalar, işyeri meclisleri ve mücadele komiteleri partinin emirlerini uygulayan yapılara dönüşmemelidir. Parti siyasal öncülük yapar, ortak program geliştirir, mücadeleleri birleştirmeye çalışır. Ama işçi sınıfının kendi demokratik iradesini ortadan kaldıramaz.

Kendi örgütünde eleştiriyi, demokratik karar almayı ve hesap vermeyi yaşatamayan bir partinin gelecekte demokratik sosyalist toplum kuracağına nasıl güveneceğiz? Devrimci partiye ihtiyaç vardır. Ama nasıl bir partiye ihtiyaç duyduğumuz da en az bunun kadar önemlidir.

Komünistlerin birliği neyi değiştirecek?

Türkiye sosyalist hareketinin bir asrı aşan tarihi var. TKP'nin kuruluşundan bugüne önemli mücadeleler, büyük fedakârlıklar ve ağır yenilgiler yaşandı. Ama aynı tarih içinde ayrılıklar, parçalanmalar ve birbirini dışlayan örgütsel gelenekler de oluştu.

Bugün bu dağınıklığı aşmak gerekiyor. Türkiye Komünistlerinin Platformu'nun (TKPlatform) birlikte mücadele ve bu mücadeleyi en tabandan örgütleme arayışını bu nedenle önemsiyorum.

Bildirge sosyalizmi yalnızca devlet mülkiyetine indirgemiyor. Demokratik mücadeleleri sosyalist dönüşümün karşısına koymuyor. İşçi sınıfının siyasal bağımsızlığını savunurken kadınların, gençlerin, Kürtlerin, göçmenlerin ve ekoloji hareketlerinin taleplerini de sınıf mücadelesiyle ilişkilendiriyor. İşyeri, mahalle ve köy meclislerini, demokratik katılımı ve geri çağrılabilir temsilciliği savunması da önemlidir.

Ancak doğru ilkeleri yazmakla onları yaşama geçirmek aynı şey değildir. Bildirge Demokratik Cumhuriyet, Sosyal Cumhuriyet ve sosyalist dönüşümü birbirinden kopuk zorunlu aşamalar olarak tanımlamıyor. Bu yaklaşımı doğru buluyorum. Fakat demokratikleşme hedefiyle sosyalist iktidar mücadelesi arasındaki ilişkinin daha açık kurulması gerekiyor.

Önce kapitalizmi demokratikleştirip sonra sosyalizme mi geçeceğiz? Yoksa demokratik haklar için mücadele ederken işçi sınıfının siyasal iktidarını hedefleyen gücü mü büyüteceğiz?

Ben ikinci yaklaşımın doğru olduğunu düşünüyorum. Demokrasi mücadelesi sosyalist devrimden önce tamamlanacak ayrı bir görev değildir. İşçi sınıfının örgütlenmesini ve siyasal bilincini geliştirdiği bir süreçtir.

Bildirgenin sosyalizm anlayışında da önemli bir tartışma var. Teorik bölüm devletleştirmeyi tek başına sosyalizm saymıyor. Ancak eylem programının bazı maddelerinde devletin rolü öne çıkarken toplumun doğrudan karar gücünün nasıl kurulacağı aynı açıklıkta görünmüyor. Devlet kamulaştıracak, devlet planlayacak, devlet denetleyecek. Peki, işçiler ne yapacak?

Sosyalizmde devletin rolünü yok sayamayız. Ama devletin ne yapacağını konuşurken işçilerin ve toplumun devleti nasıl denetleyeceğini de konuşmak zorundayız. Platformun önerdiği meclisler için de aynı sorular geçerli. Nasıl oluşacaklar? Karar yetkileri ne olacak? Platform kolektifleriyle ilişkileri nasıl kurulacak?

Bildirgenin bütün sorulara yanıt vermesini beklemek doğru olmayabilir. Ama hazırlanacak programda bunların açıklığa kavuşturulması gerekir.

Ve asıl soru: Komünistlerin birliği hangi siyasal örgütlenmeye dönüşecek? Bir platform oluşturmakla devrimci parti yaratmak aynı şey değildir. Devrimci parti ortak bir program, demokratik işleyiş, sınıf mücadeleleri içinde kazanılmış güven ve siyasal iktidar perspektifi gerektirir. TKPlatform'un birlik arayışının değerini de burada aramalıyız.

Gramsci bize ne söylüyor? Kapitalist düzen yalnızca polisle, mahkemeyle ve orduyla ayakta durmuyor. İnsanların düşüncelerini, alışkanlıklarını ve dünyayı algılama biçimlerini de etkiliyor. Gramsci'nin hegemonya kavramı bunu anlamamıza yardımcı olur.

Egemen sınıf yalnızca zor kullanarak yönetmez. Yönetilenlerin bir bölümünün rızasını da üretir. Türkiye'de bunun örneklerini her gün görüyoruz. İşçi patronun çıkarını kendi çıkarı sanabiliyor. Emekli geçinemediği halde bu düzeni sürdüren siyasal iktidara destek verebiliyor.

Bunu yalnızca bilinçsizlikle açıklayamayız. Eğitim, medya, dinî ve kültürel kurumlar, milliyetçilik ve gündelik alışkanlıklar egemen düşüncelerin yeniden üretilmesinde rol oynuyor. O hâlde sosyalist hareket yalnızca ekonomik taleplerle sınırlı kalabilir mi? Kalamaz.

İşyerinde olduğu kadar mahallede, okulda, köyde, kültür ve sanat alanında da örgütlenmek zorundadır.

Ancak her alanda ayrı ayrı mücadele edip bunları ortak siyasal hedefe bağlayamazsak kapitalist düzenin bütününe karşı güç oluşturamayız.

Gramsci'nin mevzi savaşı düşüncesini burada hatırlayabiliriz. Toplumun farklı alanlarında kazanılan güçlerin uzun süreli bir siyasal mücadelede birleştirilmesi gerekir. Bir sendikada etkili olmak önemlidir. Bir mahallede halk meclisi kurmak önemlidir. Bir köyde maden şirketine karşı direniş örgütlemek önemlidir. Ama bütün bunlar sermaye egemenliğini değiştirecek ortak siyasal güce dönüşmüyorsa sınırlı kalır.

Peki, nasıl aşacağız bu dağınıklığı?

Buraya kadar Ekim Devrimi'nden, işçi sınıfından, sendikalardan, devrimci partiden ve sosyalist hareketin sorunlarından söz ettik ama okuyucu haklı olarak soracaktır: İyi de bütün bunları nasıl yapacağız?

Önce işçi sınıfının yaşadığı gerçek sorunlardan başlayacağız. İşçinin ücretinden, çalışma süresinden, iş güvencesinden. Emeklinin aylığından. Gencin işsizliğinden. Köylünün toprağından ve suyundan. Bu sorunları yalnızca anlatmayacağız. İnsanların kendi sorunları etrafında örgütlenmesini sağlayacak kalıcı mücadele araçları yaratacağız.

İşyeri komiteleri, mahalle ve köy meclisleri, sendikal dayanışma ağları, emekli ve gençlik örgütlenmeleri bu nedenle önemlidir.

Bu mücadeleleri birbirinden koparmayacağız. İşten çıkarmalarla güvencesiz çalışmayı, emeklinin yoksulluğuyla düşük ücretleri, köylünün toprağının elinden alınmasıyla sermayenin doğayı yağmalamasını ortak sınıf siyaseti içinde ele alacağız.

Sosyalist hareket de kendi örgütsel sorunlarıyla yüzleşecek. Geçmiş ayrılıkları bugünün mücadelesinin önüne koymayacak. Ortak program ve mücadele zeminleri yaratacak. Bütün bu çalışmaların siyasal birliğini sağlayabilecek devrimci partinin inşasını hedefleyecek.

Sosyalizmi yalnızca gelecekte kurulacak bir düzen olarak anlatmaktan da vazgeçeceğiz. Çalışma sürelerinin kısaltılması, grev yasaklarının kaldırılması, kamusal sağlık ve eğitim, barınma hakkı, eşit yurttaşlık, demokratik özgürlükler ve ekolojik yıkıma karşı mücadele bugünün talepleridir.

Bunlar için mücadele etmek sosyalizm hedefinden uzaklaşmak değildir. Ancak bu taleplerin kendiliğinden sosyalizme götüreceğini de düşünmemeliyiz. Devrimci siyasal örgütlenme ve iktidar perspektifi olmadan mücadeleler düzenin sınırları içinde kalabilir.

Eskiyi anmak değil, yeniyi kurmak

Gramsci'nin sıkça hatırlanan bir sözü var: Eski ölüyor, yeni doğamıyor.

Bugünün dünyasına baktığımızda bu sözün neden hâlâ anlamlı olduğunu görüyoruz. Kapitalizm daha gelişmiş teknoloji ve daha büyük zenginlik üretiyor. Ama aynı zamanda yoksulluğu, savaşları, eşitsizliği ve ekolojik yıkımı büyütüyor.

İnsanlık daha iyi yaşayabilecek olanaklara sahipken milyonlarca insan temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyor. Sorun üretim olanaklarının yetersizliği değil, toplumsal zenginliğin kimin elinde toplandığı ve nasıl kullanıldığıdır.

Peki, sosyalist hareket bu düzene karşı inandırıcı bir seçenek oluşturabiliyor mu? Bugün için yeterince oluşturabildiğimizi söylemek güç. Bunu kabul etmek yenilgiyi kabullenmek değildir. Nerede eksik kaldığımızı görmektir.

Ekim Devrimi'nin 109. yılında ihtiyacımız olan şey geçmişin başarılarıyla övünmekten daha fazlasıdır.

İşçi sınıfının değişen yapısını anlamamız, örgütsüzlüğü aşmamız, sendikal mücadeleyi sınıf siyasetiyle buluşturmamız, demokratik mücadeleleri ortak bir antikapitalist hedefe bağlamamız gerekiyor. Ve bütün bunları gerçekleştirebilecek devrimci partiyi, işçi sınıfının kendi demokratik örgütlenmelerini güçlendirerek inşa etmemiz gerekiyor.

Marx'ın Birinci Enternasyonal'in kuruluş metinlerinde ortaya koyduğu temel düşünceyi unutmayalım: İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olmalıdır. Ekim Devrimi'nin bugüne bıraktığı en önemli miraslardan biri budur.

1917'yi tekrarlayamayız. Ama o devrimin sorduğu temel soruyu yeniden sormak zorundayız: Bu toplumu kim üretiyor, kim yönetiyor ve kimin çıkarına yönetiyor? İşçi sınıfı üretiyor ama sermaye yönetiyorsa sorun yalnızca daha adil bir bölüşüm sorunu değildir. İktidar sorunudur. Ve bu sorun çözülmeden sömürü ortadan kalkmayacaktır.

Geçmişten öğreneceğiz. Yanlışlarımızla yüzleşeceğiz. Birleşeceğiz, örgütleneceğiz, mücadele edeceğiz.

Çünkü Ekim Devrimi'ne sahip çıkmanın en anlamlı yolu, onun yıldönümünde geçmişe bakmakla yetinmek değil, bugünün işçi sınıfıyla birlikte geleceği kurmaktır.

Eski düzen kendiliğinden ortadan kalkmayacak. Yeniyi de kimse bizim yerimize kurmayacak.■

Ömer Ağın: Türkiye'nin demokratikleşmesi için ortak mücadele hattı oluşturulmalı

Yazar ve siyasetçi Ömer Ağın, Demokratik Toplum ve Barış Süreci'nin önündeki temel engelin devletin demokratik çözüm yönünde somut adımlar atmaması olduğunu belirtti.

Sürecin ilerlemesi için demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların ve meslek kuruluşlarının mücadeleye katılması gerektiğini vurgulayan Ağın, güncel demokratik talepler etrafında ortaklaşmanın önemine dikkat çekti.

Ömer Ağın, Kürt sorununun tarihsel köklerini ve devletin güvenlik merkezli yaklaşımını hatırlatarak çözümün zaman ve karşılıklı irade gerektirdiğini söyledi. "Bu süreç kendi başına uzun sıkıntılar taşıyan, derin sorunları barındıran bir süreç. Çünkü Kürt sorunu gerçekten Türkiye'nin en önemli, girift sorunlarının başında geliyor" diyen Ağın şöyle devam etti:

Bu sorunun hem tarihi kökenleri var hem de Cumhuriyet döneminden bugüne kadar birikmiş tepkiler var karşılıklı. Kürt halkının devlete, iktidarlara, rejime bir güveni yok. Cumhuriyet dönemi boyunca hemen hemen bütün iktidarlar Kürt sorununu bir güvenlik sorunu, bir terör sorunu şeklinde ele alıp baskıyla bastırmaya çalıştı. Bu süreç halen devam ediyor. Kılcal damarlarda bu anlayışlar kendini koruyor. Bir kere bu, çok yönlü bir sorun olduğu için bir çırpıda yol alınması, sorunun düzelmesi kolay değil. Bunu herkes söylüyor.

Kürt Hareketi de söylüyor, aklı başında insanlar da söylüyor. Kürt Hareketinin yaptığı değerlendirmeler de bunun bir süreç içinde çözülebileceğini anlatıyor. Bunun ilk adım olduğu söylendi. Kimse bir çırpıda her şeyin çözülmesini beklemiyor. Ama burada anlayışlar önemli. Gerçekten bu sorunu çözmek isteyen samimi anlayışlar var mı, taraflar nasıl bakıyor, toplum hangi aşamada, toplumun ideolojik, politik ve örgütsel konumu hangi durumda? Bunlara baktığımız zaman çok iç açıcı, rahatlatıcı şeyler söylemek zor."

TKP MK eski üyesi, yazar ve siyasetçi Ömer Ağın, ANF'ye verdiği demeçte Türkiye'nin demokratikleşmesi için sol ve demokrasi güçlerine, başka partiler etrafındaki iktidar hesapları yerine toplumun farklı kesimlerinin taleplerini ortaklaştıran bir mücadele hattı oluşturma çağrısı yaptı.

Kürt Hareketinin çözüm konusundaki yaklaşımını samimi bulduğunu belirten Ağın, diyalog ve müzakerenin yanı sıra demokratik hakların güvence altına alınmasını ve baskıların sona ermesini istediğini söyledi. Ağın, değerlendirmesini şöyle sürdürdü:

"Kürt Hareketi, Kürtler, Kürt halkının talepleri ve istemleri samimidir. Çünkü gerçekten bu sorunun çözümünü, demokratik haklarına kavuşmak istiyor. Üzerindeki baskının, şiddetin, hakları gasp edilmiş değerlerin ortadan kalkmasını istiyor. Bu açıdan çaba sarf ediyor, taleplerinde samimidir. Kürt Hareketi kendi toplumsal değerleri, örgütsel yapısı, ideolojik ve politik duruşu, mücadele paradigması bakımından artık bu sorunun diyaloglarla, müzakerelerle çözülebileceğini görmüş durumda. Şiddetten, baskıdan, karşılıklı çatışmadan hiçbir yarar olmadığını kavramış durumda. Kürt sorununun ancak demokratik ve barışçı yöntemlerle, karşılıklı hak ve hukuk çerçevesinde çözülebileceğine inanıyor.

Kürt tarafı ve Kürt toplumu açısından süreci anlamak, kavramak ve ileriye götürmek konusunda bazı eksiklikler olabilir. Henüz yeterli bir yapılanma yaratılmamış olabilir. Ama düşüncelerinde, paradigmalarında ve istemlerinde samimidirler."

Süreç bir girdaba dönüşmüş durumda

Ağın, Türkiye'deki siyasi güçler arasındaki iktidar mücadelesinin demokratikleşme sürecini gölgede bıraktığını, partilerin siyasi hesaplarının Kürt sorununun çözümüne ve halkların ortak demokratik kazanımlarına yönelik çabaları yavaşlattığını belirterek şöyle konuştu:

"Bu süreç bir girdap olmuş. Kürtçede girdaba 'gerînet' deniyor. Dönen bir suyun etrafında dönüp çevresine giren şeyleri altına çeken, boğan bir anlam ifade ediyor. Toplumsal açıdan baktığımız zaman da süreç böyle bir girdabın içine girmiş görünüyor. Birçok insan da bu kanıda.

Bence Kürt Hareketi bunun farkında. Bunun aşılmasının kolay olmadığını bildiği için toplumsal değerlere önem veriyor, Türkiye'nin demokratikleşmesinin önündeki engellerin kalkması için sabır gösteriyor. Bugün somut biçimiyle CHP var, bir de yeni kurulan parti var. Bu grupların, özellikle yeni partiyle AKP arasındaki iktidar mücadelesi ve çatışması da bir girdaba dönüşmüş durumda. Türkiye'nin demokratikleşmesi, neredeyse bu güçlerin iktidar mücadelesine dönüşmüş gibi duruyor. Bu nedenle demokratikleşme konusunda samimi bir yaklaşım ve somut adımlar çok görünmüyor. Pragmatik yaklaşımlar, taktik hesaplar öne çıkıyor.

Türkiye'nin, Kürdistan'ın ve Ortadoğu'nun demokratikleşmesine; Kürtlerin, Türklerin, Arapların, Çerkeslerin ve bütün halkların ortak demokratik kazanımlarına katkı sunacak mücadeleler ağır ilerliyor. Bu tıkanıklığın en önemli nedenlerinden biri de bu."

Devletin somut adım atması gerekiyor

Devletin süreci ağırdan aldığına ve henüz somut adımlar atmadığına işaret eden Ağın, yapılan çağrıların uygulamaya yansıması gerektiğini belirterek şunları kaydetti:

"Bu süreci ağırdan alan iktidar ve devlet henüz ciddi bir adım atmış değil. Bugünkü güç dengelerine baktığımızda, yakın bir tarihte ciddi adımlar atma konusunda samimiyet de görülmüyor. Sürecin başlamasından bugüne kadar Devlet Bahçeli'nin konuşmalarında, 'Gelsinler konuşsunlar' türünden çeşitli çağrılar yapıldı. Fakat bunun samimiyet derecesi nedir? İktidarı ne kadar etkiliyor? Devletin bu konudaki bütün duruşu nedir? Bunlar üzerinde ciddi biçimde durmak gerekiyor.

Pratikte çok ciddi şeyler söylemek mümkün değil, çünkü atılmış somut bir adım yok. Bir çerçeve yasa çıkarıldı, evet, bu önemsenmesi gereken bir şey. Ama bundan sonra iktidarın duruşu, sözcülerinin açıklamaları, yetkililerin demeçleri açısından bir samimiyet testi gerekiyor. Ben çok samimi bir yaklaşımın ortaya konulduğunu düşünmüyorum."

Demokratikleşme yalnızca Kürt halkının mücadelesiyle sonuçlanmaz

Ömer Ağın, Kürt sorununun demokratik çözümünün toplumun farklı kesimlerinin ortak talepleri etrafında buluşmasıyla mümkün olabileceğini belirterek şöyle devam etti:

"Kürtlerle sınırlı bir mücadele ile sonuç alınamaz. Yalnızca onların istemleriyle sloganlaşan şiarlarla bu süreci aşmak çok zor görünüyor. Toplumun, Türklerin, Batı bölgesindeki insanların, demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların ve meslek örgütlerinin bu sürece büyük ölçüde omuz vermesi gerekiyor. Türkiye toplumunun demokratikleşmesi ve sürecin sağlıklı, kalıcı biçimde yürü-

mesi yalnızca Kürt halkının mücadelesiyle mümkün olmaz.

Batı bölgesinde siyasetle uğraşanlar, partiler ve demokratik kitle örgütleri, Kürt sorununun demokratik yöntemlerle çözülmesinin hem Kürtlere hem Türklere hem de Ortadoğu'ya katkı sunacağını, bunun Türkiye'nin demokratikleşmesinin temel sorunlarından biri olduğunu yeterince görüp bunun için mücadele edecek noktada değiller. Yalnızca Kürt halkının şiarlarıyla, Sayın Abdullah Öcalan'a bazı statülerin verilmesi talepleriyle harekete geçmeleri de çok mümkün görünmüyor.

Batı toplumunun ve rejimden mağdur olan diğer kesimlerin taleplerinin de Kürt sorununun etrafında genel anlamda birleşmesi gerekiyor. Bunun için taktikler ve politikalar geliştirmek gerekiyor. Sayın Öcalan'a özgürlük, Kürt halkının istemleri, müzakerelerin şeffaf yapılması ve demokratik insanların bu müzakere sürecine özgürce katılması talebi haklı ve çok yerinde. Buna rağmen bugün Batı bölgesindeki Türk halkının büyük bir kısmı, demokrasinin yolunun buradan geçtiği konusunda ikna edilmiş değil. Burada bir sıkıntı var. Talepleri daha genelleştirmek, daha somut isteklerle ortaya çıkmak ihtiyacı bulunuyor.

En önemli taleplerden biri cezaevleri sorunudur. Kürtlerin büyük ölçüde sıkıntıları var. Otuz sene cezaevinde yatmış, infazını doldurduğu halde çıkamayan bir sürü insan bulunuyor. CHP'nin eski kadrolarından, bugünkü yeni parti çevresinden insanlar, İstanbul Belediye Başkanı da dahil olmak üzere cezaevinde. Tarikatlardan da içeride olan insanlar var. Yani cezaevlerinde çok farklı kesimlerden insanlar bulunuyor. Bu ciddi bir sorun."

Demokrasi Güçleri iktidar mücadelesinin tarafı olmamalı

Ağın, Türkiye'nin batısındaki sol ve demokratik çevrelerin bir bölümünün CHP etrafında ittifak arayışına girmesini eleştirerek demokrasi güçlerinin önceliğinin siyasi partiler arasındaki iktidar mücadelesinde taraf olmak değil, Türkiye'nin demokratikleşmesi için ortak bir mücadele hattı oluşturmak olması gerektiğini belirtti. Ağın, şunlara dikkat çekti:

"Komünal mücadelenin pratikte örgütlenmesiyle yol almak gerekiyor. Ama öbür taraftan da birçok insanı, kitleyi, demokratik örgütü bu mücadeleye katmak ve onların güncel taleplerini öne çıkarmak gerekiyor. Bu mücadeleyi yalnızca

Kürt Hareketi'ne bırakmak, bütün yükü onların sırtına yüklemek haksızlık ve vicdansızlık oluyor.

Ne yazık ki Türk tarafında, Batı bölgelerinde, ülkenin demokratikleşmesi ve Kürt Özgürlük Hareketi'yle birlikte mücadele konusunda bir hantallık var. Kendisine devrimci sol diyen birçok insan bile CHP'nin etrafında ittifaklar arıyor. Bir kısım sol, ister istemez iktidar mücadelesinin girdabına giriyor. AKP, yeni parti ve benzeri partiler arasındaki kutuplaşmanın tarafı haline geliyor.

Halbuki bütün demokrasi güçlerinin şu anda Türkiye'nin demokratikleşmesi için bir araya gelmesi, bu konuda saf tutması, bu safları geliştirmesi ve etkinleştirmesi gerekiyor. Sorun, iktidara güvenip güvenmeme meselesi değil. Sorun, toplumun bütün katmanlarının şiarlarını ve istemlerini ortaklaştırıp yeni taleplerle ortaya çıkmak.

Bugün Türkiye'de devrimci bir durum yok. Bu nedenle bütün toplumu kapsayan taktik manevralara, sloganlara ve şiarların geliştirilmesine ihtiyaç var. Bu konuda insanları ikna etmek gerekiyor. Batı'daki sol hareketin de bu konuda tutuk olduğunu söyleyebiliriz. Bazı taktik manevraları stratejik hedeflerle eş anlamda değerlendiriyorlar. Oysa taktik talepler geliştirmek, stratejik hedeflerden vazgeçmek demek değildir."

Ortadoğu'daki gelişmeler Türkiye'deki süreci etkiliyor

Ortadoğu'daki gelişmelerin Türkiye'deki demokratikleşme sürecine etkilerini de değerlendiren Ağın, bölgesel güçlerin ve uluslararası sermayenin yeniden yapılanma arayışlarının Kürt halkının hakları ve demokrasi mücadelesi üzerinde belirleyici olduğunu söyledi.

Ağın, 'Mekke Anlaşması' olarak adlandırılan anlaşmanın bölgesel güç dengelerini etkilediğini belirterek, "Ortadoğu kaynıyor. Bu Mekke Anlaşması yeni bir adım oldu. Bunu Amerika'nın ve global sermayenin Ortadoğu'da yeniden örgütlenme hareketi olarak görmek gerekiyor. Bir nevi tarihte yaşanan Sykes-Picot gibi bir anlaşma. Bu anlaşmanın temelinde Ortadoğu'nun, başta Amerika olmak üzere global sermaye ve bölge devletlerinin kendi küçük çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi var. Onların da çıkarları var. Bu durum Türkiye'deki sürece de yansıyor. Çünkü demokratikleşme, bu tür güçlerin elini zayıflatıyor" dedi.

Suriye, İran ve Irak'taki gelişmelerin Türkiye'deki sürece etkisine de değinen Ağın, bu ülkelerde Kürt halkına ve demokrasi güçlerine yönelik baskıların sürdüğünü belirtti. Bölgedeki güç dengelerindeki değişimin Türkiye'deki iktidarın hareket alanını da etkilediğini ifade eden Ağın, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Suriye'de Kürt halkı üzerindeki baskılar hâlâ büyük ölçüde devam ediyor. İran kendi içinde zayıflamış, büyük bir bunalım yaşıyor olmasına rağmen Kürt halkına, demokrasi güçlerine ve oradaki halklara en ufak bir demokratik hak tanımıyor; idamlar devam ediyor. Irak'ın da başta Amerika olmak üzere global sermayenin ve emperyalizmin güdümüne girdiği açık. Küçük bazı değişiklikler ve önemli gelişmeler oluyor. Son Şengal gelişmeleri de bu açıdan önemlidir. Bunların Türkiye'deki demokratikleşme sürecine büyük ölçüde olumsuz katkısı var.

Demokratikleşmeyi gündemine alan devletler ve başta AKP iktidarı olmak üzere mevcut iktidar, bir anlamda elini güçlendirmiş ve rahatlamış durumda. Eskiden Amerika'nın ve Ortadoğu'daki güçlerin nasıl bir tutum alacağı konusunda bir tedirginlik vardı. İsrail'le de büyük ölçüde, bu Mekke Anlaşması üzerinden, sorunlarını kendi aralarında çözdükleri görünüyor. İran'la yapılan anlaşmanın da buna yardımcı olduğunu söylemek mümkün. Bunlar doğrudan Türkiye'deki süreci etkiliyor."

Ağın, bu gelişmeler karşısında demokrasi güçlerinin yalnızca mevcut durumu değerlendirmekle yetinmemesi, değişen koşullara uygun politikalar geliştirmesi gerektiğini belirterek, Kürt Hareketi başta olmak üzere devrimci ve demokratik güçlerin, toplumun farklı kesimlerini kapsayacak talepler oluşturmasının önemine dikkat çekti.

Kürtlerin ulusal demokratik birliği en geniş kesimleri kapsamalı

Kürt halkının demokratik haklarının uluslararası alanda savunulmasının ve ulusal demokratik birliğin önemine dikkat çeken Ağın, KNK tarafından başlatılan, Kürtlerin Birleşmiş Milletler nezdindeki girişimlerinin değerli olduğunu kaydederek şunları ifade etti:

"Kürtlerin Birleşmiş Milletler nezdinde demokrasi talebinde bulunması, Kürt halkının demokratik haklarının ilerlemesi için girişimlerde bulunması çok önemli. Uluslararası mücadelenin önemi kadar, Kürtlerin ulusal demokratik birliği de çok önemli. Bu konuda hâlâ büyük tıkanıklıklar var.

☛

Kürtlerin taleplerinin ve birlik arayışlarının yalnızca sosyalist şiarlar üzerinden yürütülebileceğine inanılıyor. Bence bu eksik bir yaklaşım. Kürt halkının büyük bir kısmı bugün ulusal demokratik talepleri için mücadele ediyor. Bu mücadelenin içinde yurtsever sermaye kesimleri, meslek kuruluşları var. Büyük Kürt burjuvazisinin Türk burjuvazisiyle bütünleştiği doğrudur. Ama hâlâ Kürt halkının ulusal demokratik talepleri için mücadele eden, ulusal kimlik ve ulusal değerler taşıyan gruplar ve insanlar var. Bunları bir tarafa atmamak gerekiyor.

Kürtlerin demokratik birliğini yalnızca sosyalist ve demokratik örgütlerin birliği çerçevesinde düşünmemek lazım. En geniş Kürt kesimlerinin bu mücadeleye katılmasını görmek, örgütlenme yapısını ve taleplerini somut hale getirmek gerekiyor. Bu iki meseleyi birbirine karıştırmamak lazım."

Yeni bir enternasyonalizm tartışması yürütülüyor

Sosyalizmi nihai hedef olarak gördüğünü belirten Ağın, uluslararası dayanışma ve enternasyonalizm anlayışının günümüz koşullarında yeniden ele alınması, barış ve demokrasi tartışmalarının halkların ortak mücadelesiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak şu tespitlerde bulundu:

"Nihai hedef elbette ki benim inancıma göre sosyalizmdir. Sömürünün her çeşidini ortadan kaldırır. Bunun mücadele yöntemleri, sosyalizme varış biçimi, bunların hepsi bugün konuşuluyor ve tartışılıyor. Hatta enternasyonalizm tartışılıyor. Eskiden her şey proleter enternasyonalizmi temelinde biçimleniyordu. Bugün yalnızca proleter enternasyonalizmi bile belki eksik kalmıştır. Bütün dünya bunu tartışıyor. Halkların demokrasi güçlerinin enternasyonalizmin değerleri içinde nasıl yer alacağı konusunda fikirler ortaya konuluyor.

Bu barış ve demokrasi süreci yalnızca Türkiye'de ya da Kürtler ve Türkler arasında yaşanan bir süreç değil. Bütün dünyada, özellikle de Ortadoğu'da yeni bir demokratik yapılanma, yeni bir sosyalizm ve yeni bir enternasyonalizm tartışmalarını da beraberinde gündeme getirmiştir. Bu konudaki eksiklikler sürece olumsuz katkı yapıyor."

Egemen güçlerin ulus-devlet anlayışını ve inkarcı politikaları sürdürdüğünü belirten Ağın, "Egemen güçler ve iktidarlar klasik anlamda ulus-devlet mantığından vazgeçmiş değiller. İnkarcı, yok sayan anlayışlar devam ediyor. Bu inkarcı ve sömürücü anlayış yalnızca Kürtlere yönelik değil; sendikalara, demokratik örgütlere, çevrecilere ve kadın hareketine de yöneliyor. Bunların hepsi bir tıkanıklık yaşıyor. Bu nedenle yeni bir açılım paradigmasının yanında yeni pratik talepleri de öne sürmek gerekiyor" diye konuştu.

Güncel talepler stratejik hedeflerden vazgeçmek değildir

Sosyalist ve demokratik güçlerin uzun vadeli hedeflerini korurken güncel sorunlar etrafında somut talepler geliştirmesi ve farklı toplumsal kesimleri ortak mücadelede buluşturması gerektiğini de söyleyen Ömer Ağın, şunları vurguladı:

"Örgütlenmek diyoruz. Ne için örgütlenmek? Elbette uzun vadede devrimciler, sosyalistler ve demokratlar sosyalizmi getirmek, kapitalizmi geriletmek ve giderek ortadan kaldırmak için örgütleniyorlar. Bu nihai bir hedeftir. Ama bugünkü aşamada pratik örgütlenmeler gerekiyor. Var olan örgütlerin de pratik örgütlenmeler için şiarlar geliştirmesi gerekiyor.

Örneğin Türkiye'de cezaevleri sorunu var. Cezaevlerinde sağlık sorunları var. Değişik kesimlerden insanlar içeride kalıyor. Bunlar için de özgürlük istemek gerekiyor. Bunlara özgürlük talebi kitleyi genişletir, tabanı güçlendirir; sosyalistlerin, demokratların, Kürt halkının ve Kürt Hareketinin elini güçlendirir. Bu bir yalvarma ya da geri adım değildir. Bunlar, hedefe varmak için önüne konulan pratik ve politik hedeflerdir. Bunu içimize sindirmemiz ve buna göre taleplerde bulunmamız gerekiyor.

Sürecin biraz yavaş gitmesinin nedenlerini buralarda da aramak lazım. Ama başından beri söylediğim gibi ana tıkanıklık, iktidarın ve devletin bu konuya, demokratikleşmeye ve Kürt sorununun barışçı, demokratik yöntemlerle çözümüne hâlâ samimi olarak bakmamasıdır. Bunu söyleyebiliriz. Kürt Özgürlük Hareketi, Öcalan ve demokrasi güçlerinin büyük bir kısmı bunun bilincinde, bunu görüyor. Ama mücadelenin ancak bu yollarla başarıya gidebileceği de ortada.

Hiçbir dönemde tek bir mücadele biçimi başarıya götürmez. Demokratik, kitlesel mücadeleler ve diğer mücadele biçimleri birlikte yürür. Birlikte yürümesi lazım." ■

MİT Başkanının açıklaması ile ilgili yorum

❑ **Veysi SARISÖZEN**

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın, Ankara'da Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) tarafından Ankara'da düzenlenen ***"Ortadoğu'da Yeni Bir Bölgesel Toplum Sözleşmesi Arayışı"*** konulu Konferansta dikkate değer açıklamalar yaptı.

Konuşmasında o da *"Terörsüz Türkiye"* terimini kullanmakla birlikte, ilk defa *"müzakere sürecinin"* hedefini *"terörsüz Türkiye"* hedefi olarak tanımlamadı. Hedefin *"demokrasi ve demokratik reformlar"* olduğunu ilan etti. MİT Başkanı İbrahim Kalın şöyle demiştir: *"Sürecin iki ayağı var; silahsızlanma ve demokratikleşme. Silahsızlanma tek başına sorunu çözmeyecek. Kürt meselesinin temel nedenlerini ele almak zorundayız. Sürecin iki ayak üzerinde ilerlemesi gerekiyor. Diğer ayağı ise kesinlikle daha fazla demokratikleşme ve demokratik reformlar."* (...) *"Türkiye'nin, ülkeye dönecek insanları bünyesine katabilecek kadar büyük olduğuna inanıyorum."* (...) ***"'Bize ne olacak?'*** *sorusu ve sürecin nasıl sonuçlanacağı konusunda bazı meseleler, kaygılar var. Bu kaygıları anlıyorum. Ama konuşuyoruz."*

Komünistler başından beri yaşananın *"terör ve terörle mücadele"* olmadığını, Kürt sorununda çözüm amaçlı son Kürt isyanının örgütü PKK ile Türk devleti arasında yarım yüzyılı kapsayan savaş olduğunu savundu. Bir başka ifadeyle müzakere sürecinin hedefini *"şiddetsiz, demokratik Türkiye"* olarak tanımladı.

Buna karşılık başında Erdoğan'ın bulunduğu AKP iktidarı ve devletin *"güvenlik"* adı altındaki baskı cihazının, eski MİT Başkanı Hakan Fidan'dan, Adalet Bakanı'na, Jandarma Genel Komutanı ve Genel Kurmay Başkanına kadar hemen hemen tüm sözcüleri *"demokrasi ve demokratik reformlardan"* söz etmeksizin müzakere sürecinin hedefini *"silahsızlandırma ve tasfiye"* olarak ilan ettiler.

Çıkarılan çerçeve yasa ise özünde *"silahsızlandırma ve tasfiye"* amacını hedefliyor olsa da, aynı zamanda HPG gerillasının *"siyasallaşması"*nı da, bin bir şarta bağlayarak içeriyordu. Bu şartlar pratikte *"siyasallaşmayı"* fiilen *"örgütsüzleştirme"* haline getirecek şartlardı. *"Bireysel başvuru"*, bir tür *"pişmanlık"*, *"savaşta öldürmeme"* ve *"800 gerillayı kapsamama"* gibi kayıtlar yasayı uygulanamaz hale getiriyordu.

Başından beri iktidar *"önce tüm Kürdistan parçalarında tam silahsızlanma, sonra barış ve siyasallaşma"* formülünü

savunuyordu.

Müzakere sürecinin iktidar ve devlet tarafından bu içerikle dayatılmasına bakan kimi sosyalistler ve durumu kavrayamayan kimi ulusalcı Kürt çevreler müzakereyi Hareket adına yürüten Abdullah Öcalan'ın bu *"dayatmalara"* boyun eğdiğini, Kürt sorununda çözümden vaz geçtiğini, *"teslim olduğunu"* bile ilan ettiler.

Oysa müzakere süreci iktidarın ve devletin *"silahsızlandırma ve Hareketi tasfiye etme"* planıyla, Öcalan'ın *"barış ve demokrasi"* planı arasında keskin tartışma ve mücadele süreciydi. Nitekim bu tartışma ve mücadele süreci, MİT Başkanı İbrahim Kalın'ın ve ona katılan TBMM Başkanı Kurtulmuş'un son açıklamalarının gösterdiği gibi *"silahsızlandırma ve tasfiye planının"* ciddi biçimde geriletilmekte olduğunu göstermiştir.

Kalın *"silahsızlanmanın tek başına sorunu çözmeyeceğini, demokrasi ve demokratik reformlarla çözüleceğini, önce sen silahsızlan, sonra ben gereğini yaparım"* gibi şüphe yaratan bir metot yerine karşılıklı adımları gerektirdiğini açıklamıştır.

Öncesini bilmesek de iki yıldır sürdüğünü bildiğimiz müzakere sürecinde Kalın'ın bu açıklamaları, devletin *"zihniyetinde"* bir *"değişimin"* çok ciddi bir işaretidir. *"Ciddi"* olmasının nedeni, bütün devletlerin istihbarat örgütleri gibi MİT'in de *"demokrasi ve demokratik reformlardan"* en son söz eden en *"tutucu"* örgüt olmasıdır. Mesela Adalet Bakanı'ndan ya da dünyaya *"şirin görünmek"* zorunda olan Dışişleri Bakanı'ndan *"demokrasi ve demokratik reformlar"* bir vaat olarak beklenir. Bu sayılanlar böyle vaatler yerine *"zaten Türk devletinin mükemmel bir demokrasiye, tarafsız yargıya, işleyen meclise sahip"* olduğunu her fırsatta ilan etmekteler. Oysa şimdi demokrasiden en son söz edecek olan MİT adına İbrahim Kalın, bunların tümünden önce *"Kürt sorununda çözüm, demokrasi ve demokratik reformlar"* demektedir. *"Zihniyet değişiminin ciddi işareti"* olmasından bu nedenle söz ediyorum.

Ama *"işaret"* her zaman demokrasiyi ve demokratik reformları, Kürt sorununda gerçek bir çözümü işaret etmiyor olabilir.

Kalın'ın açıklamalarının neyi işaret ettiğini ya da devletin ve iktidarın da demokrasi, demokratik reformlar ve Kürt sorununda çözüm hedefini benimseyip benimsemediğini test etmek gerekir.

Hiçbir demokratik reform ve yeni bir yasa gerektirmeyen aşağıdaki adımlar atıldığı zaman Kalın'ın açıklamalarının sadece bir *"işaret"* olmadığı, devlette köklü bir *"zihniyet değişimi"* olduğunu gösterecektir:

Uluslararası Anlaşmalar, AİHM kararları mevcut Anayasa gereği, Anayasa'da aksi yönde maddeler olsa bile bu maddelerin üstünde bağlayıcıdırlar.

Buna göre Öcalan'ın özgürlüğüne giden yolda *"umut hakkı"* tüm *"ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası"* verilen tutsaklara tanınacak mıdır?

Demirtaş, Yüksekdağ, arkadaşları, Kavala ve diğerleri AİHM kararları gereği serbest kalacaklar mıdır? İnfaz yasası müebbet hapis cezasının 30 yılını yatmış olanların tahliyesini gerektirdiğine göre keyfi infaz yakmalar sona erecek midir?

Hasta hükümlüler tek bir yargı kararıyla bırakılacak mıdır?

İnfaz yasasına göre tutuklama *"istisna"* olduğuna göre tutuklama kampanyası sona erecek midir? Başta İmamoğlu'nun ve arkadaşlarının *"tutuksuz"* yargılanması sağlanacak mıdır?

Gazetelere ve televizyonlara el koyma, mülklerini müsadere etme, belediyelere kayyım atama, grevleri ve gösterileri yasaklama son bulacak mıdır?

Bir de tıpkı her an *"şiddet kullanma"* ihtimali olan kriminaller gibi göz altına alınan siyasilere ters kelepçe takmak, onların görüntülerini zorla almak ve teşhir etmek gibi uygulamalara son verilecek midir?

Hiçbir yasa değişikliği gerektirmeyen bu ve benzer uygulamaların son bulması MİT Başkanının ifade ettiği gibi *"demokrasiye gidileceğini, demokratik reformların gerçekleşeceğini"* ve devlette ciddi bir *"zihniyet değişikliğinin"* olduğunu gösterecektir.

Durum ise şudur: İktidar kararlı adımlarla demokrasinin kırıntılarını bile ortadan kaldırmakta, demokrasi hedefine yürümek yerine demokrasiden görülmemiş ölçüde uzaklaşmaktadır. O nedenle Kalın'ın önerdiği demokrasiye ve demokratik reformlara doğru gitmek için, yukarıdaki adımlar gerçekleşmelidir ki, demokrasi hedefinden *"sonsuza"* kadar uzaklaşma durdurulabilsin. İleriye gidebilmek için geriye gidişin durdurulması şarttır. Rejim arabası geri vites takmıştır.

Ama eğer önümüzdeki çok kısa zamanda bu adımlar atılmadığı durumda ya MİT Başkanının ve TBMM Başkanının bu açıklamaları *"oyalama"* amaçlı yaptığı şüphesi büyüyecek ya da MİT Başkanı ve TBMM Başkanının, sözlerinde kararlı iseler, devlete ve iktidara karşı muhalefet ettiği sonucuna varılacaktır.

Aslında Kalın'ın *"demokrasi ve demokratik reformlardan"* söz etmesi mevcut rejimin demokratik olmadığını ve demokratik olabilmesi için demokratik reformların gerçekleşmesi zorunluluğunu bir tür *"itiraf"* anlamına gelmektedir.

O halde dikkatimizi, Kalın tarafından yapılan bu açıklamaların, tam da asrın fon vurgunuyla doğan giderek derinleşen siyasi ve ekonomik kriz ortamında ve Mekke İttifakının TBMM'de kabul edilmesiyle savaş tehlikesinin arttığı şu sırada yapılmış olmasına çevirmeliyiz. Eski MİT Başkanı Fidan'ın *"Suriye'den üç füzeyi Türkiye'ye atarım, savaş bahanesi yaratırım"* dediği gibi MOSSAD Yemen'den birkaç füze atabilir ve Hz. Muhammed'in kabrini vurabilir, o anda Türkiye savaşa girer ve ortada ne demokrasi ihtimali kalır ne de müzakere süreci.

MİT'in bu ortamda nerede durduğunu, kamuoyuna yapılan açıklamalara göre anlamanın mümkün olmayacağını bilecek kadar siyasi tecrübeye sahibiz. İstihbarat örgütleri gizlidir, ne yaptığı ve ne yapacağı *"devlet sırrıdır"*. O nedenle şu anda ne *"MİT demokrasiden ve barıştan yanadır"* diyebiliriz, ne de "*Saray darbesine ve savaşa hazırlanıyor"* iddiasında bulunabiliriz. Şimdilik yaptığımız MİT Başkanı İbrahim Kalın'ın sözlerini müzakere sürecinde olumlu sözler olarak yorumlamaktan ibarettir.

Yani *"önemli sözlerden"* bahsediyoruz, *"demokratik eylemlerden"* değil.

Yine de Mukaddes Kitabın *"önce söz vardı"* diye ve Kuran'ın da *"sözü oku"* diye başladığını unutmayalım.

Tabii, hiçbir istihbaratçının peygamber olamayacağını da...■

Politika Gazetesi'ni bulabileceğiniz adresler

Siz de il ve ilçelerinizde uygun gördüğünüz Kitabevi ve Gazete Bayileri ile ilişki kurarak onların isim, adres ve telefon numaralarını Gazete Merkezimize iletebilirsiniz.

İSTANBUL
Anadolu Yakası:
Kadıköy: *Mephisto Kitabevi:* Asım Gündüz Cad. No:23
Kadıköy: *Üç Deniz Kitabevi:* Pavlonya Sok. No:10 Kadıköy
Kadıköy: *Yaykoop:* Caferağa Mh. Tellalzade Sk. No:30
Avrupa Yakası:
Beyoğlu: *Mephisto Kitabevi:* Kuloğlu Mh. İstiklal Cad. No:125
Beşiktaş: *Mephisto Kitabevi* Sinanpaşa Mh. Köyiçi Myd. 15
Beyoğlu: *Semerkant Kitabevi:* Süslü Saksı Sk. No:5 Tarlabaşı
Osmanbey: *Beyaz Adam Kitabevi:* Halaskargazi Cd. 17/A
Mecidiyeköy: *Karaduman Gazete Bayii:*
Eyüp: *Özgür Büfe:* Karadolap Mah. Veysel Karani Cd. No: 16/A
Sefaköy: *Boran Kırtasiye:* Halkalı Cd. Kocabıyık Sk. No:3/A.

ANKARA
Kızılay: *Doruk Kitabevi:* M.paşa Cd. 28/A
Kızılay: *Tayfa KitapKafe:* Meşrutiyet Mah. Selanik Cad. 82/32
Kızılay: *Turhan Kitabevi:* Yüksel Cd. No: 8

İZMİR
Alsancak: *Yakın Kitabevi:* Kıbrıs Şehitleri Cd. No:104/A
Buca: *Emek Kitabevi:* Vali Rahmi Bey, Uğur Mumcu Cd. No:2,

ANTALYA
Merkez: *Kitapkurdu Sahaf:* Elmalı Mh. 25. Sk. No:5/A M.paşa

TRABZON
Merkez: *RA Kitabevi:* Uzun Sk. Saray Çarşısı No:60 Trabzon

RİZE
Fındıklı: *Arkadaş Kitap-Kırtasiye:* Cumhuriyet Cd. N: 50/B

MARDİN
Kızıltepe: *Aldemir Basım Dağıtım:* Orduevi Karşısı No:6 D:6

DİYARBAKIR
Yenişehir: *Vilaf Kitabevi:* Koop. Mh. Akkoyunlu 4 Sk. Mekan Apt No:11/B
Yenişehir: *Özde Büfe:* Ofis Ekinciler Cad. Devran Apt Altı

EDİRNE
Merkez: *Bellek Kitabevi:* Sabuni Mh. M. Günel İş Mrk.D:Z-08, Balıkpazarı

ESKİŞEHİR
Odunpazarı: *İnsancıl Kitabevi:* İstiklal Mh. Yeşiltepe Sk. 24/A,

HATAY
Merkez: *Yeni Dünya Tanıtım:* Cumhuriyet Mh. Gündüz Cd. Kentarma Sk./Antakya

BANDIRMA
Ozan Sanat Evi, İhsaniye Mh. İstiklal Cd. 44. Sk. No:51/B
Serüven Kitabevi, Günaydın Mh. Eski İtfaiye Cd.

AYDIN
Didim: *Emek Büfe:* Mavi Şehir Belediye Halk Pazarı, Didim

MALATYA
Merkez: *Fidan Kitabevi:* Kiğılı Cami, No:1

SAMSUN
İlkadım: *Penguen Kitabevi:* Çiftlik Mh. Ümraniye Sk. No:27/A

ŞIRNAK
Merkez: *Kelepir Kitabevi:* Sökmenler Plaza, Zemin Kat, No:4

KARAMAN
Merkez: *Danış Kitabevi:* Külhan Mah. 2.İstasyon Cad No:5

KIRŞEHİR
Merkez: *Gül Kitabevi:* Ahi Evren Mh. 735. Sk. No: 10

MANİSA
Akhisar: *Kültür Kitabevi:* Tahir Ün Cad. No:150 / A

Büyük İşçi Önderi Kemal Türkler Doğumunun 100'üncü Yılında Unutulmadı, Unutulmayacak!

❑ **Halit ERDEM**

Hayatını işçi sınıfının hak ve özgürlük mücadelelerine adamış büyük işçi önderi Kemal Türkler'i, faşist katillerce pusu kurularak katledilişinin 46. Yılında ve doğumunun 100. Yılında rahmetle ve minnetle anıyoruz. Kemal Türkler 22 Temmuz 1980 günü sabah sendikaya gelmek üzere arabasına binerken çapraz ateşle öldürüldü. Katiller olay yerinden kaçtı, yakalanmadı. Açılan dava yıllarca süründürülerek zaman aşımına bırakıldı, cinayeti işleyenlerde, cinayet emrini verenlerde bilinmesine rağmen cezalandırılmadı.

Kemal Türkler'in hayatı, Türkiye'de ilk sendika yasalarının çıkarıldığı 1947'den itibaren bu mücadelenin her aşamasına yön veren, bir basamak yükselten, yeni ufuklar açan, işçi sınıfıyla bütünleşmiş bir hayattır. Kemal Türkler,1954 yılında o zamanki adıyla İstanbul Demir-İş Sendikasının Bakırköy şubesi sekreteriyken, aynı yıl adı Türkiye Maden, Madeni Eşya ve Makine Sanayii İşçileri Sendikası olarak değiştirilen ve önemli mücadelelere öncülük edecek olan Türkiye Maden-İş Sendikası'nın genel başkanlığına seçilmiştir. O günden itibaren Maden-İş sendikasının 26 yıl aralıksız genel başkanlığını yapmış ve işçi sınıfının mücadele tarihinde önemli izler bırakan tüm eylemlerde öncülük ve liderlik yapmıştı. Türkiye işçi sınıfı tarihinin de önemli bir kesitini oluşturan bu süreci ana hatlarıyla hatırlayarak Kemal Türkler'i, hayatını ve mücadelesini biraz daha yakından tanıyabiliriz. İşçi sınıfının genç kuşaklarına onun hayatı ile özdeşleşen mücadeleleri anlatmak ve anlamak bugünlere nasıl gelindiğini de anlamaktır. Tarihimize bu gözle bakmak; hangi eylemlerin hangi sonuçlar doğurduğunu görmeyi, bugün karşı karşıya olduğumuz sorunları kavramayı ve günün şartlarına uygun mücadele hattını da belirleyecektir.

Bir Anı

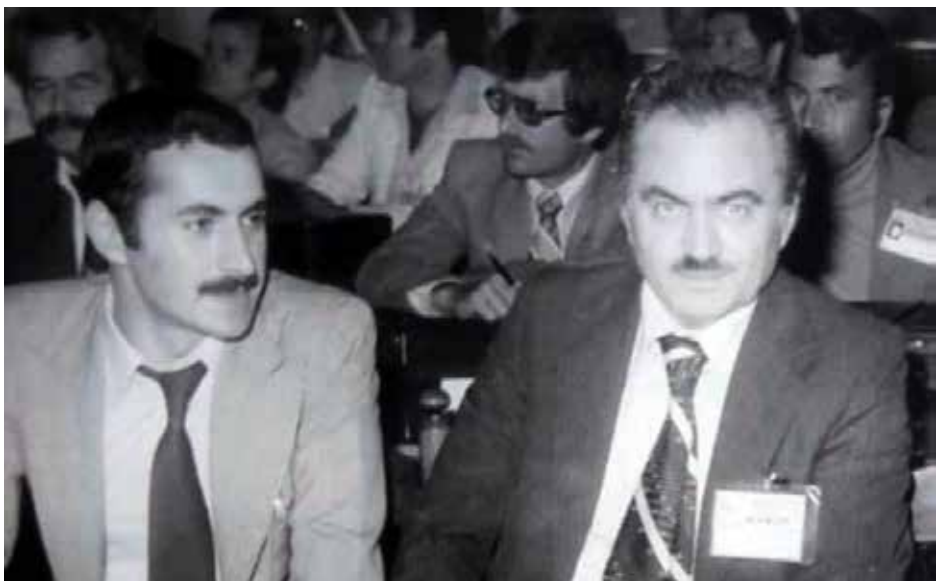
22 Temmuz 1980 günü, elim haberi duyup sendikaya gelen Kemal Türkler'in Emayetaş fabrikasında çalışırken ustası olan **Sadık Çalışkan** bana kederli ve ama öfkeli bir tavırla *"Kemal'i koruyamadınız"* demişti. Ne dediğini o anda tam anlayamamış ama içimde acımı derinleştiren bir iz kaldığını fark etmiştim. Aradan yıllar geçti. Maden-İş tarihi çalışma grubu olarak, Maden-İş ve DİSK'in tarihini ele alan ***"DERİNDEN GELEN KÖKLER"*** kitabı üzerinde çalışırken bu anımı da Kemal Türkler'in kızı **Nilgün**'e ilettik ve onun da katkılarını istedik. Nilgün, bu notu okuduktan sonra *"Halit Erdem acı duymakta haklıdır"* diyerek babasıyla bir söyleşisini aktarmıştı: Bir gün babasına, *"tehditlerin arttığını biz de duyuyoruz, bunun için daha başka önlem alınması gerekmiyor mu?"* diye sorduğunda **Kemal Türkler**'in cevabı şu olmuş; *"Kızım, önlem alınması gerekiyorsa onu örgütüm düşünür ve bana söyler"*.

Günün farkında olmak

O günleri yaşayanlar hatırlar; Sol kesimden olanlar konuşmalarına, yazılarına faşizm tehlikesinden söz ederek başlıyordu. Faşizmi kitaplardan okuduklarımızla hayal edebiliyorduk. Türkiye faşizmi yaşamamıştı. Bu nedenle de üzerine çok konuşup, çok sözü edilmesine rağmen o gün nasıl bir aymazlık içinde olduğumuzu göremedik. Kemal Türkler'i gerçekten koruyamadık. Grevlerimizi, haklarımızı, sendikalarımızı koruyamadık. İki ay sonra gelen 12 Eylül faşizmi bunu bize tarif edilmez acılarla yaşattı. Grevde olan on binlerce işçi; değil faşist cuntaya karşı, ekonomik hakları için bile direnemedi. Faşizmin saldırılarına karşı koyacak bir örgütlenme içinde değildik. Sonuçlar biliniyor. Her şey unutuldu. Cuntacılara karşı 30 yıl sonra açılan davaya ne kadar sahip çıkıldı? 12 Eylül darbecileri ile yüzleşilmedi. İnsanlık suçu işleyenler, işkenceciler yargılanmadı. Bugün yaşanan zorlukların temelleri 12 Eylül 1980'de atıldı. Bu tespitleri yaparken şu soruda akla geliyor: Bugün yaşadıklarımızın ve de yaşayacaklarımızın gerçekten farkında mıyız?

Uzun soluklu mücadele

Ben kişisel olarak Kemal Türkler'i çok geç tanıdım: onunla 1977 yılı Eylül ayında yapılan Maden-İş'in 22. genel kurulunda Yürütme Kuruluna seçilmemle başladı ve Maden-İş Yürütme Kurulunda süren birlikte çalışmam 22 Temmuz 1980'de sona erdi. Ne yazık ki onun yakın mesai arkadaşları birer birer hayattan ayrıldı. Şu anda Kemal Türkler'i en iyi tanıyanlardan biri Hüseyin Ekinci'dir. Ben de hem kişisel deneyimlerim hem de okumalarım sonucu Kemal Türkler ile özdeşleşen özelliklerin birkaçını ele almaya çalışacağım; bir olaya nasıl bakılacağına ve nelerin önemli olduğuna dikkat çekmeye ve bugüne dair önerilerimi güçlendirmeye çalışacağım. Ayrıca ele aldığım her olayda kaygım, tarihte yaşananlarla bugünkü sorunlar ve mücadele yolları arasında bağ kurmak olacaktır. Eğer bu kaygı olmazsa hatıralarımızı veya içi boş övgülerimizi her zaman yazabiliriz. Ama bunlardan bir ders çıkaramayız.

1950'li yıllarda sendikacılık

Sendika tarihimizde en az bilinen 1950'li yıllar sendikacılığının üzerinde durmak önemlidir; benim de kendilerinden dinlediğim eski kuşak sendikacılar; koltuklarının altında fabrikalardaki "iş ihtilafı" dosyaları ve "işçi mümessilleri"yle Bölge Çalışma Müdürleri ve hakem kurullarıyla tartışmalarını anlatırlardı. Maden-İş böyle var oldu. Bu anlatıyı tamamlayan Maden-İş Sendikasının kurumlaşması ve büyümesiyle ilgili üç meseleyi ele alacağım.

Kemal Türkler'in o yıllarda önem verdiği ve üzerinde çalıştığı konulardan birisi işçi temsilciliği kurumuydu;

İşçi temsilciliği seçimlerini patronların sultasından çıkarmak, işçileri patronlar karşısında yalnız bırakmamak, sendikanın, dolayısıyla örgütün gücünü işçilerin arkasında olduğunu hissettirmekti. İşçi temsilciliği, 1936 iş kanununda da vardı, bu kişiler çoğunlukla patronun gösterdiği adaylar arasından ve patronların gözetiminde yapılan seçimlerle belirleniyordu. **Kemal Türkler, işçi temsilciliği yerine sendika temsilciliği kavramını getirdi** ve işçilerin kendi adaylarını çıkarmasını ve seçmesini özendirdi.

Maden-İş, seçimlerde patronun gösterdiği adayların karşısına işçi adaylarının çıkmasını sağladı, onları sendikal konularda bilgilendirdi, eğitti ve sendikal bilinç kazandırdı. Bunun üzerinden fabrikada çalışan tüm işçilere de kendi adaylarını seçmelerini ve bu sayede daha iyi haklar elde edeceklerini anlattı. İşçi temsilciliği üzerinde başlatılan bu mücadele işçilere bir sendikal aidiyet; seçilen işçilere de sendika temsilcisi olarak özgüven kazandırdı, ken-

dilerine işçi haklarını koruma ve bu uğurda mücadele misyonu yüklediler. Sendika temsilcileri işçilerin güvenini kazandılar ve Kemal Türkler'in şahsında cisimleşen mücadeleci işçi lideri kavramına hayat verdiler. İşçi temsilciliği yerine giderek yerleşen sendika temsilciliği, Maden-İş'in, mücadeleci sendikacılığın temel taşları haline geldi. 1963 yılında sendikalar kanununu çıkarıldığında Maden-İş sendikası metal işkolunun en güçlü ve sayısal olarak büyük sendikası haline gelmişti. **Kemal Türkler'in sınıf sezgisi, bir mücadele geleneği yarattı. Daha sonraki yıllarda yaşanan işçi direnişleri, fabrika işgalleri, 15-16 Haziranlar, 1 Mayıs gösterileri, DGM direnişleri bu geleneğin devam ettirilmesiyle gerçekleşti.**

Bir diğer konu; "Tabanın söz ve karar hakkı" kavramıydı;

O yıllarda patronlar, işçilerin örgütlenmesini mülkiyet hakkına müdahale kabul ediyor, yetkilerini paylaşmaya ve herhangi bir hak üzerine konuşmaya bile yanaşmıyordu; işçilerin kendi kontrolündeki sendikalara üye olmasını istiyordu. Böylece, işçileri kanunlara yaslanarak düşük ücret ve kötü çalışma şartlarına razı ediyordu. İşçiler buna isyan etti. Sınıf mücadelesinin temelleri böyle atıldı. Devlet,1963 yasalarında bir baraj daha kurarak temsilci seçimini kanunla "sendika yönetimlerine" bırakmıştı; bu kural halen geçerlidir ve bürokratik sendikaların sendika yönetimlerini ellerinde tutmasının en önemli aracıdır. Bugün de sendika temsilcileri yetkili sendika tarafından atanıyor. **Kemal Türkler'in sendikal mücadeleye getirdiği en önemli kazanımlardan biri de Maden-İş'in ve DİSK'in de temel ilkesi olarak kabul edilen "tabanın söz ve karar hakkı" ilkesidir.** Bu sayede mücadeleci sendikacılık önemli bir ivme kazandı. Fabrikalarda "temsilcilik seçimleri" yapılıyor, sendika bu seçilenlerin yasal temsilci olarak atamasını yapıyordu. Bu sayede söz ve karar hakkı yine işçilerde oluyor, sendika bir organizasyon olarak işlev görüyordu.

Devletin 1963 yasalarıyla getirdiği vesayet sadece bu da değildi: işyeri ve işkolu barajı sayesinde devlet eliyle sermaye istediği, çoğu zaman kendi kurdurduğu sendikayı yetkili olarak kabul ediyor ve işçilerin kendi istediği sendikayı özgürce seçme hakkını gasp etmiş oluyordu. Bunun en basit çaresi referandum yoluyla sorunu çözmek iken sosyal demokratından, liberaline hiçbir hükümet bu kararı vermedi. Türkiye işçi sınıfı tarihine damgasını vurmuş fabrika işgalleri, grev ve direnişlerin ana nedeni referandum hakkının olmamasıydı.

Yasallıkla meşruiyet arasındaki ince çizgi Kemal Türkler'in başkanlığını yaptığı dönemlerde işçi örgütlenmesinin en büyük ve etkili silahı oldu. İşçiler yasalarda olmayan ancak haklı olduklarına inandıkları sorunları çözmede meşru haklarına, direnme haklarına başvurdu. 15-16 Haziran büyük işçi direnişi, yasal değildi ama meşruydu; kazanımlar haklı olmaktan kaynaklanan bu meşruiyetle ve mücadele ile gerçekleşti. Direnişin başarısını sağlayan ikinci temel unsur demokrasiydi. İşçi demokrasisi aynı zamanda işçilerin birliğini sağlayan bir güçtür. Gerçek manada "İşçi Meclisleri" oluştu. Adalet Partisi'ne, Cumhuriyet Halk Part'si'ne, Türkiye İşçi Partisi'ne oy veren, destekleyen işçiler kendi tuttukları partilerin değil kendi haklarını savunan örgütlerinin kararlarını dikkate aldılar. Tartışmalara herkes katıldı. Herkes sözünü söyledi. Önerisini yaptı. Gerçek bir demokratik süreç yaşandı. Tabanın gücü harekete geçti. Fabrikalar arasında yatay bağlar kuruldu. Eylem biçimlerine, yürüyüşlere işçiler kendileri karar verdi. Bu güçle barikatlar aşıldı. Polis saldırısının olmadığı yerde hiçbir olay olmadı. Halk, esnaf, gençlik işçinin yanındaydı."

Ve DİSK'i büyüten ve güçlendiren irade

15-16 Haziran Direnişi'nin etkileri dalga dalga yayıldı, sendikal ve siyasal çevrelerde tartışmalar yaşandı: Türk-İş'teki sosyal demokrat sendikacılar ayrı bir konfederasyon kurulması fikrini tartışmaya başlamıştı. Bu sıralarda, 1975 yılında DİSK 5. Kongresini erken yapmış önemli kararlar alarak yönetim kadrolarını yenilemiş, örgütlenme atağına geçmişti.

Kemal Türkler'in sendikal harekete yön veren ileri görüşlülüğü bir defa daha bu çalkantılı günlerde ortaya çıktı: bilindiği gibi, DİSK'in kurucuları daha çok sol görüşlü sendikacılardı, ancak DİSK'in örgütlenmesi, DİSK'e inanmış işçilerin ve kadroların mücadelesiyle gerçekleşmişti. Kemal Türkler'in en önemli özelliği işçi sınıfına inanmak ve güvenmekti. Bu nedenle de DİSK'in büyümesini, daha fazla üyeye sahip olmasını amaçlıyordu. İşçilerin aydınlatılması, mücadele içinde gerçekleşecekti, bu nedenle de işçilerin DİSK'te örgütlenmelerini, DİSK'e bağlı sendikalara katılmasını savunuyordu. Mücadele işçileri bilinçlendirecek, onları sınıf mücadelesinin çetin koşullarına hazırlayacaktı. Farklı görüşte de olsalar sendikaların DİSK'e katılması daha büyük bir etki ortaya çıkaracak, işçileri Türk-İş bataklığından kurtaracaktı.

1975 kongresinden sonra DİSK, sanayi kentlerine sıkışmış halden kurtulmuş Ceylanpınar'dan Murgul'a, İskenderun'dan Samsun'a Türkiye'nin dört bir yanında örgütlenen sözü dinlenir, beşyüzbinlerin katıldığı 1Mayıs'lar düzenleyen, metal sanayicilerinin dayatmalarına karşı sekiz ay süren grevler örgütleyen bir konfederasyon haline geldi.

Sonuçları biliniyor. Kemal Türkler'in liderliği, öngörüsü, kararlı duruşu, yetenek ve çalışkanlığı Türkiye sendikal hareketine teorik ve eylemsel pek çok deneyim kazandırdı. Onun liderliği; uzun ve zengin birikimlerle dolu işçi sınıfının tarihinde ki rolüne dayalıdır. Bütün bu gelişmelere rağmen 1977 Aralık ayında yapılan DİSK'in 6. Genel Kurulunda Kemal Türkler DİSK genel başkanlığına seçilmedi: O dönem Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti çıkarlarını öne alan, bir direnç odağını etkisizleştirme operasyonuna DİSK içindeki sol kesimler ortak oldular. Bunlar fayda etmedi; DİSK Abdullah Baştürk'ün başkanlığı döneminde de mücadeleci, sol kimliğini korudu. Kemal Türkler'in ve Maden-İş'le birlikte birçok sendika yöneticisinin DİSK'ten ihraç edilmesi talihsiz bir karardı.

Kemal Türkler ve ihraç edilen sendikalar tekrar DİSK üyeliğine alındılar. Mücadele devam etti. Ancak üzerinde tartışmaların halen devam ettiği ve bugünkü sendikal politika ve tavır alışlara da yansıyan bir meseleyi belirtmek istiyorum: Kemal Türkler öncelikle Maden-İş Sendikasını büyütmek ve sermaye karşısında güçlü bir konum elde etmek için her siyasal görüşten işçilerle ve sendikacılarla birlikte çalıştı. Partili, partisiz ayrımı yapmadı; kendisi 12 Mart darbecileri tarafından kapatılıncaya kadar Türkiye İşçi Partisi yönetiminde olmasına rağmen TİP sendikal çalışmalarda ve sendikal politikaların belirlenmesinde sendikanın iç işlerine karışmadı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin milletvekili olma teklifini geri çevirdi, işçilerin milletvekili olmasını önerdi. Başbakan Bülent Ecevit'in bu TKP'li'lerden kurtul önerisini reddetti. TKP'li sendikacılara karşı tutum almadığı eleştirildi. Oysa TKP'liler sadece işçi sınıfından yana oldular; Kemal Türkler sadece bunu gördü ve taktir etti. Onlarla çalışmakta bir sakınca görmedi.

Kemal Türkler'i büyük işçi önderi yapan bu basiretidir; işçi sınıfından yana olmak, bunu dile getirmek önemlidir, sonra bu sözün gereği yerine getirilmelidir. Bu nedenle bu toplantıda DİSK'in olmaması büyük bir eksikliktir. Velev ki farklı görüşte olsalar bile. Neden ve neyi savunduklarını dinlerdik. Kemal Türkler'in büyüklüğü buradadır ve bu meseleyi bir defa daha düşünmenin yararı olacağı kanaatindeyim.

Yeni bir anlayışla örgütlenme

Büyük sermaye tekelleri, Türkiye'yi dünyada yükselmeye başlayan neoliberal politikalara entegre olmaya zorladı. Sermayenin önündeki en büyük engel DİSK'ti. Kemal Türkler DİSK'in ana direği idi. Devlet ve emrindeki faşist çeteler onu tertiplenmiş bir cinayetle ortadan kaldırdılar. Kemal Türkler suikastından iki ay sonra, 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesi yapıldı.

Bugün Türkiye'de emekçiler geçmişte yaşamış olduklarından çok daha çetin koşullarla karşı karşıyadır. Devrimci sendikalar güçsüzleştirilmiş, işçi sınıfının örgütlü gücü dağıtılmaya çalışılıyor. İşçi ve emekçiler iş güvencesinden yoksun, ağır şartlarda çalışmaktan bunalmış, ekonomik olarak borçlandırılmış, gelecekleri rehin alınmıştır. İşçi sınıfı ağır bir ideolojik bombardıman altındadır. Fabrikalarda, iş yerlerinde dün var olan sınıf dayanışması, parti ve kimlik siyasetleri ve kutuplaşmalarla bölünmüş, parçalanmıştır. Bu günleri aşmanın yolu, tarihimize derinlemesine, araştırmacı bir gözle bakılmasından geçiyor.

Bugün tarihsel bir eşiği aşma, barış ve demokratik bir Türkiye'yi kurma ya da daha baskıcı bir rejim altında yaşama seçeneği ile karşı karşıyayız. İşçi sınıfının tüm demokratik ve sol güçlerin birliğini sağlamanın yanında güçlü, büyük mücadelelerle sınanmış devrimci ve demokratik Kürt siyasal hareketinin hak ve özgürlük mücadelesi ile birleştirilmesi gerekiyor. Bizim tarihsel deneyimimiz hiçbir hakkın mücadele verilmeden alınamadığını gösteriyor. O nedenle demokratik güç birikimini büyütmemiz gerekiyor.

Özetle DİSK'in mücadelesinin bir ayağı işçi hakları uğruna mücadele ise bir ayağı da demokrasi mücadelesiydi. Kemal Türkler'in otuz üç yıla sığdırdığı bu yoğun mücadele aynı zamanda sabır, emek ve kararlılık isteyen bir süreç olmuştu. Patronların işten atma tehdidi altında sendikal hakların sermayenin elinden alınması bugün içinde gerekli ve geçerli bir mücadele yoludur. Haklılığa dayalı bir meşruiyetten nasıl devasa bir direniş tarihinin yazıldığının incelenmesi gereklidir. Ve işçi hakları için mücadelede başarıya ulaşmanın baş koşulunun demokratik bir ortamın ve demokrasinin gerekli olduğu tarihin bize bıraktığı derstir. Kemal Türkler'i anlamak, onun devrimci mirasına sahip çıkmaktır. ■

**** Halit Erdem***
DİSK Türkiye Maden-İş Sendikası Eski Genel Sekreteri

Yoldaşlarımızı Anıyoruz...

İSMAİL BİLEN (Marat Yoldaş)
1902 - 1983
TKP MK Genel Sekreteri

1902'de Rize'de doğan İsmail Bilen, 1909'dan sonra İstanbul'da yaşamaya başlamış ve ilk eğitimini Kasımpaşa Numune Mektebi'nde, sonrasında da Deniz Motor-Makinist Mektebini bitiriyor. İstanbul'da motor makinistliği yapıyor. TKP ile tanışması akrabası olan Baba Mehmet sayesinde olmuştur. Partinin Haliç Komitesi'nde verilen her işi yapan Bilen, 1922 yılı Mart ayında TKP üyesi olup Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne (KUTV) ilk öğrenci olarak gönderilmiş.

1926 yılında Viyana'da yapılan konferansta KUTV'daki öğrencilerin parti örgütlerinin güçlendirilmesi için yurda dönme kararı alınmasıyla Adana il sekreteri olarak Türkiye'ye dönen Bilen Adana'da işçiler arasında örgütlenme faaliyetlerinde bulunarak 1927 Adana Demiryolu Grevini örgütlüyor. İl Komitesinin yayınladığı *"Lenin ve Komünist Partisi", "Lenin ve Meslek Birlikleri", "Grev ve Meslek Birlikleri"* ile o günün *parti programı* broşürler halinde yayınlanıp dağıtılıyor işçilere. Ama Vedat Nedim Tör'ün başında bulunduğu MK (SK) Bilen'i İstanbul'a çağırırlar.

Ağustos 1928'de Nâzım Hikmet'le birlikte Sovyetler Birliği'nin Gürcistan sınırından kaçak olarak Türkiye'ye girdikten sonra Hopa ilçesine bağlı Peroniti köyünde yakalandı ve Hopa Cezaevine gönderildi. 1929 başında salıverilse de Nisan ayında yeniden tutuklandı. İzmir'de yargılandı ve 1933 yılına kadar Diyarbakır Cezaevinde tutuklu kaldı. Cumhuriyetin 10. yılı için çıkarılan af yasası ile serbest kaldıktan sonra Moskova'ya gitti.

1934 TKP Merkez Komitesi Plenumunda örgüt sekreterliği görevine getirildi. Bu dönemde Moskova'da bulunan Marat Yoldaş, Komintern'in önde gelen isimleri olan Georgi Dimitrov, Dmitry Manuilsky, Otto Wille Kuusinen, Wilhelm Pieck ve Klement Gottwald gibi geleceğin komünist önderleriyle beraber çalıştı.

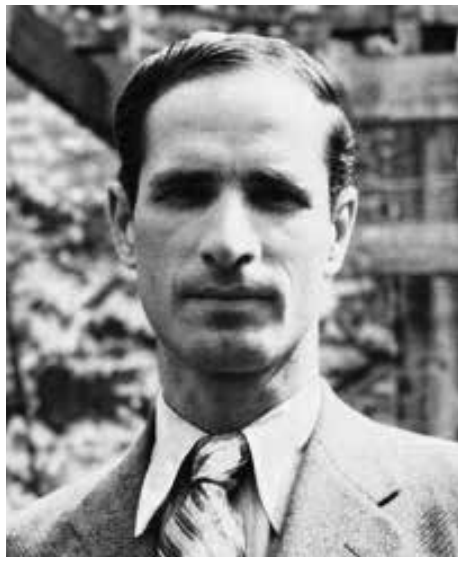
1960'lı yıllarda Zeki Baştımar ile birlikte parti merkezinin Demokratik Almanya'ya taşınmasını sağladı. 1962 yılında TKP'nin merkezi olarak faaliyete geçmesiyle Zeki Baştımar liderliğinde Merkez Komitesi Dış Büro adı altında örgütlenen yeni parti yönetiminde Nâzım Hikmet ile birlikte yer aldı.

TKP, 12 Mart 1971 darbesinden sonra aktif olarak yurt içinde de örgütlenmeye başladı. Bilen'in bu dönemde etkisi çok arttı. TKP'nin Sesi radyo yayını Avrupalı işçilere daha sık yayınlanmaya başladı. 1973 Merkez Komitesi toplantısında Zeki Baştımar'ın görevden alınarak İsmail Bilen MK Genel Sekreteri oldu. Bu dönem TKP'nin tarihindeki en kitlesel ve en yoğun siyasi faaliyet yürüttüğü Atılım Dönemi olarak adlandırıldı.

Bilen, 12 Mart'ın ardından gerek yurt içi gerekse yurt dışında TKP'ye yönelen kesimlerin partiye katılmasını ve partinin yeniden güçlenmesini, ülkede siyasi etkisinin hızla artmasını sağladı.

Parti bu dönemde bütün enerjisini DİSK, İlerici Gençler Derneği (İGD) ve İlerici Kadınlar Derneği (İKD) gibi demokratik kitle örgütleri üzerinde yoğunlaştırdı.

1983 Eylül'ünde toplanan TKP 5. Kongresi'nde genel sekreterlik görevine Nabi Yağcı getirildi. Bilen yoldaş, açılış konuşmasını yaptığı bu kongrenin hemen ardından 18 Kasım 1983'te yaşamını yitirdi.

ZEKİ BAŞTIMAR
(Yakup Demir)
1905 - 1974
TKP MK Birinci Sekreteri

Zeki Baştımar 1905'te Trabzon'un Sürmene ilçesinin Baştımar köyünde doğdu. 1922'de Trabzon Öğretmen Okulunu bitirdi.

1926 yılında TKP Trabzon örgütü aracılığıyla öğrenim görmek üzere Sovyetler Birliği'ne gitti. 1926-1929 yılları arasında Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinde (KUTV) eğitim gördü. 1929'da Sovyet komünist partisine üye kabul edildi.

1929'da İstanbul'a dönerek TKP faaliyetlerinde aktif yer aldı. 1929 yazında parti içinde Nâzım Hikmet liderliğindeki muhalefet hareketinin Pavli Adası Konferansına katıldı. 1932'deki TKP 2. Konferansına (Defterdar Konferansı) katılarak Merkez Komitesi üyesi oldu. 1932 tutuklamasında 1 yıla yakın tutuklu kaldı. Şubat 1934'te tekrar Moskova'ya giderek hem KUTV'da özel eğitim aldı, hem de eğitmenlik yaptı. 1935'teki Komintern 7. Kongresinde Şefik Hüsnü ile birlikte TKP'yi temsil etti. 1937'de Komintern'in TKP ile ilgili aldığı desantralizasyon kararı ardından TKP MK üyesi olarak tekrar Türkiye'ye döndü.

1947'de TKP MK Teşkilat Sekreterliği görevini üstlenince İstanbul'a taşınarak burada partinin örgütlenme çalışmalarını yönetti. Bu dönemde yasal Nuh'un Gemisi ve Barış dergileri yayınlandı.

1951 Tevkifatında Türkiye Komünist Partisi davalarında on sene ağır hapis ve sekiz sene dört ay Amasya'da nezaret cezası aldı. İstanbul, Adana, Dalaman, Ankara cezaevlerinde 7,5 yıl kaldıktan sonra Mayıs 1959'da tahliye olarak İstanbul'a döndü.

Ağustos 1961'de yurt dışına çıktı. Sofya üzerinden Moskova'ya giderek aynı yılın sonlarında yapılan SBKP 22. Kongresinde Yakup Demir adıyla TKP'yi temsilen konuşma yaptı. 1962 yılında TKP MK Dış Büro Birinci Sekreteri olarak Nisan 1962'de Leipzig'de TKP'nin yurt dışı aktifleriyle Leipzig Konferansı da denilen bir toplantı düzenledi.

1965'te Dış Büro içinde yaşanan tartışma ve ayrılıkların ardından Yakup Demir (Zeki Baştımar), Marat Bostancı (İsmail Bilen) ve Ahmet Saydan (Aram Pehlivanyan) yeni Dış Büroyu oluşturdular.

Yakup Demir'in Merkez Komitesi Birinci Sekreterliği döneminde, 1958'de İsmail Bilen yönetiminde kurulmuş Bizim Radyo yayınlarının yanı sıra 1960'ların ilk yarısında Yurdun Sesi ve Yeni Çağ dergileri, 1967'den itibaren TKP'nin Sesi radyosu, 1970'ten itibaren Durum bülteni yayınlanmaya başladı. Kasım 1971'de ilk kez beyin kanaması ve kısmi felç geçiren Zeki Baştımar'ın rahatsızlığı bir yıl sonra tekrarladı. Mart 1973'te Demokratik Almanya'da doktorlar iş göremez raporu verdikten sonra, Mayıs 1973'te görevinden alındı.

18 Kasım 1974'te yitirdiğimiz Baştımar, Leipzig Güney Mezarlığında Faşizm Vahşeti Kurbanlarına ayrılmış anıtsal bölümde toprağa verildi.

Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz,
Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz,
Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını.
Yine fakat bir yıldırım zulmeti yırtsa,
Sağır göğün koynundaki çanı haykırtsa,
Anıyoruz göğsümüzün son sayhasını.
Eski cihan, yeni cihan önünde eğil!
Aramızdan birkaç yoldaş ayırmak değil,
Her ne yapsan varacağız emelimize!
Karadeniz... bunu duysun derinliklerin:
O ateşli göğüsleri delen hançerin
Kabzasını alacağız biz elimize!

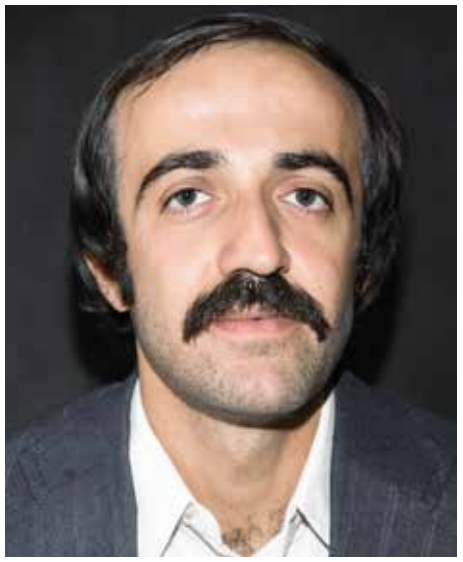

TALİP ÖZTÜRK (Orhan Tok)
1947 - 1979
TKP Üyesi

1947'de Erzurum'da doğan Talip Hoca Birlik Dayanışma Hareketi'nin lideriydi ve öğretmen hareketinin serpilip gelişmesinde en önde yürüyenlerdendi… Bu yüzden faşist katiller, 16 Kasım 1979'da çalıştığı okulun yakınında kurdukları pusuda Talip Öztürk'ü katlettiler.

Talip Öztürk adı, Türkiye'de 12 Eylül 1980 öncesi TÖB-DER ile bütünleşmiş bir kişiliktir. İstanbul Şube Başkanlığından, Genel Başkanlığa dek mücadele dolu bir pratiğin adıdır. O dönemde farklı devrimci örgütlerin TÖB-DER yönetimlerinde etkin olma mücadelesinde, Talip Öztürk, birleştirici ve geliştirici bir rol oynamıştır. Bu süreç bugün anlatıldığı gibi öyle sorunsuz gelişmedi. Büyük kavgalar, iç çatışmalar yaşandı. Ancak, Talip Öztürk'ün devrimci ve öğretmen hareketi içindeki önder kişiliği, katledilmesinden sonra cenaze törenine de yansıdı.Talip Öztürk, aynı zamanda bir barış savaşçısıydı. Mahmut Dikerdem başkanlığında kurulan Barış Derneği'nin kurucuları ve yöneticileri arasında yer aldı. Eğitim emekçilerinin barış için mücadelesine ve bugün bile etkileri devam eden barış bilincinin tohumlarının atılmasına büyük katkılarda bulundu.

O dönemde TKP'liler, TÖB-DER içinde **"Birlik Dayanışma"** bloku adı altında örgütleniyorlardı. Her devrimci siyasetin bloklarının adı vardı. Talip Öztürk, hem bu blokun lideri idi, hem de "Birlik Dayanışma" kavramının, TKP'lilik ile özdeş duruma gelip, tüm demokratik kitle örgütlerinde kavramsallaşmasına belirleyici katkıyı yapan muazzam bir örgütçü idi. Burjuvazi Talip Öztürk'ü bunun için hedef seçti.

ALİ İHSAN ÖZGÜR
1954 - 1978
İGD ve TKP Üyesi

Politika Gazetesi ve
Savaş Yolu Yazıişleri Müdürü

Ali İhsan Özgür, 1978 yılında faşist çeteler tarafından kaçırılıp uzun işkencelere maruz kalarak hunharca katledildi. Ali İhsan Özgür, Politika Gazetesi'nin yazı işleri müdürlerindendi. O günlerde, yayın hazırlıkları yapılan haftalık Savaş Yolu dergisinin de sorumlu yazıişleri müdürlüğünü üstlenmişti.

İlerici Gençler Derneği (İGD) üyesi de olan, 1954 doğumlu Ali İhsan Özgür, 1978 yılının 21 Kasım'ında gazetenin 3. deneme sayısı için yeni hazırlanan Üniversiteler Yasası ile ilgili araştırma yapma görevini üzerine aldı.

Son günlerde faşist terör artmıştı. Sonra Merter'de İGD üyesi 118 kişinin TÜTED Üyesi Kenan Öztürk'ün katlini protesto ederken gözaltına alındığı haberi geldi. O arada bir politika muhabiri de dövülmüş ve makinesi kırılmıştı. Ali İhsan'ın gözaltına alınıp alınmadığı bilinmiyordu. Polis isim vermiyordu çünkü. Savaş Yolu'ndaki arkadaşları ailesini telaşa düşürmeyi göze alarak evine telefon ediyor. Babası Salı gününden beri eve gelmediğini söylüyor. 6 gün, hiç kimseye haber vermeksizin görevine gelmemiş olması kuşku uyandırmış, ailesi ve arkadaşları tarafından aranmaya başlanmıştı.

Aradan geçen süre içinde, battaniyeye sarılı ve ağır işkence izleri taşıyan bir cesedin, bir otomobilin bagajında bulunarak morga kaldırılması, cesedin Ali İhsan Özgür'e ait olabileceği kuşkusunu yaratsa da; ceset teşhis edilememişti. Ali İhsan Özgür'ü her yerde arayan babası ve gazeteden arkadaşları cesedi ancak teşhis edebilmişti.

MUSTAFA HAYRULLAHOĞLU
(Deniz Yoldaş)
1948 - 1982
TKP MK Üyesi

Mustafa Asım Hayrullahoğlu, Diyarbakır'da 1948 yılında doğdu. Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yapan Hayrullahoğlu, 1960'lı yıllarda yükselen öğrenci mücadelelerine katıldı. Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda (DDKO) çalıştı. Yine bu yıllarda yükselen işçi hareketlerine katıldı. Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) üye oldu. 1969 Sungurlar işçi direnişi ve o yıllarda gelişen bir dizi işçi direnişlerinde yer aldı.

O yıllarda kurulmuş olan ve önemli bir muhalefet odağı haline gelen Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kapatılmaya çalışılınca işçi sınıfının bu girişime karşı yanıtı oldukça sert oldu. 15-16 Haziran 1970'te gerçekleştirilen ve genel direnişe dönen genel grevle DİSK'in kapatılması engellendi. Hayrullahoğlu, bu direnişin örgütlenmesinde önemli görevleri yerine getirdi. "Tekel Gerçek" ve "Derby Gerçek" isimli fabrika gazetelerinin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi; yayın ve dağıtımında çalıştı.

12 Mart muhtırası ve TİP'in kapatılmasından sonra, Partizan grubunun oluşturduğu "Sosyalist Mücadele Birliği" çevresinde yer alan Hayrullahoğlu, 12 Mart 1971 askeri darbesi döneminde, birçokları gibi, illegal çalışma hayatına geçti. 1975 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne (TKP) üye oldu ve değişik düzeylerde görev aldı. Özellikle İstanbul parti teşkilatlanmasında ve sendikal alanda çalışmalarda bulundu. TKP Merkez Komitesi üyesi ve İstanbul İl Komitesi Sekreteri olan Hayrullahoğlu (Deniz), 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra, 14 Kasım 1982'de polisler tarafından yakalandı.

Ağır işkencelere rağmen partisi hakkında polise bilgi vermedi. Deniz Gezmiş'ten esinlenerek aldığı parti adı Deniz'e yakışır bir şekilde davranan Hayrullahoğlu'nu 16 Kasım 1982 günü işkencede öldüren polisler, naaşı Kasımpaşa'daki Kulaksız Kimsesizler Mezarlığı'na gizlice gömdü. Aynı hücrede Dev-Sol davasından gözaltında bulunan Namık Kemal Cibaroğlu bu cinayeti dışarıdaki arkadaşlarına iletmeseydi ve mahkemede tanıklık yapmasaydı işkenceci polisler bir faili meçhul cinayetten daha yırtmış olacaklardı. Öldürüldüğünde 34 yaşında olan Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nun gömüldüğü yer, ailesi ve yoldaşları tarafından uzun uğraşlar sonunda bulundu.

Her Kasım'da Anacağız...

Yine bir Kasım ayı, yine yitirdiğimiz 5 yoldaşımızı anıyoruz özlemle... TKP Genel Sekreterleri Zeki Baştımar ve İsmail Bilen ülke dışında toprağa verildikleri için muhtemel onları o ülkelerde yaşamlarını sürdüren yoldaşları mezarları başında anacaklar.

İstanbul'da yaşayan bizler de her sene olduğu gibi önce Deniz'imizi Kulaksız'daki mezarı başında anacağız. Oradan Zeytinburnu Yeni Kozlu mezarlığına geçip öğretmen hareketimizin yiğit evladı Talip Öztürk'ü ve sonra aynı mezarlıktaki Ali İhsan Özgür'ü anıp dağılacağız. Bir sonraki Kasım'da buluşmak üzere...

Elbette Kasım ayında yitirdiğimiz başka yoldaşlarımız da var. Onları da unutmuyoruz. Ama Deniz, Talip ve Ali İhsan'ın her yıl mezarları başında anılmalarının özel bir anlamı da var. Talip Hoca 1979 yılında görev yaptığı okulun çıkışında hain bir pusuda faşist katiller tarafından alçakça katledildi. Ali İhsan aynı odaklar tarafından kaçırılarak işkence edilerek katledilip bir arabanın bagajına bırakıldı. Mustafa Hayrullahoğlu faşist generallerin siyasi polisi tarafından gözaltına alınıp iki gün içinde ağır işkencede katledilerek Kimsesizler Mezarlığına gizlice gömüldü. Tam da bu nedenle onları her Kasım ayında anmak komünistlerin boynunun borcudur. ■

Politika Yayın Kolektifi

Hayvanları Kurtarırken Ne Yaptık?

❑ İsmail DUYGULU

Hayvan hakları mücadelesine dışarıdan bakmıyorum. Konyaaltı Dostları Derneğinin kurucu yönetim kurulu üyelerindenim; bugün Antalya Dostları Derneği adıyla çalışmalarını sürdüren derneğimizin başkanlığını yapıyorum. HAYTAP Yönetim Kurulu Başkanı Avukat Ahmet Kemal Şenpolat'la da birlikte çalıştık. Ben de yıllarca hayvanların çalıştırılmasının sona ermesini savundum. Şimdi, o mücadelenin içinde edindiğim deneyimle bir soruyu yeniden soruyorum: Hayvanları çalıştırılmaktan kurtardığımızda yaşamlarını da koruyabiliyor muyuz?

New York'taki fayton tartışmasında da bu soruyu sorduğum için sömürüyü savunmakla suçlandım. Tartışmanın kaynağı, New York Belediye Meclisinin 22 Ekim 2026'da kabul ettiği ve Central Park'taki faytonculuğu aşamalı olarak sona erdirmeyi öngören Romanch's Law düzenlemesidir. Karar, hayvanların çalışma koşullarına ve kamu güvenliğine ilişkin itirazların yanında, Haziran 2026'da bir fayton kazasında 18 yaşındaki Romanch Mahajan'ın hayatını kaybetmesinin ardından alındı. Oysa söylenen sözün sahibini mahkûm etmek, sorduğu soruya cevap vermiyor. Bir yasağın gerekçesi haklı olabilir; uygulaması eksik, sonuçları ise beklenmedik olabilir. Bunları birlikte değerlendirmeden ilerleyemeyiz.

Bu soruları ilk kez sormuyorum. *"103 Çad'lı Çocuk ile Türkiye'nin Köpekleri"* başlıklı yazımda hayvanların yurt dışına sahiplendirilmesinin ticarete dönüşmesi tehlikesini, *"Hayvan Hakları İçin Politik Olmak"* yazımda ise öldürmeye karşı kamusal sorumluluğun gerekliliğini tartışmıştım.

Bugün Adalar ve Antalya'daki atların akıbetini sorgularken geçmişte savunduğum yaşam hakkı anlayışından uzaklaşmıyorum. Hayvanların sömürülmesine ve öldürülmesine karşı çıkarken, onları korumak amacıyla aldığımız kararların sonuçlarını da sorguluyorum. Çünkü bir uygulamayı kaldırmakla o uygulamadan etkilenen canlıların geleceğini güvenceye almak aynı şey değildir.

Adalar ve Antalya: Kararın ardından

İstanbul Adalar'da atların kötü koşullarda çalıştırılması, hastalık ve ölümler haklı bir tepki yaratmıştı. Faytonculuk sona erdirildi. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 3 Mayıs 2021 açıklamasına göre satın alınan 1.179 at ile doğan 20 taydan oluşan 1.199 hayvanın 860'ı sahiplendirildi; 224'ü öldü, 115'i belediyenin bakımında kaldı. Sahiplendirme taahhüdünün en az bir yıllık olması da ayrıca düşündürücüydü.

Antalya'da 2019'da faytonculuk kaldırıldıktan sonra koruma altına alınan 40 at sahiplendirildi. Haziran 2021'de yayımlanan haber, ikisinin öldüğünü, ikisinin çalındığını, üçünün kaybolduğunu bildirdi. Bunlar ciddi olaylar. Ama dürüst davranalım: Bütün ölümlere yasakların yol açtığı kanıtlanmış değil; faytonculuk devam ederken de atlar ölüyordu. Ayrıca kalan hayvanların tamamının kesildiği veya "sucuk olduğu" iddiası eldeki kayıtlarla doğrulanmıyor. Yanlış bir genelleme yapmak yerine her atın kayıtlarını, ölüm nedenini ve bugünkü durumunu soralım. Bir koruma kararının başarısı, yalnızca kaç hayvanın çalıştırılmaktan kurtarıldığıyla değil, sonrasında kaçının hayatta kaldığı, hangi koşullarda yaşadığı ve bakımının ne ölçüde güvenceye alındığıyla değerlendirilmelidir. Bu bilgilerin düzenli olarak açıklanması, hayvanları koruma sorumluluğunun kamusal denetimini mümkün kılar.

Sokak köpeklerinde de benzer bir sorumlulukla karşı karşıyayız. Yıllar önce yurt dışına sahiplendirmeleri araştırırken, hayvanı bir başkasına teslim etmenin onu korumak anlamına gelmediğini görmüştük. Belediyelerin topladığı köpekleri kırsala veya ormana bırakması, bakım yükümlülüğünden kurtulmanın kabul edilebilir bir yolu değildir. Böyle bir uygulama hayvanları açlık, hastalık ve öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya bırakabilir. Üstelik 2024 tarihli 7527 sayılı Kanun, belediyeler adına toplanan hayvanların bakımevi dışına terk edilmesini yasaklarken belirli koşullarda köpeklerin öldürülmesine de olanak tanıdı (7527 sayılı Kanun, RG: 02.08.2024, Sayı: 32620). İnsanların güvenliği ile hayvanların korunması birbirinin karşıtı değildir. Ancak toplumsal sorunların çözümünü hayvanların yaşamına son vermekte arayan bir düzenlemeyi yeterli bulamayız. Kamu yönetiminin görevi, hayvanları sokaktan uzaklaştırmak veya öldürmekle sınırlanamaz; kısırlaştırma, sağlıklı barınma, bakım, sahiplendirme, denetim ve insanların güvenliğini birlikte sağlayan kalıcı çözümler üretmektir.

Bir canlı ne zaman *"yük"* sayılıyor?

Yakın geçmişte at arabalarıyla yük taşınır, eşek ve katırlar çalışır, öküzler tarla sürerdi. Motorlu araçlar ve makineler bu işlerin çoğunu devraldı. Çalışma yükünün azalması hayvanlar için iyi olabilir; fakat onları besleyen ekonomik ilişkinin sona ermesi, yerine bir bakım düzeni kurulmadığında yeni riskler yaratabilir. Bir at artık yük çekmiyor diye ot, su, hareket ve veteriner ihtiyacını yitirmiyor. Schopenhauer, hayvanların acısını ahlaki sorumluluğumuzun dışında bırakmaz. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanında dövülerek öldürülen at, sahibinin mülk üzerindeki yetkisinin nasıl şiddete dönüşebildiğini gösterir. Nietzsche'nin Torino'da dövülen bir ata sarıldığı anlatısı ise tarihsel kesinliği tartışmalı olsa da insanın hayvanın acısı karşısındaki tutumunu düşündürür. Ancak merhamet etmekle yaşamı güvenceye almak aynı şey değildir. Atı kamçıdan kurtardıktan sonra ne yapacağımızı da bilmeliyiz.

Horace McCoy'un 1935'te yayımlanan, Sydney Pollack'ın 1969'da sinemaya uyarladığı *Atları da Vururlar* eserinde, yoksul insanların çaresizliği bir dans yarışmasında kazanç ve eğlence konusu yapılır. Romanın sonunda Gloria'nın isteği üzerine onu öldüren Robert, davranışını acı çeken atların vurulmasına benzetir. Bu trajik son, bizi yalnızca öldürme kararının haklılığıyla değil, bir insanı böyle bir çıkmaza sürükleyen toplumsal koşullarla da yüzleştirir. Hayvanlar bakımından da benzer bir sorumluluğumuz var: Çalıştırılmaları, terk edilmeleri veya öldürülmeleri üzerine karar verirken, içinde yaşadıkları koşulları kimin oluşturduğunu ve başka hangi yaşam olanaklarının sağlanabileceğini sorgulamalıyız.

İnsanın genel davranışına da bakalım: Herkes hayvanları aynı duyarlılıkla görmüyor. Köpeğini çok seven kişi ona tavuk veya başka bir hayvanın etini yedirebiliyor; bir canlıya yakınlık duyarken ötekinin yaşamını göz ardı edebiliyor. Bu örnek tek başına kişiyi ikiyüzlü ilan etmez; beslenme alışkanlıklarının, evcil hayvanların ihtiyaçlarının ve türler arasındaki ahlaki ayrımların ne kadar karmaşık olduğunu gösterir. Veganların burada yönelttiği itirazı ciddiye almalıyız: Bir hayvanı sevip diğerini yalnızca tüketilecek bir ürün olarak görmek hangi gerekçeyle savunulabilir? Tom Regan ve Gary Francione'nin hayvanların ahlaki statüsüne ilişkin eserleri bu soruyu köklü biçimde tartışır.

Ekonomik yarar sağlamayan canlının gereksiz görülmesi, insanlarla hayvanların ortaklaşa karşılaştığı bir tehlikedir. Geniş aileden çekirdek aileye geçiş, yaşlı anne babaların ayrı yaşamasını yaygınlaştırmıştır; ancak ayrı yaşamak her zaman dışlanmak değildir. Sorun, yaşlandığı veya çalışamadığı için insanın bakımının maliyet hesabına indirgenmesidir. Kapitalist toplumda üretimden çekilen insanın da yük çekemeyen atın da ekonomik işlevi öne çıkarılabilir. Oysa bir insanın ya da hayvanın yaşama değeri, sağladığı kazançla ölçülemez. İnsan emeğinin sömürülmesiyle hayvanların çalıştırılması

aynı toplumsal ilişki değildir; fakat her ikisinde de ekonomik yararın yaşam üzerinde belirleyici hâle gelmesini sorgulayabiliriz. Komünist düşüncenin ihtiyaçlara ve ortaklaşa sorumluluğa dayanan yaklaşımını diğer canlılarla ilişkilerimize de taşıyabilir miyiz? Bu soru, hayvanların yaşamının sahiplerine kazanç sağlamaktan bağımsız olarak nasıl güvenceye alınacağını araştırmamızı gerektiriyor.

Burada birbirinden ayrı düşünemeyeceğimiz üç ilişki var: Hayvanın insanın ekonomik amaçları için çalıştırılması, alınıp satılabilen bir mülk olarak görülmesi ve artık çalışamadığında bakımının kimin sorumluluğunda olacağı. Sömürüye son vermek, her türlü insan-hayvan ilişkisini ortadan kaldırmayı gerektirmez. Ancak bir ilişkinin karşılıklı yarar sağladığını söylemek de hayvanın çalıştırılmasını kendiliğinden haklı kılmaz. Önce bu ilişkinin hayvana ne yaptığını, hangi ihtiyaçlarını karşıladığını, hangi davranışlarını engellediğini ve insana sağladığı yararın onun yaşamını ne ölçüde etkilediğini araştırmalıyız. Hayvanın bakımını da sahibine sağladığı ekonomik yarara bağımlı olmaktan çıkarmalıyız.

Bunun için kamusal kaynak ayrılması, bakım koşullarının denetlenmesi ve sorumluluğun yaşam boyunca sürdürülmesi gerekir. Böylece özgürlük talebi, yalnızca bir yasağın değil, yaşamı koruyan yeni ilişkilerin konusu haline gelir.

Yararlanmak mı, sömürmek mi?

İnsan, doğanın dışında değil, onun içinde yaşayan bir varlıktır. Diğer insanlarla ve canlılarla ilişki kurmadan yaşamını sürdüremez. Bir kadınla erkeğin birlikteliğini yalnızca cinselliğe veya birbirlerinden yararlanmalarına indirgeyemeyiz; bu ilişkiden ortak yaşam, aile, çocukların yetiştirilmesi ve yeni toplumsal sorumluluklar doğabilir. Birlikteliğin oluşturduğu bütün, tarafların ayrı ayrı özelliklerinden daha fazlasını içerir. Farklı özelliklerdeki sodyum ve klorun birleşerek yeni özelliklere sahip sofra tuzunu oluşturması da bir ilişkinin sonucunda ortaya çıkabilecek niteliksel değişimi düşünmemizi sağlar. Elbette toplumsal ilişkiler kimyasal tepkimeler değildir. Hayvanların evcilleştirilmesi de insanların ve hayvanların yaşamını değiştirmiş; beslenme, korunma, çalışma ve birlikte yaşama gibi karşılıklı yararlar kadar bağımlılık, mülkiyet ve sömürü biçimleri de üretmiştir. Bugün kedi ve köpeklerle kurulan bağın önemli bir bölümü ekonomik değil, duygusal ve toplumsaldır. Dolayısıyla bir ilişkinin niteliğini yalnızca taraflardan birinin sağladığı yararla değil, ortaya çıkardığı yaşam biçimi, karşılıklı ihtiyaçlar, güç ilişkileri ve sonuçlarıyla değerlendirmeliyiz.

İnsan, hayvan, bitki, toprak ve su aynı özelliklere sahip değildir; ihtiyaçları ve korunma biçimleri de farklıdır. Bitkilerin çevresel uyarılara tepki vermesi, hayvanlar gibi bilinçli acı deneyimlediklerinin kanıtı değildir. Bu nedenle bütün varlıklara aynı kuralları uygulayamayız. Hayvanların acısını, korkusunu ve yaşamını; ormanların, akarsuların ve toprağın ise ekolojik bütünlüğünü ve kendini yenileme gücünü gözetmeliyiz. İnsan ihtiyaçlarını da dışlamadan, doğayla kurduğumuz ilişkilerin ekolojik sınırlarını belirlemeliyiz.

İnsan emeğinin sömürülmesine karşı çıkarken çalışmanın kendisine karşı çıkmıyoruz. Çalışanın emeğinin karşılığını almasını, sosyal güvenliğe kavuşmasını, üretim araçları ve toplumsal zenginlik üzerindeki eşitsiz ilişkilerin değişmesini istiyoruz. Daha ileri bir toplumsal düzende üretimin kazanç için değil, insanların ihtiyaçlarının karşılanması için düzenlenmesini savunuyoruz. İnsanın insanı sömürmesiyle hayvanlardan yararlanılması aynı ilişki değildir. Ancak bu farklılık, hayvanlarla kurduğumuz ilişkilerin hangi koşullarda sömürüye dönüştüğünü ve bu ilişkileri nasıl değiştirebileceğimizi sorgulamamıza engel değildir.

Hayvanların mülk olarak görülmesine son verilmesini savunanlar, iyi bakım ve çalışma koşullarının sömürüyü ortadan kaldırmayacağını ileri sürüyor. Bu itiraz önemlidir; çünkü hayvanın iyi beslenmesi, alınıp satılmasını veya yaşamının başkasının kararlarına bırakılmasını haklı kılmaz. Karşılıklı yarar sağlayan ilişkilerin kurulabileceğini savunanlar ise hayvanın ihtiyaçlarının, davranışlarının ve karşı koymasının nasıl gözetileceğini açıklamak zorundadır. Mülkiyetin kaldırılması ile bugün yaşayan hayvanların bakımının güvenceye alınması birbirinin alternatifi değildir.

Bir ilişkinin sona erdirilmesini savunmakla, o ilişkinin nasıl sona erdirileceğini belirlemek ayrı sorumluluklardır. Hayvanlardan yararlanmanın hiçbir koşulda meşru olmadığını düşünenler de belirli koşullarda karşılıklı yararın mümkün olduğunu savunanlar da bugün yaşayan hayvanların bakımının, beslenmesinin ve geleceğinin nasıl güvenceye alınacağını açıklamalıdır. Görüş ayrılıklarımızı gidermesek bile yaşamın korunması için ortak çözümler geliştirebiliriz.

Hayvanların etinden, sütünden, yumurtasından, balından, yününden ve derisinden yararlanmayı aynı biçimde değerlendiremeyiz. Ürün elde etmekle bir hayvanı öldürmek farklı müdahalelerdir; ancak öldürülmeden yapılan üretim de hayvana zarar verebilir. Tedaviyle giderilemeyen ağır acılar karşısında veteriner hekimce değerlendirilen ötanazi, hayatta kalma zorunluluğuyla öldürme ve ticari kesim aynı gerekçelere dayanmaz. Doğada etçil hayvanların avlanması da insanların hayvanları sınırsızca öldürmesini haklı kılmaz. Sığır, koyun, keçi, domuz ve tavukların yalnızca etleri için yetiştirilip öldürülmesini değişmez bir beslenme zorunluluğu sayamayız. Ancak insanların yaşadıkları coğrafya ve beslenme olanakları da aynı değildir. Bu nedenle her durumda gerçek ihtiyaç, erişilebilir alternatifler, hayvana verilen zarar ve toplumsal sonuçlar birlikte araştırılmalıdır. Daha az acı vererek öldürmek, öldürmenin gerekli olduğunu kanıtlamaz. Soframızdaki eti çoğu zaman bir gıda ürünü olarak görüyoruz; oysa bu et, yaşamış bir hayvanın bedeninden geliyor. Kesilip parçalanması, paketlenmesi ve satılması, hayvanın yetiştirilmesiyle öldürülmesi arasındaki ilişkiyi tüketicinin gözünden uzaklaştırıyor. Bu nedenle et tüketimini yalnızca damak tadı veya bireysel tercih olarak değil, canlı hayvanların yetiştirildiği, emek harcandığı ve öldürme kararlarının alındığı bir üretim ilişkisi olarak da değerlendirmeliyiz.

Bir canlının başka bir canlıyla beslenmesi doğanın maddi gerçekliğidir. Ancak aslanın, kurdun veya başka bir yırtıcının avlanmasıyla insanın hayvanları kesim amacıyla yetiştirmesi aynı ilişki değildir. Yırtıcı hayvanların beslenme ihtiyaçlarını ortadan kaldıramayız; onları doğalarına aykırı biçimde yaşamaya zorlamak da hayvanları korumak değildir. Doğadaki avcı-av ilişkilerine, bütün hayvanları ölümden kurtarma iddiasıyla müdahale etmeyi değil, ekolojik ilişkileri ve yaşam alanlarını korumayı esas almalıyız. İnsan bakımındaki etçil hayvanların beslenmesinde ise türün sağlık ihtiyaçları belirleyici olmalı; başka hayvanların öldürülmesini azaltabilecek güvenli seçenekler bilimsel olarak değerlendirilmelidir.

İnsanın başka canlılardan yararlanması, yaşamın maddi gerçeklerinden biridir; ancak bu gerçek, her yararlanma biçiminin zorunlu veya haklı olduğu anlamına gelmez. İnsanlar arasındaki çalışma ilişkilerinde sömürüye karşı çıkarken çalışmayı ortadan kaldırmayı değil, ilişkinin koşullarını ve üretim düzenini değiştirmeyi amaçlıyoruz. Hayvanlarla ilişkilerimizde de aynı sorgulamayı, türlerin farklı özelliklerini gözeterek yapmalıyız. İnsanın beslenmesiyle aslanın veya kurdun avlanması aynı koşullara dayanmaz. İnsan, bilgi ve üretim araçları sayesinde beslenme biçimlerini değiştirebilir; ancak herkesin aynı olanaklara sahip olduğunu

☛

varsayamayız. Bu nedenle hayvanların etleri için öldürülmesini değerlendirirken gerçek ihtiyaçları, mevcut seçenekleri, üretim ilişkilerini, verilen zararları ve dönüşümün sonuçlarını birlikte ele almalıyız. Hedefimiz, yaşamı koruyan olanakları genişletmek, önlenebilir sömürü ve öldürmeyi azaltmak, mümkün olan alanlarda sona erdirmek ve bugün yaşayan hayvanların geleceğini güvenceye almaktır.

Atların, eşeklerin ve develerin çalıştırılmalarına son verilmesi, kesime gönderilmelerini haklılaştırmaz. Üretimden çıkarılan diğer hayvanların da yaşamları güvenceye alınmalıdır. Beslenme, sağlık, barınma, hareket ve sosyal ilişki ihtiyaçları türlerine, yaşlarına ve sağlık durumlarına göre bilimsel olarak belirlenmelidir. Yabani hayvanlarda türlerin devamlılığı, yaşam alanları ve ekolojik ilişkiler de gözetilmelidir. Dünya Hayvan Sağlığı Örgütünün çalışan hayvanların refahına, Uluslararası Doğa Koruma Birliğinin yabani türlerin sürdürülebilir kullanımına ilişkin ölçütleri bu değerlendirmelerde yararlanabileceğimiz kaynaklardır. Ancak bu kuruluşların belirlediği standartlar, hayvanların hangi koşullarda çalıştırılabileceği veya öldürülebileceği konusunda ulaşabileceğimiz son düşünsel aşama değildir.

Daha ileri bir toplum anlayışında hayvanların yaşamı üzerindeki tasarruf yetkisini mülkiyetin doğal sonucu olarak kabul etmek zorunda değiliz. Ekonomik kazancı, alışkanlığı veya eğlenceyi bir canlının öldürülmesi için yeterli gerekçe saymamalıyız. Hayvanların yalnızca kesilmek veya ekonomik ürün sağlamak amacıyla yetiştirilmesine dayanan üretim ilişkilerini dönüştürmeyi hedeflemeli; bu süreçte başka beslenme ve üretim olanaklarını geliştirirken bugün yaşayan hayvanların bakımını da güvenceye almalıyız. Bununla birlikte gerçek beslenme ve yaşamsal güvenlik zorunluluklarını, insanların yaşadığı maddi koşulları göz ardı etmeden ayrıca değerlendirmeliyiz. Bu kararlar yalnızca hayvan sahibine, işletmeciye veya devlet görevlisine bırakılamaz. Bilimsel değerlendirme bağımsız uzmanlarca yapılmalı; hakları belirleyen kurallar demokratik süreçlerle oluşturulmalı, hayvanların çıkarlarını savunacak temsilcilere etkili itiraz ve başvuru yolları tanınmalıdır. Hiçbir canlının yaşama olanağı, insana kazandırdığı paraya veya üretim gücüne bağlı olmamalıdır.

Bir hayvanın etinden, derisinden veya organlarından yararlanılması da tek bir hükümle açıklanamaz. Yalnızca derisini elde etmek için öldürülen hayvanla doğal nedenlerle ölmüş bir hayvanın kalıntılarından yararlanılması aynı değildir. Ancak hayvanın başka bir amaçla öldürülmüş olması da derisinin kullanılmasını kendiliğinden haklı kılmaz; bu kullanımın öldürmeyi ekonomik bakımdan teşvik edip etmediği araştırılmalıdır. Süt, yumurta, yün ve bal üretiminde ise hayvanın öldürülmemesi tek başına yeterli ölçü değildir. Üretimin hayvanın bedeni, sağlığı, üremesi ve yaşam koşulları üzerindeki etkileri belirleyicidir.

Bilimsel araştırmalarda da benzer bir sorumlulukla karşı karşıyayız. İnsan sağlığını korumak veya hastalıkları tedavi etmek amacıyla yapılan çalışmalar önemlidir; fakat bilimsel yarar iddiası, insanlar ya da hayvanlar üzerinde sınırsız deney yapılmasını haklı kılamaz. İnsanların katıldığı araştırmalarda özgür ve bilgilendirilmiş rıza, hakların korunması ve bağımsız etik denetim vazgeçilmezdir. Hayvan deneylerinde ise önce hayvan kullanılmayan yöntemler araştırılmalı; zorunlu olduğu ileri sürülen çalışmaların bilimsel değeri, beklenen yararı ve hayvanlara vereceği zarar bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Kullanılan hayvan sayısının azaltılması ve acının mümkün olduğunca önlenmesi de bu sorumluluğun parçasıdır. Üstelik bir deneyin bilimsel bakımdan gerekli görülmesi, ona yönelik ahlaki itirazları bütünüyle ortadan kaldırmaz.

Bütün bu sorunları tek bir yasakla veya sınırsız yararlanma anlayışıyla çözemeyiz. Yaşamı korumak, doğadan hiç yararlanmamak değildir; başka bir canlının yaşamı üzerinde tasarrufta bulunmayı da sıradan bir ekonomik hak olarak görmemektir.

Ben komünist değerlerle düşünen bir insanım. Özgürlüğü gelecekteki bir toplumun vaadine bırakmıyorum. Hayvan hakları mücadelesini de bu nedenle sorguluyorum: Adalar'da ve Antalya'da faytonlar kaldırıldı; peki, atlar şimdi nerede, hangi koşullarda yaşıyor? Bu soruyu sormak faytonculuğu savunmak değildir. Hayvanların yeniden nasıl çalıştırılacağını değil, çalışmadıklarında da nasıl yaşayabileceklerini düşünmeliyiz.

Sömürüden çıkışın yolu ne olabilir?

Atlardan hareketle tartıştığımız sorun, diğer hayvanlarla kurduğumuz üretim ilişkilerinde de karşımıza çıkıyor. Değiştirmemiz veya sona erdirmemiz gereken ilişkileri belirlediğimizde bugün yaşayan hayvanların geleceğini nasıl güvenceye alacağız? Üretimden çekilenler nerede yaşayacak, bakımlarını kim üstlenecek?

Üretim biçimini değiştirmek, bugün yaşayan hayvanları ölüme terk etmek anlamına gelemez. Yeni hayvanların yalnızca üretim amacıyla yetiştirilmesinin azaltılması, mevcut hayvanların yaşam boyu bakımının sağlanmasıyla birlikte planlanmalıdır. İnsan bakımına bağımlı hayvanların doğaya bırakılması her zaman çözüm değildir. Her türün beslenme, sağlık, barınma ve hareket ihtiyaçları gözetilmeli; yalnızca hayatta kalmaları değil, kendilerine uygun koşullarda yaşamaları güvence altına alınmalıdır.

Et üretiminde bitkisel protein kaynakları, süt ve yumurta tüketiminde beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek hayvansal olmayan seçenekler, deri ve yün yerine dayanıklı ve ekolojik etkileri gözetilmiş malzemeler geliştirilebilir. Bal tüketiminde de alternatifler bulunabilir; arıların doğadaki yaşamsal görevleri ise yalnızca bal üretimi üzerinden değerlendirilemez.

Üstelik bu dönüşüm yalnızca hayvanları değil, geçimini hayvancılıktan sağlayan insanları da ilgilendiriyor. Küçük üreticinin, tarım işçisinin, çobanın ve ailesinin geçim olanaklarını görmezden gelen bir yasak, ekonomik yükü yine emekçilere bırakabilir. Bu nedenle kamusal destek, üreticilerin başka geçim alanlarına geçebilmesi, sağlıklı ve erişilebilir beslenme, bilimsel araştırma ve hayvanların yaşam boyu bakımının finansmanı birlikte planlanmalıdır.

Böyle bir dönüşüm yalnızca yasaklarla gerçekleştirilemez. Üreticiler, emekçiler, veteriner hekimler, bilim insanları, yerel yönetimler ve hayvan hakları örgütleri karar ve denetim süreçlerine katılmalıdır. Hayvanların çıkarlarını savunacak bağımsız temsilciler bulunmalı; bu temsilcilerin gerekçeli kararlara itiraz ve başvuru olanakları olmalıdır. Hayvanların kayıtları, bakım koşulları ve ayrılan kamusal kaynaklar denetlenmeli; ihmaller karşısında sorumlular hesap vermelidir. Böylece üretim ilişkilerinin değiştirilmesi, mevcut hayvanların korunması ve insanların geçim güvencesi birlikte ele alınabilir.

Ekolojik, demokratik ve komünist bir toplum, yalnızca üretim araçlarının mülkiyetini değil, üretimin amacını ve yöntemlerini de değiştirmelidir. Üretim sermayenin kazancına değil, toplumsal ihtiyaçlara yönelmeli; doğanın kendini yenileme gücü, diğer canlıların yaşam koşulları ve insanların geçimi birlikte gözetilmelidir. Ortaklaşmacılık, zenginlik kadar kararların ve sorumlulukların da paylaşılmasıdır. Bir toplumun özgürlük anlayışını yalnızca insanlara tanıdığı haklarla değil, kendisini savunamayan canlılar üzerindeki gücünü nasıl sınırlandırdığıyla da değerlendirmeliyiz. Üretimin ortaklaşa örgütlenmesi, diğer canlıları toplumun sınırsız tasarrufuna bırakmak değil, onların yaşamını da güvenceye alan sorumluluklar oluşturmak anlamına gelmelidir. Ekolojik sınırları hiçe sayan bir üretim komünist olduğu iddiasıyla, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamayan bir ekoloji politikası da adalet adına savunulamaz. Demokratik katılım, toplumsal eşitlik ve yaşamın korunması birbirinden ayrı hedefler olmamalıdır.

Sömürüyü bitirmek, yaşamı güvenceye almak

Bu toplum anlayışının ne anlama geldiğini, tartışmaya başladığımız atların çalışma koşulları üzerinden yeniden değerlendirebiliriz. *"İşçiler de sömürülüyor; öyleyse çalışmasınlar mı?"* diye sorduğumda, *"Atlar grev yapmıyor"* karşılığını aldım. Doğru: İnsanlar örgütlenebilir, çalışma koşullarına itiraz edebilir, hak talebinde bulunabilir. Hayvanların böyle bir imkânı bulunmadığı için onlarla kurduğumuz ilişkilerde insanın sorumluluğu daha da artar. Yine de çalışma ile sömürünün ne demek olduğunu ve sömürü ilişkisi değiştiğinde insanların ya da hayvanların yaşamlarının nasıl korunacağını tartışabiliriz. Kendra Coulter ile Blattner, Coulter ve Kymlicka'nın yayımladığı çalışmalar, hayvan emeğine ilişkin görüş ayrılıklarını gösteriyor.

Buradan atların yeniden faytonlara koşulması gerektiği sonucunu çıkarmıyorum. Acı veren çalışmaya son verilirken hayvanların sonraki yaşamı da güvenceye alınmalıdır. Dünya Hayvan Sağlığı Örgütünün standartları, çalışan at, eşek ve katırların çalışma hayatının sona ermesinde terk edilmelerine karşı önlemleri de kapsıyor. New York Belediye Mec-

Toplumsal mücadelede de amaç, yöntem ve sonuç bir arada düşünülmeli. Ne her uzlaşma teslimiyettir ne de her keskin söz devrimcilik. Eleştiriyi hakaretle karıştırdığımızda arkadaşlarımızı da kaybediyoruz; kendi çevremize konuşup haklı olduğumuzu ilan etmekle yetiniyoruz. Oysa yoldaşlık, birbirimizin yanılabileceğini kabul ederken birbirimize karşı sorumluluk da taşımaktır. Duygu gereklidir, fakat düşüncenin yerini almamalıdır.

lisinin 22 Ekim 2026'da kabul ettiği Romanch's Law düzenlemesi, mevcut fayton ruhsatlarının 31 Mayıs 2028'de sona ermesini, atların kesim amacıyla veya başka fayton işletmelerine devrinin yasaklanmasını öngörüyor. At sahipleri hayvanlarını kendilerinde tutabilecek; çalışanlar için 1 Nisan 2027'ye kadar geçiş planı hazırlanacak. Ancak atların yaşam boyu bakımının nasıl finanse edileceği ve denetleneceği, geçiş planıyla somutlaşması gereken konular arasında. Düzenlemenin uygulamadaki sonuçlarını henüz bilmiyoruz. Belediye Meclisince kabul edilen metin, belirli geçici etkinlikler için özel izin istisnası da içeriyor; bu nedenle düzenleme, atların her türlü kullanımını sona erdiren genel bir yasak niteliğinde değildir. Bu nedenle atların nereye yerleştirileceğini, bakım sorumluluğunu kimin üstleneceğini ve çalışanların geçiminin nasıl korunacağını izlemeliyiz.

Hayvanların korunmasında olduğu gibi doğanın korunmasında da kararların yalnızca amacına değil, uygulanışına ve sonuçlarına bakmalıyız. Ekokırımın suç sayılması tartışılırken de doğaya verilen zararın kimlerin kararlarıyla ortaya çıktığı araştırılmalıdır. Bir maden işletmesinde zararlı faaliyete kim karar verdi, kim uyguladı, kimin bunu önleme yetkisi vardı? İşletme sahibinin, yöneticilerin ve sahada çalışan mühendisin yetkileri, fiilleri ve kusurları ayrı ayrı belirlenmelidir. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi bunu gerektirir. Doğayı korumak amacıyla getirilen bir ceza hükmü, gerçek karar vericilerin sorumluluğunu gizlerken bütün yükü alt kademedeki çalışanlara bırakamaz.

Hedef ile yol birbirinden koparsa

Özgürlüğü savunmak, bugünkü yaşamı görmezden gelmek değildir. İdam cezasına karşı çıkmamız, hapishanelerdeki koşulları doğru bulduğumuz anlamına gelmez. Tarihte insanların öldürülmek yerine köleleştirilmiş olması da köleliği haklı kılmaz. Her iki örnek, bugünkü tehlikeler karşısında alınan önlemlerle ulaşmak istediğimiz özgür yaşam arasındaki farkı hatırlatır. Kadınların özgürlüğünü gelecekteki bir devrime ertelemek nasıl yanlışsa, hayvanların yaşamını güvenceye almayı da geleceğe bırakamayız. Özgürleşmenin yolu, bugünkü canlıların yaşamını tehlikeye atan bir uygulamaya dönüşmemelidir.

Eleştirmek, birbirimizi susturmak değildir

Toplumsal mücadelede de amaç, yöntem ve sonuç bir arada düşünülmeli. Ne her uzlaşma teslimiyettir ne de her keskin söz devrimcilik. Eleştiriyi hakaretle karıştırdığımızda arkadaşlarımızı da kaybediyoruz; kendi çevremize konuşup haklı olduğumuzu ilan etmekle yetiniyoruz. Oysa yoldaşlık, birbirimizin yanılabileceğini kabul ederken birbirimize karşı sorumluluk da taşımaktır. Duygu gereklidir, fakat düşüncenin yerini almamalıdır.

Ferruh Tunç'la yaptığımız *"Konuşmanın Üç Hâli"* söyleşisinde Schopenhauer'ın tartışmayı kazanma çabasını, Rancière'in söz hakkı sorununu ve Sennett'in birlikte düşünme anlayışını konuşmuştuk. Bana göre bir tartışmanın değeri, karşı tarafı susturmasında değil, başlangıçta göremediğimiz bir şeyi göstermesindedir. Kendimizi yanlışlayabilecek olgulara da kulak vermeliyiz.

Ben komünist değerlerle düşünen bir insanım. Özgürlüğü gelecekteki bir toplumun vaadine bırakmıyorum. Hayvan hakları mücadelesini de bu nedenle sorguluyorum: Adalar'da ve Antalya'da faytonlar kaldırıldı; peki, atlar şimdi nerede, hangi koşullarda yaşıyor? Bu soruyu sormak faytonculuğu savunmak değildir. Hayvanların yeniden nasıl çalıştırılacağını değil, çalışmadıklarında da nasıl yaşayabileceklerini düşünmeliyiz. Ekolojik, demokratik ve komünist bir toplum, insanların özgürlüğünü, diğer canlıların yaşamını ve doğanın korunmasını birlikte ele almalıdır. Hayvanları kurtardığımızı söylüyorsak önce onların hayatta kalıp kalmadığına bakmalıyız. Çünkü korunması gereken, yalnızca onların özgürlüğü değil, o özgürlüğü yaşayabilecekleri hayatın kendisidir.■

Menemen'de HABAŞ Protestosu: "Kaza ya da Kader Değil, Cinayet!"

İzmir'in Aliağa ilçesindeki HABAŞ Demir Çelik Fabrikası'nda 9 Kasım 2026 tarihinde meydana gelen ve 19 işçinin yaşamını yitirdiği patlamanın ardından tepkiler büyüyor. Menemen Emek ve Demokrasi Platformu'nun çağrısıyla 15 Kasım 2026 Pazar günü saat 15.00'te Uğur Mumcu - İsmet İnönü Pazar Yeri'nde basın açıklaması düzenlendi. Eyleme TKPlatform üyeleri de katılarak pankart ve dövizleriyle yaşamını yitiren işçilerin ailelerine ve HABAŞ emekçilerine destek verdi.

TKPlatform üyelerinin de destek verdiği eylemde okunan ortak açıklamada, 9 Kasım günü fabrikanın çelikhane bölümünde kazan değişimi sırasında tavan vincinin ark ocağına düşmesi ve doğalgaz borusunun patlamasıyla yaşanan facianın "kaza" değil, göz göre göre gelen bir "iş cinayeti" olduğu vurgulandı. TMMOB öncülüğünde bağımsız bir denetim yapılmasına izin verilmediğine ve olayın hemen ardından yayın yasağı getirildiğine dikkat çekilen metinde, patlamadan önceki haftalarda fabrikada yaşamını yitiren Hakan Doğan ve Eyüp Eğin isimli işçiler ile patlamada hayatını kaybeden genç mühendis Kadir Kaan Özçelik'in ailesinin aktardığı iş güvenliği ihlalleri hatırlatıldı.

Açıklamada, HABAŞ Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Rüştü Başaran hakkında ev hapsi kararı verilmesi eleştirilirken, 13 Kasım Cuma günü fabrikada başlatılan cep telefonu yasağına da değinildi. Telefonlarını teslim etmeyerek iş bırakan ve fabrika önünde direnişe geçen işçilerin jandarma ve polis müdahalesiyle gözaltına alınması protesto edildi. Ayrıca fabrikada örgütlü bulunan Türk Metal Sendikası'nın üretime ara verilmesi yönünde adım atmayarak işçilerin değil işverenin yanında saf tuttuğu ifade edildi.

Platformun Üç Temel Talebi

Yeni iş cinayetlerinin yaşanmaması için işçilerin yan yana gelmesi ve dayanışmayı büyütmesi gerektiği belirtilen eylemde, şu talepler kamuoyuyla paylaşıldı:

Üretimin Durdurulması: Katliam tüm yönleriyle açıklığa kavuşana kadar fabrikada üretim derhal durdurulmalıdır.

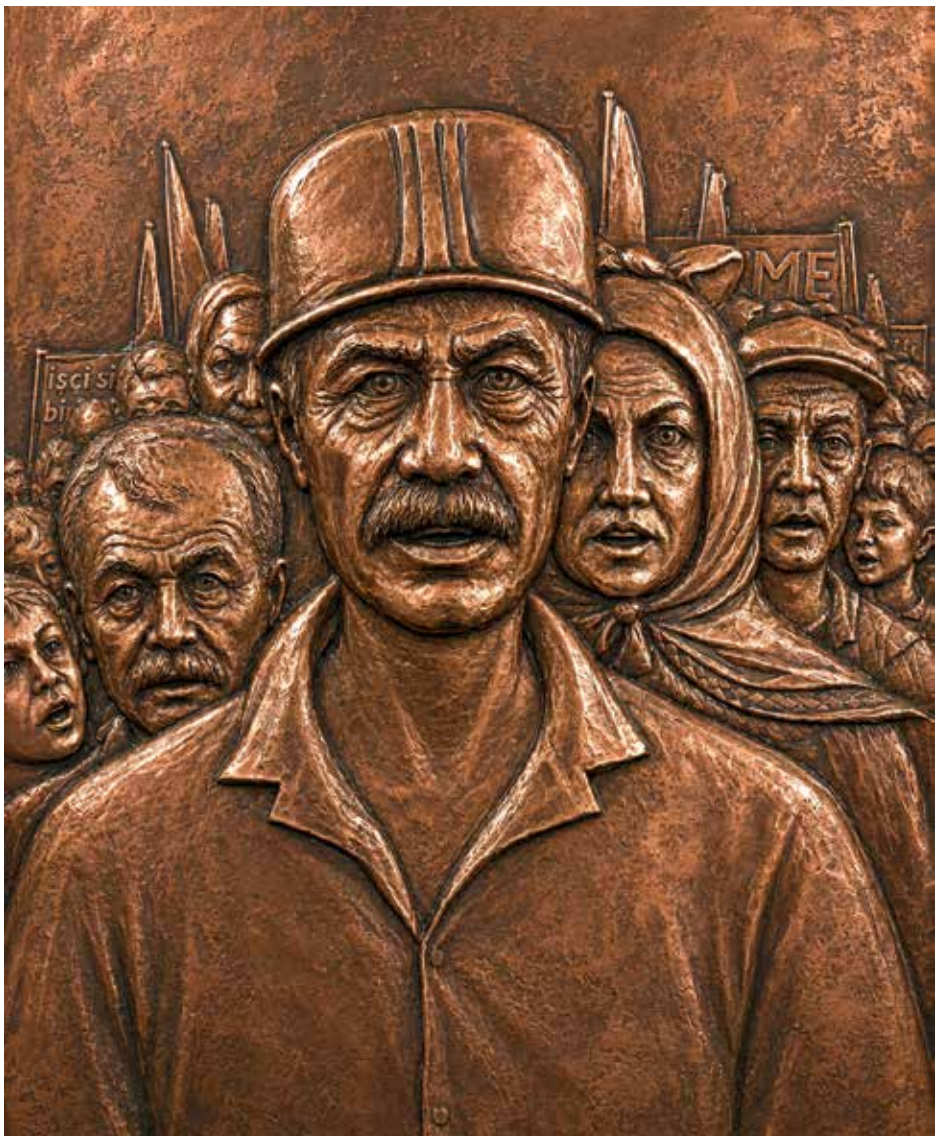
Bağımsız Denetim: Fabrikada tüm iş sağlığı ve güvenliği önlemleri eksiksiz alınana ve bu süreç TMMOB ile TTB'nin de dahil olduğu tarafsız bir kurul tarafından denetlenene kadar üretime geçilmemelidir.

Ücretli İzin: Tüm güvenlik koşulları eksiksiz sağlanana kadar işçilere ücretli izin verilmelidir.

Basın açıklaması, TKPlatform üyeleri ve katılımcıların ***"Habaş işçisinin üretimi durduracak gücü vardır. Emekçilerin yaşam hakkı için mücadelemizi sürdürecek, sorumlular hesap verene kadar susmayacağız"*** mesajı ve attığı sloganlarla sona erdi.■

Neden ve Niçin Yazdım?

❑ **Ali Özenç ÇAĞLAR**

Çoğu kez söylediğim gibi yazmak için ele aldığım konular her zaman insan odaklıdır ve toplumun sancılı yanlarını su yüzüne çıkarmak bir ölçüde o sorunun altını kalın çizgilerle -bağlamından koparmadan- ve gerçek örneklerle dile getirmeyi her zaman bir görev bildim. O nedenle romanlarımda yazdığım tüm konuların hepsinde yaslandığı bir gerçeklik vardır. Gerek benim birebir yaşadığım gerek çevremin ya da toplumsal yaşamdan kesitler olur bunlar. Çünkü insanlığın çektiği acı aynı zamanda benim de acımdır. Onların derdi benim de derdim, onların sorunu benim sorunum ve onların düşmanı aynı zamanda benim de düşmanımdır. İlke edindiğim bu yaklaşımımı bu yazdığım KANAMA romanımda da yerine getirmeye çalıştım. Gerçekte kadın sorunu salt bizim ülkemize has bir sorun değildir. Bin yıllardır süre gelen adeta kanayan bir yara gibi günümüzde de insanlığı meşgul eden başat bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Gün geçmiyor ki ülkemizde bir kadın erkekler tarafından katledilmesin -ne yazık ki- bunu söylerken adeta kendimden, erkek oluşumdan iğrenir duruma geliyorum. Ancak olaya daha geniş baktığımızda gerçekte sorun global bir yapıyı oluşturuyor. Kırk yıllı yaşadığım Avrupa ülkelerinde de aynı sorun, aynı yakıcılığı ile devam ediyor. Çünkü bunun esas kaynağı, insanlığı üç bin yıldan bu yana erkek toplumlar yönetiyor. Ve üç bin yıldır bu kadın katliamları çeşitli biçimlerde aralıksız sürmektedir. Dün sürdürülen cadı avlarıyla bugün kadınlara yapılan saldırılar karşısında hiç de çok fazla fark yoktur. Örneğin dün din, kliseler kadınların baş düşmanı iken, bugün de bizde İslamiyet ve tüm İslam alemi, camiiler kadınların düşmanıdır. Sanki toplumda kadın olmak bir suçmuş gibi. En kötüsü bu saldırıların, erkek vahşetinin şu Müslüman toplumlarda daha katmerli bir şekilde sürüyor olmasıdır. Ben iki ablam ile iki yüz hanelik bir köyde büyüdüm. Onların ve diğer kadınların toplumdan gördüğü baskıları birebir anlatmam mümkün değil. Her biri birer köleden, esirden farklı değildirler. Örneğin evliliklerinde bile hiçbir genç kız sevdiği biriyle evlenemez. Ve bir sarkıntılık, kaçırma, ya da tecavüz olaylarında nedense sadece kadınlar suçlanır. Şu **"NAMUS"** dedikleri uydurma kavram sadece kadınlar için geçerliymiş gibi. Örneğin bir erkek tarafından kirletilen bir kızı, olaydan sonra ailesi, yani ya babası, ya kardeşi tarafından yine katledilen kadın olur. Oysa onu kaçıran, onu kirleten erkektir. Ama bunun üzerinde hiç durulmaz. Devlet katında mahkemelerde de bu durum aynıdır. Bir kadın katili yargılama sonucu kravat taktığı için, yapılan ceza indirimleriyle serbest bırakılırken aynı hassasiyet kadına karşı gösterilmez.

Ben tüm bunları kendi ülkemde gözlemlediğim kadar, gittiğim Avrupa ülkelerinde de aynı çirkin, haksız, adaletsiz olaylara şahit oldum. Ama bardağı taşıran son damla ve bu romanı yazmama neden olay şöyle gelişti. Almanya'nın Düsseldorf kentindeki bir firmada işçi olarak çalışırken 24 yaşlarında Alman bir iş arkadaşım başından geçen bu olayı bana anlattığında gerçekten insanlığımdan utandım. Ve işte o zaman ben de bu kızın hayatını bir kurgu örgüsüyle kaleme alacaktım. KANAMA roman işte böyle ortaya çıktı. Bu artık erkek toplumunda bir kadının çığlığından başka bir şey değildi.

Olay şuydu: Renate 14 yaşında annesiyle birlikte yaşayan yoksul bir Alman ailesiydi. Gece saat 23 sıraları çarşıdan tramvayla evine giderken, talihsizlik sonucu nöbet değişimi için hattan ayrılıp bakıma giren bir tramvayda mahsur kaldığı sırada sekiz sokak serserisinin tecavüzüne uğruyor. Birkaç saat sonra kendini hastanede buluyor. İşte o talihsiz günden sonra kızın hayatı adeta felç oluyor. Uzun süre psikiyatristlere gidip yardım alsa da psikolojik olarak büyük travmalar yaşıyor. Uzun soruşturmalar, yargılamalar sonucu yargı bu sekiz genci gençlik yasasına göre bir süre sonra serbest bırakıyor. Sadece yirmi dört yaşında olan birine bir takım indirimlerle iki yıl ceza verildiği halde o da ertelenerek genç serbest bırakılıyor. Rennate, (Elvan) bu durumda bir yıkım daha yaşıyor ve artık suçluların cezalarını kendisinin vermesinden başka bir çözüm göremiyor. Gelişen çeşitli olaylardan sonra Elvan (Renate) teker teker kendisine tecavüz edenleri öldürerek bir seri katile dönüşüyor.

Çok katmanlı bir gelişim gösteren bu hikâye, erkek egemen toplumun bu sistem içindeki kadınlara karşı uyguladığı vahşeti, kimi bilinen gerçek olaylarla tüm yönleriyle örneklemeye çalıştım. Ön okumasını yapan bazı arkadaşların romanda yer yer abartıya kaçıldığı söyledi. Ne var ki ben kadınların çektiği acıları, 21. Yüz yılda bile süren şu kölelik sistemiyle hâlâ ve de her gün ülkemizde sokaklarda öldüklerini görüp, şahit oldukça, benim yazdıklarımın gerçek hayattaki yapılanlar karşısında çok da hafif kaldığını söylemeliyim.

KANAMA' yı işte bu araştırmalar ve gözlemler ışığında kaleme aldım.

KANAMA Romanı

KANAMA romanını yazarken bu konuda epey düşündüm, ter döktüm. Kadına, kadın tarihine ilişkin fazlaca araştırdım, okumalar yaptım. Ülkemize ve dünyadaki erkek egemen toplum tarafından asırlardır ezilen, horlanan, şiddet gören, hatta savaş sırasında, baskınlarda, barışta sokak ortalarında tecavüze uğrayıp katledilen kadınları anlatmak isterken, bazı şeyleri bilmenin hiç de yeterli olmadığını gördüm. Oysa yıllardır klasörlere topladığım gazete kesikleri, günü gününe dünya

ve Türkiye basınına yansıyan haberleri, gazetelerden kesip kesip istiflememe karşın, ifadede, anlatımlarda hiçbiri gerçeği yansıtmamda bana yardımcı olmuyordu gibiydi. Ya da ben tatmin olmuyor, yetersiz buluyordum. Tamam, kadına şiddeti anlatmak için tüm bu yukarıdaki araştırmalar, malzemeler gerekliydi ama bir de gerçekçi vicdani bir bakış açısı, bir üslup gerekiyordu dile getirmek için. Peki yıllardır süren ve AKP dönemiyle iyice vahşet boyutlarına çıkan bu soruna nerelerinden ve nasıl aktararak başlamalıydım? Karşımdaki okuyucuya nasıl bir duyarlılık katabilirdim? Bunlar aşılması gereken zorluklardı.

Her gün, ama her gün kadınlarımız ölüyordu; bazen bir, iki, bazen üç, beş durmadan katlediliyordu ve başlarda birkaç toplu eylemler olsa da daha sonraları ne yazık ki unutulmaya başlıyordu. Yani toplum buna alışıyor, alıştırılıyordu. Bereket can yakıcı konuya en duyarlı kesim yine kadınlar, kız kardeşler, analar daha çok sahip çıkar oldu. Kimileri ise, *"bana dokunmayan yılan bin yaşasın"* tavrı ile suskun kalıyordu. Kötü olan bu kesimde erkekler çoğunluktaydı. Tabi ki insan olan, insani erdemlere saygılı, eğitimli, vicdanlı erkekler de vardı. Tarih bilinci olan, konuya daha evrensel boyutlarda yaklaşan ve ta milattan önce kadın filozof Hipathia'nın deniz kabuklarıyla derisi soyularak katlinden bu yana orta çağda ayyuka çıkan ve 18 yüz yıla kadar sürdürülen cadı avlarını da kimlerin körüklediğini, bu körükleyenler arasında dinin ve kiliselerin başta geldiğini bilerek yaklaşan bir kesim de vardı. Hiç kuşkusuz bizim ülkemizde de durum değişmiyordu. AKP hükümetinin kendi isteğiyle önce onayladığı(?) sonra da bir gecede tek bir kararnameyle çıktığı *"İstanbul Kadın Hakları Avrupa Sözleşmesi"* çıkarak, din tacirlerinin sözcülüğünü yapan bu iktidar, tıpkı Orta Çağ'da olduğu gibi, 2000'li yıllarda bile kendince görevini yerine getiriyordu. Demek istediği, tüm dinler kadının varlığına karşıydı ve bunların en büyük destekçileri ise yine erkek egemen toplum bireyleriydi.

Oysa İstanbul Sözleşmesi'nin içeriği tek cümleyle şöyle ifade ediliyordu: *"Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi."* İşte bu kadar açık ve netti. Ama bizimkiler bunu da *"ailenin birliğine karşı"* bir yasa olarak algılıyorlardı. Bu gün hala kadınlara yönelik şiddetin ve katliamın bu sözleşmeden çıkılmasından sonra sanki daha bir ivme kazandı. İktidar her ne kadar, *"bizim bu sözleşmeye ihtiyacımız yok. Zaten Anayasa'mızın var olan yasaları kadınları korumaya yetiyor!"* deyip, yanıtlamaya çalışsa da katliamlar durmuyordu.

İşte ben KANAMA romanına başlarken tüm bu olumsuzlukları, korkunç gelişmeleri dikkate alarak yazma çabasına girdim. Gerçekte yukarıdan beri olanların altını çizmeye çalışırken edinmek istediğim yalın bir üslup, vicdan sorunuydu. Olaya nerden bakmalıydım. Burada amacım, edebiyatın tün inceliklerini, duyarlılıklarını, vurucu gözlem gücü ile derinlikli olguları, yaşanmış acımasızlığı okuyucunun gözüne sokmaktı. Kuşkusuz bütün basına yansıyan tüyler ürpertici cinayetleri kâğıda dökemezdim. Fakat mutlaka işlenen cinayetlerin, her gün şahit olduğumuz vahşetin artık tarihe bir dipnot olarak düşülmesi gerekiyordu. İsteğim, süregelen bu katliamları görünür kılmaktı. Öyle insanları eğlendiren bir roman yazmak değildi amacım… İnternetten ölen kadınların dökümünü aldığımda dudaklarım uçuklamış, yaşadığım bu gerçekliğin karşısında adeta soğuk terler dökmüştüm. Çünkü önünde şu veya bu sebepten, kocası, oğlu, abisi, dayısı, amcası, sevgilisi tarafından öldürülmüş, tecavüze uğramış, işkence görmüş, haftalarca aç, susuz bırakılmış kadınların dökümü karşısında şaşkına dönmüştüm. Münevver Karabulutlar, Bursa'dan İpek A. Yine Afyonkarahisar' dan kocası tarafından boynu kesilen 58 yaşındaki Hacer Evlice, Malatya'dan Zeliha Temel ve daha yüzlercesi. Verilen rakam göre 2023 yılında sadece basına yansıyan ve böylece kaydı tutulan 315 kadın öldürülmüştür. Ve toplum hala susmaya devam ediyor.

İnsan olan, sol yanında yürek taşıyan hiç kimse işlenen bu cinayetlerin karşısında soğukkanlı olamazdı. İşte ben KANAMA'yı bu ruh haliyle kurgulayarak yazdım. Olaylar iki Anakara'da yaşanır, bir ayağı Almanya, diğeri de Türkiye'dir. Ne yazık ki ayni süreçte kahramanın geldiği ülke olan Türkiye'de Elvan''ın bir amca kızı kocası tarafından dört yaşındaki kızının gözleri önünde 18 bıçak darbesiyle öldürülürken, ailenin diğer kızı Zühre de kocası kendisine işkence yaparken eline geçirdiği tüfekle saldırgan caniyi öldürerek yaşama şansını yakalar. Tabi ki sonrasında hapistedir. Buna bir tesadüf mü, yoksa "kader" mi denir bilinmez. Genç kadın artık yıllarca çocuğundan ayrı cezaevlerinde kalacaktır. Adalet ne yazık ki yine güçlüden yana tecelli eder.

Ama her iki olay da gerçektir… Eğer gözlerinizi bu gerçeklere kapatırsanız yazılanlar size abartı gibi gelebilir. Oysa ülkemizde şu an bile yüz binlerce kadın her an, her saniye ayni ölüm korkusuyla yaşamaktadır.

İsterim ki okuyucu da yüzünde bir tokat gibi şaklayan bu gerçeğin bilinciyle kitabı okusun. Ve romandaki kadın kahramanı Elvan'ın nasıl -İyi bir insan- olmak isterken 8 serseri tarafından tecavüze uğradığını ve üzerinden bir yıl bile geçmeden, erkek kardeşinin üç serseri tarafından tecavüze uğrayıp başının taşla ezilmesini hiç kimse içine sindirmesini bekleyemez. Her iki olayın da kolluk kuvvetleri tarafından failleri-nin bir türlü bulunamaması ise ayrı bir konu... Genç kadını bu durumda korkunç bir travma içine sürüklenir. Artık Elvan tamamen dibe vurmuştur ve kadının adalete olan güveni kalmamıştır. Onun bir seri katile dönüşmesi işte böyle başlar. Eğer burada kendinizi kahramanın yerine koyarak empati yapamazsanız, yaşanan olayı asla anlayamazsınız.

Çünkü okuduğunuz sıradan bir gençlik romanı ya da polisiye bir öykü değildir. Eğer öyle düşünürseniz, siz de bu olguların gerisine düşmüş olursunuz. Artık yazdıklarınız, okuduklarınız da asla gerçekle örtüşmez, ayrıca tüm değerlendirmeleriniz havada kalır. Şu son dillendirdiğim bana göre tüm okuduklarımız için de geçerlidir...■

Hangi Sınıf İçin Demokrasi?

Demokratik Toplum, Barış ve Demokrasi Talebi Eleştirilerine Bir Yanıt

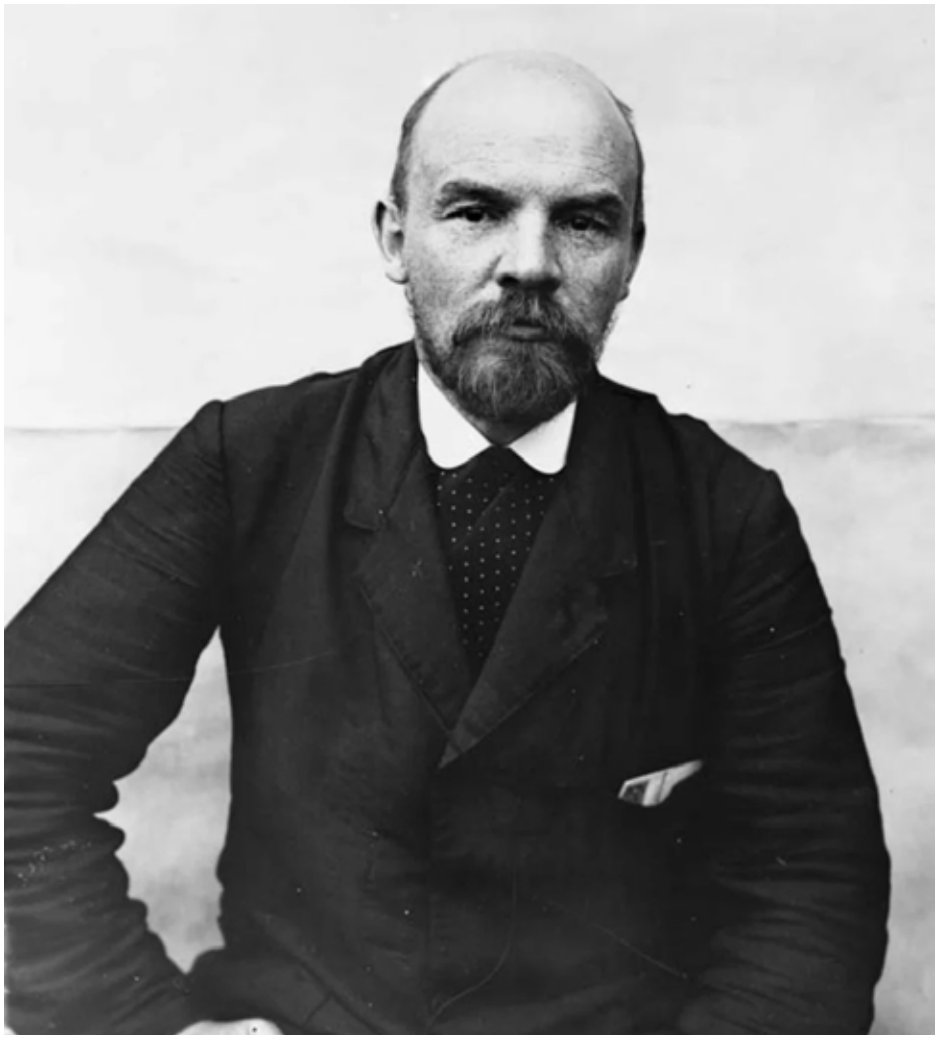
❑ **Şenol ŞAKA**

Son dönemde sosyalist hareket içerisinde demokratik toplum, barış ve demokrasi taleplerinin giderek daha ön plana çıktığı, hatta kimi çevrelerce sınıf mücadelesinin ve sosyalist programın önüne geçtiği yönünde eleştiriler sıkça görünür oldu. Bu eleştirilerden biri, Lenin'in bilinen formülünü hatırlatarak şöyle diyor. *"Kim demokrasiden bahsediyorsa ona sorun; hangi sınıf için demokrasi"*. Ardından demokrasiyi sınıflı toplumlara ait bir kategori olarak tanımlıyor ve sosyalistlerin nihai hedefinin sınıfları yok etmek olduğu kadar, demokrasiyi de ortadan kaldırmak olduğunu ileri sürüyor. Leninist ve demokrat arasındaki farkı da *"demokrasi mücadelesi vererek, demokrasiyi ortadan kaldırmak"* şeklinde özetliyor.

Bu yaklaşım, sınıfsal içeriği boşaltılmış liberal-demokratik söylemleri eleştirmesi bakımından haklı bir uyarı içeriyor. Ancak Marksist-Leninst teorinin bütünü içerisinde ele alındığında önemli eksiklikler ve tek yanlılıklar barındırıyor.

Lenin'in Formülasyonu

Lenin'in "hangi sınıf için demokrasi" sorusu Marksist kuramın temel taşlarından biridir. **(1)** Burjuva demokrasisini sınıflar üstü ve evrensel bir değer olarak sunan reformist ve liberal akımlara karşı bu soru günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Demokrasi soyut bir ilke değil, belirli bir sınıf egemenliğinin siyasal biçimidir. Ne var ki Lenin bu soruyu, demokratik talepleri reddetmek veya sürekli olarak ikincileştirmek için sormamıştır. Bolşeviklerin, 1905, Şubat 1917 ve hatta Ekim sonrası pratiği bunun tersini göstermektedir. Genel oy hakkı, basın ve örgütlenme özgürlüğü, ulusların kendi kaderini tayin hakkı gibi demokratik talepler, kitleleri harekete geçirmenin, burjuva devletinin meşruiyetini sarsmanın ve proletaryanın kendi organlarını

(sovyetleri) yükseltmenin araçları olarak kullanılmıştır. Leninist tutum, demokratik mücadeleyi sınıf mücadelesinden ayırmak değil, onu sınıf mücadelesine bağlamaktır.

Demokrasi, devlet ve sönümlenme

ML teoride demokrasi, devletin bir biçimidir. Devlet, sınıflı toplumun bir ürünü olduğundan, sınıflar ortadan kalktığında devlet, dolayısıyla demokrasi de sönümlenecektir. Bu doğru bir tespittir; ancak buradan "sosyalistlerin hedefi demokrasiyi ortadan kaldırmaktır" sonucuna atlamak, geçiş döneminin diyalektiğini gözardı etmektir. Lenin proletarya diktatörlüğünü, *"tarihte ik kez çoğunluğun azınlık üzerindeki diktatörlüğü ve aynı zamanda en geniş, en tutarlı demokrasi"* olarak tanımlar. **(2)** Yani hedef demokrasiyi soyut olarak yok etmek değil, burjuva demokrasisinin dar sınıfsal sınırlarını aşıp,proletarya demokrasisi üzerinden, sınıfların ve devletin sönümlenmesi sürecine girmektir.

"Demokrasi mücadelesi vererek demokrasiyi ortan kaldırmak" formülü, bu diyalektiği karikatürize etmekten başka bir şey değildir. Leninist strateji, demokratik talepleri bir araç olarak kullanır. Amacı *"demokrasiyi yok etmek"* olarak formüle etmez. Amaç, üretim araçlarını toplumsallaştırmak, sınıfları yok etmek ve devleti gereksiz kılmaktır. Demokrasinin sönmesi bunun doğal sonucudur, önceden ilan edilmiş bir hedefin kendisi değildir.

Demokratik talepler ve sınıf mücadelesinin birliği

"Demokrasi ve barış mücadelesinin sınıf mücadelesinin önüne geçtiği" saptaması, reformist ve liberal anlayışlara karşı meşru ve yerinde bir uyarıdır. Gerçekten de bazı çevreler, anti-emperyalist ve sınıfsal içeriği boşaltılmış "barış" ve "demokrasi" sloganlarını sınıf mücadelesinin yerine koyabiliyor. Marksist-Leninist tutum ise bu talepleri reddetmek değil, onları sınıf mücadelesine bağlamaktır. Lenin'in 1914-1917 dönemi tutumu buna örnektir. Emperyalist savaşa karşı, "barış"sloganı, "devrimci yenilgicilik" ve "savaşın iç savaşa dönüştürülmesi" ile birleştirilmiştir. Soyut barış değil, sınıfsal barış savunulmuştur.

Demokratik talepleri sürekli olarak ikincil ilan etmek, özellikle gerici rejimler ve ağır baskı koşulları altında, kitlelerden kopmaya ve sekterizme yol açma riski taşır. Komünist manifestodan beri Marksistler, demokratik haklar için mücadeleyi proletaryanın kendi sınıf mücadelesinin bir bileşeni olarak görmüşlerdir. Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı adlı eserinde Lenin, somut koşulları ve kitlelerin bilinç seviyesini küçümseyen "sol" tutumları eleştirirken tam da bu noktaya işaret eder.

Demokratik Toplum Çağrıları

Birçok sol çevre "demokratik toplum"u neredeyse nihai bir hedef gibi sunuyor. Bu söylemde kapitalist üretim ilişkileri, özel mülkiyetin egemenliği ve burjuva devlet aygıtının sınıfsal karakteri çoğu zaman ya ikinci plana atılıyor, ya da tamamen gizleniyor. Demokrasi, seçimler, hukuk devleti, sivil toplum ve "çoğulculuk" düzeyinde tanımlanınca, kapitalizmin kendisi sorgulanmaktan çıkıyor. Böylece "demokratik toplum" çağrısı, fiilen burjuva demokrasisinin daha

"iyi", daha "işleyen"" bir versiyonunu talep etmeye dönüşüyor. Bu yaklaşımın pratik sonuçları açıktır. Sınıf mücadelesi, ekonomik talepler ve sosyalist program "önce demokrasiyi kazanmak" gerekçesiyle sürekli erteleniyor. Anti-kapitalist içerik, "ortak demokratik cephe" adına sulandırılıyor. Emperyalizm ve savaş karşıtlığı, soyut "barış" ve "uluslararası hukuk" diline indirgeniyor. Oysa Lenin'in ısrarla vurguladığı gibi, demokrasiyi sınıf egemenliğinden koparmak, onu burjuvazinin ideolojik silahı haline getirmektir.

Burada otoriter baskıya, anti-demokratik yasalara ve temel hakların gaspına karşı koyulmayacağı anlamı çıkmamalıdır. Tam aksine, bu mücadeleler işçi sınıfının örgütlenme alanını genişlettiği, kitleleri politize ettiği ve burjuva devletinin meşruiyetini sarstığı oranda değerlidir. Ancak bu talepler, işçi sınıfının bağımsız sınıf programına bağlanmadığında, en fazla liberal muhalefetin yedeği haline gelir. Güncel "Demokratik Toplum" çağrılarının asıl sorunu, demokrasiyi bir geçiş aracı olarak değil, neredeyse sınıf mücadelesinin yerine geçen bir amaç olarak sunulmasıdır.

Marksist-Leninist tutum, bu çağrıları toptan reddetmek değil, onların sınıfsal sınırlarını göstermek ve onları sosyalist mücadeleye tabi kılmaktır. "Demokratik toplum talebi", ancak işçi sınıfının iktidar mücadelesiyle, üretim araçlarının toplumsallaştırılması hedefiyle ve proletarya demokrasisi perspektifiyle birleştirildiğinde ilerici bir içerik kazanır. Aksi halde kulağa hoş gelen bir slogan, kapitalizmin devamı için yeni bir meşruiyet zemini yaratmaktan öteye geçemez.

Leninistlerle demokratlar arasındaki ayrım

Marksist ve Leninistler tutarlı bir demokrattır; çünkü burjuva demokrasisinin en ilerici biçimlerini bile savunurken, aynı zamanda bunların sınıfsal sınırlarını gösterir ve proletarya demokrasisine geçişi savunur. Kautsky tipi "saf demokrat" ise demokrasiyi sınıf üstü bir ilke haline getirir ve proletarya diktatörlüğünü demokrasiye aykırı diye reddeder. Leninistlerle demokratlar arasındaki fark, demokrasiyi yok etmekle onu kutsamak arasında değil, demokrasiyi sınıf egemenliğinin bir biçimi olarak görmekle sınıf üstü bir kavram olarak görmek arasındadır.

Sonuç olarak

Sınıfsal içeriği boşaltılmış "demokrasi" ve "barış" sloganlarına karşı çıkmak doğru ve gereklidir. Ancak bu eleştiriyi, demokratik taleplerin ve barış mücadelesinin sınıf mücadelesiyle diyalektik birliğini reddetme noktasına götürmek Marksist-Leninist yöntemden sapmak demektir. Günümüzdeki "Demokratik Toplum" çağrıları da aynı diyalektiği hatırlatıyor. Baskıya ve anti-demokratik uygulamalara karşı mücadele etmek zorunluluktur. Fakat bu mücadeleyi sınıf mücadelesinden ve sosyalist programdan koparmak, en fazla burjuva demokrasisinin sınırları içinde kalmaya mahkum eder.

Eleştirilerin yanıtlarını özetleyecek olursak

- Demokrasiyi sınıf içeriğinden soyutlayanlara karşı Lenin'in "Hangi Sınıf İçin Demokrasi" sorusunu sormak doğru ve zorunluluktur.

- Demokratik talepleri, "sosyalist mücadelenin önüne geçtiği" gerekçesiyle sürekli geri plana itmek, proletaryanın politik olgunlaşmasını engeller.

- Nihai hedef sınıfların ve devletin sönümlenmesidir. Bu süreçte proletarya demokrasisi, burjuva demokrasisinden daha tutarlı ve ilerici bir demokrasi biçimidir, demokrasinin yok edilmesi değil.

Çubuğu sürekli "demokrasi" tarafına bükmek hatalıdır. Ama çubuğu demokratik mücadeleyi ihmal etme yönüne kırmakta bir o kadar hatalıdır. Diyalektik, ikisinin birliğini korumaktır. Sosyalist mücadele demokratik talepleri reddederek değil onları sınıf mücadelesinin hizmetine sokarak ilerler. ■

DİPNOT

(1) *Devlet ve Devrim / V.İ.Lenin - Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky / V.İ.Lenin*

(2) *Devlet ve Devrim 5.Bölüm / V.İ.Lenin*

109. Yıldönümünde Ekim Devrimi'nden Öğrenmek

7 Kasım 1917'de Rusya'da gerçekleşen sosyalist devrimin yıldönümü dolayısıyla Mustafa Suphi Vakfı'nda Ekim Devriminden Öğrenmek paneli gerçekleştirildi. Türkiye Komünistlerinin Platformu sözcülerindem Mahmut Mengüllüoğlu'nun konuşmacı olduğu panelin moderatörlüğünü de Cemil Aksu yaptı.

Komünizm davasında yitenler için yapılan saygı duruşuyla başlayan etkinlikte açılış konuşmasını yapan Cemil Aksu, dünyanın, devrim fikrinin ve pratiğinin, Leninizmin, Leninist Parti anlayışının gözden düşürülmeye çalışıldığı uzun bir dönem geçirdiğini savundu. Özellikle son çeyrek yüzyılda yaşanan isyanların ne yeni bir devrim ne de yeni bir parti modeli ortaya koyamamış olmasına dikkat çeken Aksu, yine de geçtiğimiz haftalarda Avrupa'nın bir çok ülkesinde sokağa çıkanların ellerinde orak-çekiçli bayrakların dikkat çektiğini söyledi. Öncü ve örgüt sorununun çözülememiş bir sorun olduğunu ileri süren Aksu, bu nedenle gerçekleşmiş başarılı devrimden öğrenmek gerektiğini söyledi.

Rusya'da kapitalizmin gelişmesi ile yaşanan siyasal dönüşümü özetleyerek konuşmasına başlayan Mahmut Mengüllüoğlu, dünya tarihsel toplumsal koşullar bilinmeden ortaya çıkan siyasi ideoloji ve hareketlerin de anlaşılamayacağına işaret etti. Ekim Devrimi'ninbir darbe, Lenin'in de pragmatist bir politikacı olarak gözden düşürülmeye çalışıldığına işaret eden Mengüllüoğlu, Leninizmin "itinayla devrim yapılır" biçiminde öxetleyebileceklerini söyledi. Lenin'in pragmatizminin, "bir adım ileri, iki adım geri" olduğunda bile iktidardan gözünü bir an bile ayırmamak olduğunu belirten Mengüllüoğlu, devrimin başka türlü mümkün olmadığını savundu. Lenin'in ve Leninizmin ancak bu devrim yapma kararlılığı ve inancı olmadan anlaşılamayacağına değinen Mahmut Mengüllüoğlu, Lenin'ineserlerinin bu bakış açısıyla incelenmesİ gerektiğini belirtti.

Mustafa Suphi Vakfı'nda gerçekleştirilen panel, katılımcıların katkılarıyla bitti. ■

Politika

SAVAŞSIZ VE SÖMÜRÜSÜZ BİR DÜNYA İÇİN

On beş günlük süreli yayın

İmtiyaz Sahibi : MUSTAFA SUPHİ VAKFI Adına
S. Kemal Atakan

Sorumlu Yazışleri Müdürü : Armağan Barışgül

Yönetim Yeri : İbrahim Ağa Cami Sk. No:11/1 Kadıköy-İst.
Telefon : 0216 428 10 21 Telefax : 0216 428 10 22
E-posta : bilgi@politikagazetesi.org
Web adresi : www.politikagazetesi.org
Avrupa Tems. : Kemal Çelik Tel: +49 172 53 17 333
Basıldığı yer : Kuzey Veb Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
Tayakadın Köyü/Arnavutköy- İstanbul
Telefon: 0212 682 61 62

Gazetemizde yayınlanan makale ve yazıların hukuki sorumluluğu yazarına aittir.

Yıllık Abone Bağışı : 1000 TL
Yıllık Abone Bağışı : 50,- EUR / - USD

BANKA HESAP NUMARALARIMIZ

Hesap sahibi : Mustafa Suphi Vakfı
Banka : Türkiye İş Bankası, Tepe Nautilus AVM Şubesi - İstanbul / Kadıköy
SWİFT : ISBKTRIS
TRL IBAN : TR35 0006 4000 0011 2090 2226 00
EUR IBAN : TR56 0006 4000 0021 2090 1268 66
USD IBAN : TR46 0006 4000 0021 2090 1268 52

Önemli not: İşsiz, emekli, engelli, öğrenci ve devrimci siyasi tutsaklara ücretsiz abonelik

Kurucu Sahibi ve İlk Sorumlu Müdürü: K. Tayfun Benol
(10.10.2015'de Ankara Katliamı'nda Kaybettik)

BAŞKA DERGİ: Başka Bir Dünyanın Sözünü Aramak

❑ **Süleyman HACIBEKTAŞOĞLU ***

Bir dergi neden çıkarılır?

Söylenecek sözümüz olduğu için mi, yoksa söylenenlerin yetmediğini düşündüğümüz için mi?

Başka Dergi'yi çıkarırken bizim çıkış noktamız biraz da buydu. Yaşadığımız dünyaya ilişkin söylenenlerin, yazılanların ve tartışılanların yeterli olmadığını mı düşünüyorduk. Elbette hayır. Aynı düşüncelerin tekrarlandığı, farklı seslerin giderek azaldığı bir ortamda başka sorular sormaya, başka düşüncelere yer açmaya bizde katkı sunalım istedik.

Trabzon'dan yayın yapan **Başka Dergi**, kültür, sanat, edebiyat ve düşünceyi merkeze alan bir yayın. Ama kültürü ve sanatı toplumsal yaşamdan ayrı düşünmüyoruz.

Çünkü bir roman yalnızca insanların hikâyesini anlatmaz. O insanların yaşadığı çağın izlerini de taşır. Bir şiir yalnızca sözcüklerden oluşmaz; insanın acısını, sevincini, yalnızlığını ve itirazını da dile getirir. Bir tiyatro oyunu sahnede yaşananlarla sınırlı değildir. Bazen seyircinin yıllardır kendisine sormadığı bir soruyu sordurur.

Peki, bütün bunları içinde yaşadığımız toplumun eşitsizliklerinden, sınıfsal ilişkilerinden, özgürlük ve adalet arayışından bağımsız düşünebilir miyiz? Düşünemeyiz değil mi?

Biz düşünmüyoruz.

Başka Dergi'de edebiyatın, sanatın ve düşüncenin özgürlüğünü savunurken eleştirel bakışı da önemsiyoruz. Farklı düşüncelerin tartışılabildiği, alışılmış yargıların sorgulanabildiği, emeğin, doğanın ve insanın yaşam hakkının görünür olduğu bir yayıncılık anlayışı geliştirmeye çalışıyoruz.

Elbette bir dergi dünyayı tek başına değiştiremez. Ama insanların dünyayı anlamasına, yaşadıklarını sorgulamasına ve birbirlerinin sesini duymasına katkıda bulunabilir.

Bizim yapmaya çalıştığımız da bu.

Yalnızca yazı yayımlamakla yetinmek istemiyoruz. Söyleşiler, edebiyat buluşmaları, kültür ve sanat etkinlikleri , hatta bir örgüt gibi çalışarak hayatı örgütlemek için çeşitli etkinlikler düzenleyerek okurlarımızla bir araya geliyoruz. Çünkü düşüncenin yalnızca sayfalarda kalmasını değil, insanların arasında dolaşmasını istiyoruz.

Trabzon'dan yayın yapıyoruz. Ama kendimizi Trabzon'la sınırlamıyoruz.

Karadeniz'in bir vadisinde doğasını savunan köylünün mücadelesiyle dünyanın başka bir yerinde emeğinin karşılığını arayan işçinin yaşadıkları arasında bağlar olduğunu biliyoruz. Yerel olanı anlamanın dünyaya bakmayı, dünyayı anlamanın da yaşadığımız yere dönüp bakmayı gerektirdiğini düşünüyoruz.

Başka Dergi'nin adı da bu arayışın bir ifadesi.

Başka bir edebiyat, başka bir sanat, başka bir düşünce mümkün mü?

Elbette mümkün. Ama bunun için önce farklı olanı dinlemeyi, tartışmayı ve gerektiğinde kendi doğrularımızı da sorgulamayı bilmek gerekiyor.

Biz tamamlanmış cevaplarımız olduğunu iddia etmiyoruz. Öğrenmeye, tartışmaya, eleştirmeye ve eleştirilmeye açık bir yayıncılık anlayışını geliştirmeye çalışıyoruz.

Çünkü başka bir dünyanın mümkün olduğunu düşünüyorsak, o dünyanın sözünü de bugünden kurmaya başlamalıyız.

Başka Dergi, işte o sözün peşinde.

www.baskadergi.com

* **Başka Dergi Sahibi ve Yayın Yönetmeni**